

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Första kammaren.

Nr 13.

Fredagen den 28 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Herr statsrådet *Lindskog* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 118, angående bidrag till vissa kassor vid de högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg;

nr 132, angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter;

nr 137, angående vissa pensioner, understöd och anslag från allmänna indragningsstaten;

nr 138, angående viss ändring i för statens pensionsanstalt gällande stat;

nr 139, angående rätt för förra folkskolläraryrinnan Gurli Clara Emelie Maria d'Aubigné till viss tjänstårsberäkning för pension;

nr 140, angående rätt för lektorn C. G. Bondeson till viss tjänstårsberäkning;

nr 146, angående delaktighet i statens pensionsanstalt för befattningshavare hos centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund;

nr 157, angående disposition av lappskolbordet i Gällivare; samt

nr 158, angående tilläggs pension åt biträdande föreståndarinnan vid statens högre lärarinneseminarium i Stockholm Gerda Eufrosyne von Sydow.

Herr statsrådet *Bismark* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 102, med förslag till lag om ändrad lydelse av 59 och 63 §§ lagen den 23 oktober 1891 (nr 68 sid. 1) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 111, angående godkännande av en i Genève den 17 juni 1925 dagtecknad konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen, ammunition och krigsmateriel;

nr 135, angående gäldandet av staten åliggande kommunala och andra utskylder för vissa försvarsväsendets fastigheter;

nr 136, angående pension å allmänna indragningsstaten åt f. d. vicekonsuln vid konsulatet i San Francisco F. Westerberg, åt framlidne pressombudets vid beskickningen i Paris E. V. Sjöstedt efterlevande änka L. E. P. Sjöstedt, född Benardini, samt åt kanslivaktmästaren vid beskickningen i Köpenhamn H. Hannell;

nr 141, angående vissa eftergifter för S. E. Carlströmer i fråga om betalning av köpeskilling för en inköpt kronoegendom;

nr 143, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension;

nr 144, angående pension åt amanuensen hos riksräkenskapsverket Erik Lundström;

nr 145, angående tullfri införsel av två telefonkablar;

Första kammarens protokoll 1930. Nr 13.

- nr 147, angående tilläggs pension åt assistenten av 3:e klass vid statens tvångsarbetsanstalter F. O. Levén m. m.;
- nr 148, angående pension åt fattigvårds- och barnvårdskonsulenten A. T. E. Gullbergs änka m. m.;
- nr 149, angående efterskänkande av en kronans fordran mot landskamreraren C. F. Johanson;
- nr 150, angående anslag till hospitalsbyggnader;
- nr 151, angående anslag till bestridande av kronans andel i vissa kostnader för reglering av sjön Balungen;
- nr 152, med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § i lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;
- nr 153, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 2 juli 1915 (nr 261) angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen);
- nr 154, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar m. m.;
- nr 155, angående anslag till förnyelse av kustfästningarnas båtmaterial;
- nr 156, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, m. m.;
- nr 159, angående inköp för kronans räkning av vissa fastigheter m. m. vid Indalsälven;
- nr 160, med förslag till ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal;
- nr 161, angående lån till främjande av bostadsproduktionen;
- nr 163, angående rätt för förste statsmeteorologen V. F. V. Lindholm att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;
- nr 164, angående kapitalökning för industrilånefonden;
- nr 165, angående visst ägoutbyte mellan kronan och Nitroglycerinaktiebolaget;
- nr 166, angående pensionering av vissa i försvarsväsendets tjänst anställda eller förut anställda personer;
- nr 167, angående överlåtelse till staten av viss fastighet för anordnande av trädgårdsskola för norra Sverige m. m.;
- nr 168, angående vissa ändringar beträffande personalorganisationen för statens vattenfallsverk m. m.;
- nr 169, angående anslag till bidrag till resor för patienter vid vissa anstalter för radiumbehandling;
- nr 170, angående förslag till förordning om ändring i vissa delar av hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 (nr 566);
- nr 171, angående försäljning av tullverkets andel av en till Råå fiskeläges skifteslag hörande samfällighet;
- nr 172, angående avstående från visst ersättningskrav mot jägmästaren i Halmstads revir C. E. L. von Sydow;
- nr 173, angående upphävande av villkor i skatteköpebrev rörande hemmanet $\frac{1}{2}$ mantal Köpinge nr 4 inom Hälsingborgs stad; samt
- nr 174, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 angående förverkande i visst fall av spritdrycker och vin.

Justerades protokollen för den 22 och den 25 innevarande månad.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 206, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion, II: 371, angående förbilligande av kostnaderna för skolmateriel, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 106, med förslag till lag om vägrätt, m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor m. m.

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor*

Herr **Rydén**: Herr talman! När denna proposition nu skall remitteras till statsutskottet, anhåller jag att få beledsaga remissen med några ord, som möjligen kunna tjäna till överbägande, då statsutskottets andra avdelning går att i första hand pröva det föreliggande förslaget.

Jag vill då först och främst uttala min förvåning över det sätt, varpå denna proposition i vissa hänseenden presenteras här i riksdagen. Den 5 juli 1929 uppdrogs åt de s. k. 1927 års skolsakkunniga att utreda vissa spörsmål, som äro närmare angivna i propositionen. Samtidigt kompletterades de sakkunniga med två ledamöter, vilka icke annars tillhörde de sakkunniga. Någon gång fram i juli månad fick jag från kommunalt intresserade personer i en stad mig tillsänt ett papper, som utskickats från 1927 års skolsakkunniga samma dag, den 5 juli 1929 — således innan de båda särskilt tillkallade sakkunniga ens hade kunnat komma i arbete. Detta papper innehöll ett frågeformulär, ställt till folkskolestyrelserna, och hade efter vad jag sedermera kunde inhämta utsänts till ett stort antal städer. Folkskolestyrelserna anbefalldes att svara på en hel rad av frågor före den 1 september — alltså på en tid, då våra skolor och våra lärare ha ledigt och skolstyrelserna inte ha några sammanträden. Särskilt en av frågorna, som gällde vilken uppfattning skolstyrelserna kunde ha beträffande vissa verkningar av 1927 års skolreform, var av den beskaffenheten, att jag redan från början måste göra den reflexionen, att ingen folkskolestyrelse i detta land, som har någon respekt för innebörden av vad den yttrar, lär väl kunna svara på denna fråga utan att ha haft tillräcklig tid för att överväga den. Jag tillät mig påpeka detta i en tidning, där jag ibland skriver, och framhöll, att det måste vara rena orimligheter samt att det hela närmast tedde sig som ett försök att genom en forcering få fram svar, som egentligen inte kunde ha annat än ett rent formellt värde. Det visade sig också, att knappast någon, tror jag, folkskolestyrelse i hela Sveriges rike kunde besvara denna enquete inom den utsatta tiden. I Stockholm dröjde det långt fram i — jag vet inte, om det var oktober eller november, men det var i varje fall månader efter det remisstiden hade utgått, innan man kunde svara på dessa frågor.

Det var tydligt, att man genom denna enquete ville skaffa in material för att bedöma, i vad mån skolreformen hade visat goda eller mindre goda verkningar i de olika samhällena. Det framhölls då från min sida, att det var ju fullkomligt orimligt att begära sådana svar, då det faktiskt inte är ett enda läroverk i riket, där den nya organisationen tillämpats så länge, att man där kunnat bilda sig någon verkligt grundad övertygelse eller erfarenhet om vad som hittills har förevarit. Bland de folkskolestyrelser, som anmodades yttra sig om verkningarna av reformen, var det till och med sådana, som inte ännu hade sett den nya läroverksorganisationen träda i kraft inom sitt samhälle. Genom att följa pressen blev jag i tillfälle att se en hel del lokaltidningars referat över innehållet i skolstyrelsernas yttranden. Så många av dessa yttranden, som

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

jag såg — och det var från de mest skilda håll — voro de av mycket besvärande natur för det uppdrag, som skolsakkunniga hade sig förelagt. Jag har nu, herr talman, gjort mig den frågan, var denna enquete egentligen är. Den finns inte med ett ord omnämnd i den kungl. propositionen. Denna drager fram en del av vad rektorerna och lärarkollegierna ha sagt i de olika städerna, men vad de *kommunala* myndigheterna ha yttrat, därom finns inte ett enda ord i hela propositionen. Var är den enqueten? Jag hemställer för min del till statsutskottets andra avdelning, att avdelningen, när den går att behandla detta ärende, införskaffar eller begär att erhålla del av de inkomna svaren. Jag vill av de skäl, som jag anfört, inte tillmäta dem något avgörande värde, men jag tycker, att ett material, som är insamlat av en korporation, vilken är satt att utreda ett ärende, inte bör spårlöst försvinna, utan man bör få titta på det.

En annan egendomlighet beträffande den föreliggande propositionen, som jag ber att få fästa statsutskottets andra avdelnings uppmärksamhet på, är, att fastän denna proposition ju berör åtminstone ett, vad skall jag säga, femtio-tal kommuner och det i vissa fall gäller åtaganden från kommunernas sida — man har här en organisationsplan av delvis statlig, delvis kommunal art — så är det, såvitt jag har kunnat utröna av propositionen, ingen kommun i Sveriges rike, som har hörts över den organisationsplan, som skolsakkunniga uppgjort. Det har icke varit skolsakkunnigas sak att göra detta utan eklelesiastikdepartementets. År 1927 riktades kritik mot det då sittande skolutskottet för att inte detta mitt under brinnande riksdagsarbete kunde ävägabringa en sådan utredning rörande kommunernas ställning till förslaget. Jag frågar nu: varför har Kungl. Maj:t inte hört kommunerna beträffande denna organisationsplan, som så nära berör deras läroverksförhållanden? Det torde vara anledning för statsutskottets andra avdelning att taga denna sak i skärskådande.

Jag tillåter mig emellertid också att i några hänseenden peka på innebörden av det föreliggande förslaget. I förbigående vill jag genast säga, att propositionen är skriven på ett särdeles överskådligt sätt, så att det har berett mycket svårigheter att under dessa dagar, när ett hopat utskottsarbete begränsar ens tid, kunna fullt genomtränga problemet. På grund härav är det möjligt, att en och annan missuppfattning kan föreligga från min sida, ehuru jag i varje fall har sökt undvika det.

Jag vill emellertid nu påpeka, i vilka hänseenden denna proposition innebär ett upprivande av 1927 års skolbeslut. Jag kallar det med avsikt ett *upprivande* och inte en *uppmjukning* — det uttryck, som herr statsrådet har använt i sitt anförande till statsrådsprotokollet. Beteckningen »upprivande» stöder jag framför allt därpå, att denna proposition river upp själva huvudgrunden för 1927 års skolbeslut genom anordningen med den s. k. förenade linjen och den utformning, som denna fått i departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet, och med den stora, i vår skolhistoria okända befogenhet, som herr statsrådet här vill överflytta från riksdagen till Kungl. Maj:t. Som kammarens ledamöter alltför väl erinra sig, grundade sig 1927 års skolbeslut, sådant det slutligen framträdde, på den principen, att vi skulle i vårt skolväsen, många kanske tänkte sig det blott för en försökstid framåt, till dess man finge erfarenhet, men vi skulle i alla fall för den närmaste tiden hava realskolan byggd på två linjer — en femårig realskola, byggd på den fyraåriga grundskolan, och en fyraårig realskola, byggd på den sexåriga bottenskolan. Det var klara linjer. Jag har aldrig dolt, att jag icke har varit någon anhängare av den förra av dessa linjer. Men när jag en gång var med och åstadkom uppgörelsen i skolutskottet, har det syntts vara en självklar sak, att man lojalt skulle låta dessa båda typer av realskola stå vid varandras sida och arbeta under de gynnsammast möjliga förhållanden — lojalt från alla håll — och sedermera skulle man på grundval av den erfarenhet, som man vunne, kunna pröva, vilken av dessa

båda typer som borde bli den segrande linjen i en framtida skolorganisation. Vad som nu i mycket hög grad river upp detta är förslaget, att vi skola få så att säga en tredje linje, en förenad linje. Undervisningsrådet Hännings har karakteriserat det — han tillhör som bekant läroverksavdelningen — som i realiteten en femårig realskola, som blir normaltypen; i denna femåriga realskolas andra klass släpper man då in barn från folkskolans sjätte klass, vilka följaktligen komma att få fyra år i realskolan. Denna förenade linje är efter min mening ett pedagogiskt missfoster. Andra kunna uttala en annan uppfattning därvidlag, och ingen av oss kan komma till annat än antaganden, innan vi fått pröva denna skolförändring, men jag vill konstatera, att denna s. k. förenade linje aldrig i någon form har prövats i våra svenska allmänna läroverk. Den infördes genom riksdagsbeslutet år 1928 om de kommunala flickskolorna i en form, som i en detalj avvek från vad som här föreslås. Men det är att märka, mina herrar, att det icke finns någon kommunal flickskola, som har haft barn i en dylik s. k. förenad linje. Den första och hittills enda kommunala flickskola, som skapats i Sverige, trädde i verksamhet i Landskrona i höstas, och den har sålunda mottagit barn endast från den fyraåriga folkskolan; den har barn i den femåriga realskolans lägsta klass. Hur det kommer att gestalta sig med avseende på denna sammanblandning av olika skolstadier i samma klass nästa år, när barnen från den sjätte folkskoleklassen komma in i denna skola — ifall de nu få rum där — är det ingen människa ännu, som kan säga någonting med någon grad av säkerhet om.

Hela detta projekt är en spekulering av en gammal pedagog, men emot hans gissningar om att denna linje skulle vara duglig stå andra lika erfarna pedagogers uppfattning om att denna linje kommer att visa sig vara svag, för att inte säga ur organisatorisk synpunkt undermålig. När man nu går in för att 1927 års riksdagsbeslut med en fyraårig och en femårig realskola skall utvidgas med en tredje linje, som är ett slags amfibie, en förening av fyraårig och femårig realskola, så stöder jag min uppfattning om att detta måste bli en svag skolorganisation på många skäl. Man har försökt bemöta ett och annat av dessa skäl i den kungl. propositionen, men jag behöver inte mera än vädja till varje förståndig människas omdöme, om jag inte har ganska starka skäl för min uppfattning. Denna linje är ordnad på det sättet, att det ena året tagas in barn från den fyraåriga grundskolan. De läsa tillsammans ett år. Nästa år komma sedan barn från den sexåriga folkskolan, som läst helt andra kurser. De ha gått två år längre i folkskolan; de äro två år äldre. De ha inte läst vissa ämnen, som ha lästs i den femåriga realskolans första klass. Dessa barn skola nu sättas in i samma skolklass som barn med så väsentligen olika förutsättningar. Den ena gruppen har exempelvis läst tyska ett år; den andra gruppen åter har läst exempelvis större kurser i folkskolan och är äldre till levnadsåren. Nu skall man organisera ihop undervisningen av dessa barn, som hava kommit med så olika förutsättningar, i samma skolklass. Visserligen skall man differentiera på det sättet, att man ger litet enskild undervisning åt vart och ett av dessa olika element, som bilda den förenade klassen, men jag vågar uttala den uppfattningen, att detta blir i verkligheten varken hackat eller malet. Nog har riksdagen synnerligen starka skäl för att, innan den går in för att omorganisera våra läroverk på denna tredje linjes grund, vilja se åtminstone en enda skolklass, som har arbetat under de förutsättningar, som man här tänker sig.

Emot denna min uppfattning har man fört ett resonemang, som också förekommer i den kungl. propositionen och som jag måste beteckna såsom icke riktigt, för att använda ett milt uttryck. Det är, att skolutskottet utgick från att barnen under realskolans sista år — när de ha läst fyra år på den femåriga och tre år på den fyraåriga linjen och sålunda ha läst, så att de komma i säll-

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

skap i kunskapshänseende — skulle ha samma undervisning i en del av våra läroverk. Detta är prövat. Det finns paralleller till detta. Och sunda förnuftet säger, att får man tre år, respektive fyra år på sig för att läsa barnen fram till ett visst stadium, kan man sedan sammanföra dem i en gemensam klass, men gör man det i början av skolan, när de komma med så olika förutsättningar, måste det bli en ytterligt svag och dålig skolform.

Jag tycker, att det skall bli ganska svårt för de medlemmar av kammaren, som voro med 1927 och då stodo på en klar ståndpunkt, att acceptera detta. En sida stod då på den fyraåriga realskolans grund, en annan stod på den femårigas; där bröto våra meningar sig mot varandra. Nog skall det vara ganska svårt å ömse sidor att välja en sådan form av amfibieskola, som varken är det ena eller det andra men som framför allt kommer att leda till det resultatet, att vi aldrig kunna få fram någon klarhet över de olika linjernas företräden respektive endera linjens överlägsenhet i alla de läroverkssamhällen och i alla de skolor, där denna s. k. förenade linje kommer att finnas. Och där har herr statsrådet, såvitt jag har kunnat läsa rätt — jag reserverar mig för det fall, att jag på något sätt skulle ha förbisett någonting — gått in för den vägen, att det skulle få bli Kungl. Maj:ts sak att från det ena året till det andra bolla med dessa linjer. Ena året har man några barn över, och då inrättar man en förenad linje. Den saken kommer inte inför riksdagen. Det blir olika kostnader, om man tar den ena eller den andra linjen, men därvidlag gör Kungl. Maj:t, som Kungl. Maj:t prövar lämpligt. Det andra året kan Kungl. Maj:t upplösa denna förenade linje och dela upp skolan på en fyraårig och en femårig linje. Jag får säga, att nog är det konstigt, att i dessa frågor, som ju dock i rätt stor omfattning äro av ekonomisk innebörd, den svenska riksdagen på detta sätt skall lämna ifrån sig sin makt att bestämma över sådana angelägenheter med konsekvenser i anslagsväg och överlämna åt Kungl. Maj:t att besluta härutinnan på egen hand. Och vad skall det bli för stadga och styrsel över ett skolväsen som på detta sätt har allting flytande, så att man inte vid vårterminens slut vet, om man nästa höst kommer att laborera med en förenad linje eller om man kommer att arbeta med en fyraårig eller femårig realskolelinje? Nog måste man säga, att det är olämpligt.

Det var det ena, som jag här ville peka på.

Det andra hänseende, i vilket den kungl. propositionen går ifrån 1927 års skolbeslut, är beträffande planen för flickläroverken. På Kungl. Maj:ts hemställan tog man fyra statliga högre flickläroverk, men den undersökning, som man då gjorde, utvisade, att därutöver skulle behövas, ifall man hölle läroverken inom rimliga gränser, ytterligare nio statliga flickläroverk. Nu inrymmer den kungl. propositionen ett av de nio. Jag vill inte alls uttala något klander i denna del, det vare fjärran ifrån mig, därför att det är riksdagen själv, som under fjolåret har påkallat detta förnyade övertvägande av planen. Det är sålunda inte i något hänseende på denna punkt någon anmärkning mot den som haft att bära ansvaret — det tunga ansvaret, skulle jag vilja säga — för den föreliggande propositionen. Men jag konstaterar, att vad som nu föreslås går ifrån den ursprungliga 1927 års skolorganisation.

Jag vill härefter yttra några ord, herr talman, om ett tredje hänseende, vari denna proposition avser att gå ifrån 1927 års skolbeslut. Därvid förbigår jag lyceerna, därför att jag inte vill föra in denna fråga i debatten. Jag är inte den som bär ansvaret för lyceiorganisationen; det var förra statsrådet Almqvist, som lade fram förslaget härom, och jag har gillat det, därför att jag tror, att det är riktigt. Och hade inte Sveriges läroverkslärare agiterat mot denna skolform, är det min bestämda övertygelse, att den skulle ha kommit att vinna förtroende i landet. Men det är klart, att när en hel kår av rektorer och lärare betraktar denna skolorganisation med misstro och inte gärna ser

dess tillkomst, kunna föräldrarna lätt bibringas en uppfattning om denna skolforms värde och förtjänster respektive nackdelar, som inte har med det verkliga livets förhållanden att göra. Den ändring, som skolutskottet 1927 gjorde i det kungl. förslaget, var, att man strök bort det ena av de lyceer, som voro föreslagna. Jag skall emellertid som sagt inte ägna mycken uppmärksamhet åt detta. Gäller det att se saken ur bottenkolans synpunkt, för vilken jag har kämpat under mitt liv, är detta ingen hjärtesak för mig. Lyckas läraropinion och en missledd föräldraopinion att strypa denna efter min uppfattning värdefulla institution, som man runt om ute i världen gör goda erfarenheter om, är det icke någonting, som kommer att förstöra min sömn på något sätt. Det har inte rubbat själva grundvalarna för demokratien i vårt skolväsen, och jag går därför i detta sammanhang förbi den saken, ehuru det givetvis är ett av de hänseenden, vari 1927 års skolorganisation rubbas.

Men vad jag vill peka på är, att de ekonomiska grundvalarna för 1927 års skolorganisation komma i ganska väsentlig utsträckning att rubbas genom ett bifall till den kungl. propositionen. Av skolutskottet framlades vid 1927 års riksdag beräkningar i fråga om kostnaderna för 1927 års skolorganisation. Dessa beräkningar voro uppgjorda av, jag skulle vilja säga, den nästan ende man i Sverige, som kan göra en sådan beräkning med verklig sakkunskap, tillförlitlighet och noggrannhet, nämligen byråchefen Göransson, som var tillkallad i skolutskottet. Vid 1928 års riksdag riktades i andra kammaren av herr Lindman ett skarpt angrepp mot dessa ekonomiska kalkyler, som voro framlagda av 1927 års skolutskott. Jag tillät mig då att göra en siffermässig undersökning av denna fråga, och jag anhöll, att herr Lindman eller någon annan skulle vara snäll och jäva de siffror, som då framlades. Jag gjorde en undersökning, som utvisade, att våra kalkyler i 1927 års skolutskott höllo, i fall man inte rubbade grundvalarna och förutsättningarna för dessa kalkyler. Jag har ännu i dag inte sett något svar härpå. Jag har läst i högertidningar och kanske också i andra tidningar en mängd klagomål över att 1927 års siffror inte ha hållit. De finnas i andra kammarens protokoll. Var snäll och lägg fram siffror, som visa, att de kalkyler, som då i detalj meddelades i andra kammarens protokoll, ha varit oriktiga!

Men det är klart, herr talman, att om man, när det gäller att föra denna skolreform ut i livet, i flera avseenden rubbar de förutsättningar, som funnos i 1927 års kalkyler — om man rubbar dem exempelvis genom att börja med den fyraåriga realskolan, som det blir något dyrare att starta med, i stället för med den femåriga, på vilken skolutskottets kalkyler voro byggda, eller om man, när det gäller att upprätta kursplaner och stadgar, vidtager sådana anstalter i fråga om uppdelning av klasser i olika grupper, för studium av olika ämnen eller ämnesmoment; om man gör detta i en sådan omfattning, att det blir ett mycket större antal lärartimmar, som behövs i läroverken, än vad som var förutsett och förutsatt i skolutskottets kalkyler — så hålla inte kalkylerna. Det är på det sättet, som detta har skett. Vad jag nu vill framhålla är, att om det kungl. förslaget här går igenom, måste de, som ansvara för 1927 års skolbeslut, alldeles bestämt inför allmänhet och opinion och riksdag hava klaggjort, att detta icke beror på, att våra kalkyler voro felaktiga, utan därpå att Kungl. Maj:t framlagt en organisationsplan, som blir dyrare än den som vi hade. Den förenade linjen liksom också de tidigare företagna anordningarna i fråga om uppdelning av lärjungarna i grupper o. s. v. måste naturligtvis medföra, att organisationen blir dyrare än den, som beslöts av 1927 års riksdag. Det tager mycket lång tid att granska Kungl. Maj:ts och de skolsakkunnigas siffror, och jag har icke hunnit göra det, men jag anhåller att få fästa den allra största uppmärksamhet på, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag kommer att i viktiga hänseenden rubba grundvalarna för 1927

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)

års ekonomiska beräkningar. Det blir en dyrare läroverksorganisation — hur mycket dyrare kan man inte säga förrän kanske om några år, därför att Kungl. Maj:t i administrativ väg kan göra åtskilligt, som icke kan förutses av riksdagen, men att det blir en dyrare organisation än 1927 års, vill jag hava fastslaget här till kammarens protokoll. Och ansvaret därför skall icke bäras av dem, som genomförde 1927 års skolreform.

Jag övergår nu till att peka på frågan, i vilka hänseenden Kungl. Maj:t går utöver eller avviker från 1928 års riksdagsbeslut i fråga om de kommunala flickskolorna. Den propositionen bekämpade jag och många mina meningsfränder, men jag har som enskild riksdagsman alltid fört det resonemanget, att man icke beträffande en skolorganisation kan gå och riva upp den ena dagen, vad man beslutat den andra, och jag har därför aldrig gjort minsta ansats i riksdagen eller statsutskottet att riva upp, vad som beslöts 1928. Det är min enskilda uppfattning, att en skolorganisation, även om den enligt min mening är mindre lyckad, bör få prövas, innan någon i riksdagen eller regeringen säger: »Nu skola vi revidera detta beslut.» Jag vill emellertid konstatera, att det kungl. förslaget, såvitt jag på den korta tid jag haft propositionen kunnat undersöka saken, i mycket viktiga hänseenden rubbar grundvalarna även för 1928 års kommunala flickskolebeslut med avseende på organisationens omfattning. Jag satt 1928 som ledamot av statsutskottets andra avdelning, och det ägnades då mycket arbete åt en ekonomisk undersökning beträffande de kommunala flickskolorna. Jag har ett bestämt minne, som jag också kontrollerat med andras, av att kalkylerna då gjordes på grundval av 36 kommunala flickskolor. Den kungl. propositionen här framlägger ett helt annat och större program för de kommunala flickskolorna. Såsom på sid. 33 och närmast förut i propositionen framgår, skulle kommunala flickskolor av den normala typen inrättas i icke mindre än 45 städer. Det innebär sålunda med all säkerhet ett femtiotal kommunala flickskolor, ty det kan alltid antagas, att något samhälle kommer att få mer än en flickskola. Men mera uppseendeväckande är följande. I 1927 års skolutskott och riksdagsbeslut förutsattes, att när man utbildar läroverket i någon av småstäderna till samläroverk, varigenom de privata flickskolorna sannolikt icke längre kunde få något tillräckligt klientel, skulle dessa indragas. Jag finner, då jag granskar den kungl. propositionen, att den återgivna planen upptagit kommunala flickskolor i åtminstone tio eller kanske elva — beroende på hur man tolkar ett något oklart uttryck med avseende på Söderhamn i utskottsbetänkandet och riksdagsskrivelsen — av de städer, som då beräknades icke skola få statsunderstöd till privata flickskolor. Detta innebär tydligen en mycket betydande utgiftsökning, men om den får man genom den kungl. propositionen icke en aning. Vad dessa flickskolor, ett femtontal eller vad det kan vara utöver dem, som upptogs i 1928 års proposition, komma att kosta kommuner och stat ute på de olika platserna, därom lämnar oss den kungl. propositionen i fullständig ovisshet. Det kommer sedermera, mina herrar, en väsentlig ökning på denna punkt.

Men därjämte innehåller det kungl. förslaget ytterligare, att det skall införas en ny typ av flickskolor, en treårig flickskola, byggd på realskolans näst högsta klass. Det är samma tanke, som skolkommissionen hade i sin s. k. B-linje eller B-skola. Jag har en gång varit med om att ge mitt understöd åt denna tanke. Men här har man dock, om jag räknar rätt, utgått från, att elva städer skola få den kommunala flickskolan samorganiserad med realskolan och att ytterligare tio städer skulle fakultativt få en sådan anordning.

Även i ett annat avseende avviker den kungl. propositionen från grunderna för 1928 års riksdagsbeslut. Där stadgades, att det skulle vara i genomsnitt tretton lärjungar i klassen, för att en kommunal flickskola skulle kunna in-

rättas och äga bestånd, men den kungl. propositionen minskar denna siffra i vad det avser de nya till tio. Detta är en ändring, som icke kommer att bli utan en viss ekonomisk räckvidd och beträffande vilken det icke presenterats några siffror eller kostnadsberäkningar. Det är framtidsmusik, och det blir en dyr musik. Vi kunna icke få fram detta till riksdagens prövning nu, men det kommer sedermera säkerligen att återopas, ifall denna proposition bifalles, såsom en grund, en organisationsplattform för det kommande.

Vidare må det, herr talman, tillåtas mig att ytterligare peka på en sak, nämligen i vilka hänseenden den kungl. propositionen frångått 1927 års skolsakkunnigas framställning. Jag bortser från detaljer. Jag pekar i förbigående bara på, att de sakkunniga dock beträffande flickläroverken hade framlagt en plan. Den kungl. propositionen binder sig icke för en sådan. Den omnämner planen men har tydligen för avsikt att endast framlägga den bitvis. Den kungl. propositionen erbjuder sålunda mindre säkra hållpunkter än de skolsakkunnigas förslag innebar. Men det viktigaste är naturligtvis, att Kungl. Maj:t frångår de skolsakkunnigas förslag, även när dessa kvarstodo vid 1927 års beslut, nämligen beträffande de fyra av staten redan beslutade och inrättade högre flickläroverken. Där stodo ändå de skolsakkunniga, låt vara med litet knorr, på den linjen, att man icke skulle riva upp denna organisation det första året ifrågavarande läroverk voro i arbete, utan de föreslogo, att man icke skulle röra vid den. Den kungl. propositionen kommer här med sin parallellism respektive förenade linje; om jag minns rätt, är det visst något läroverk, som får den också.

Jag tror, att den nuvarande ecklesiastikministern var en av dem, som togo munnen allra fullast 1927 om det förslag och de kostnadskalkyler, som utarbetats inom skolutskottet mitt under ett pressande riksdagsarbete. Jag måste säga, att det bör komma litet osmak med i det hela, när han själv på den enda punkt, där han framlägger ett positivt förslag, som avviker från de sakkunnigas, nämligen beträffande dessa fyra redan inrättade flickläroverk, nödgas komma med ett så allmänt talesätt, som att det medför ökade kostnader. Det är inte mycket för riksdagen att hålla sig till i ett sådant uttalande från föredragande departementschefens sida. Jag tror i varje fall inte, att det är möjligt att fullt överblicka kostnaderna.

Ser jag sedan på den föreliggande propositionen ur synpunkten av den auktoritet, som genom vår högsta skolmyndighets ställningstagande kan ligga bakom den, så torde även herr statsrådet nödgas erkänna, att den är den träsigtast möjliga. Skolöverstyrelsen har stått sprängd, i vissa hänseenden i två grupper, och i vissa hänseenden kan den sägas hava varit nästan sprängd i atomer. Det är reservation på reservation och avvikande meningar, inte bara efter den gamla grupperingen av vänner och icke vänner till bottenskolan, utan skolöverstyrelsens ledamöter stå här mot varandra i den ena detaljen efter den andra, läroverksman mot läroverksman o. s. v. Jag har sällan sett något så söndertrasat, då det varit fråga om ett yttrande från den högsta skolmyndigheten över ett förslag, som det yttrande över den föreliggande propositionens båda huvuddelar, som man möter här och som framlägges i den kungl. propositionen. Det hela ger mig anledning att säga, att den auktoritet, som ligger bakom detta förslag, särskilt i de delar, där statsrådet gått ifrån myndigheter och sakkunniga, hänför sig mera till herr statsrådets egen person. Den auktoritet, som i detta hänseende kan vara för handen, vill jag icke alls betrakta såsom en nullitet, men så starkt som statsrådet Lindskog rent politiskt och skolpolitiskt engagerat sig i skolfrågan både 1927 och 1928 och 1929 och nu, har jag anledning att uttala — och jag tror icke, att herr talmannen skall finna, att jag använder ett uttryckssätt, som bör vara otillåtet — att denna proposition är i mycket högre grad en skolpolitisk proposition än

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

en proposition, som grundar sig på en verkligt djupt genomtänkt och solid sakkunskap.

Jag har ju också beskyllts, och det naturligtvis med rätta, efter som jag kämpat nästan hela mitt liv för bottenskolan, för att ha varit skolpolitiker, men jag tror, att jag blir en mycket ringa man på det området i jämförelse med statsrådet Lindskog, då jag läser hans skolproposition. Jag har dock som ordförande i 1927 års skolutskott bett alla, som skulle få med skolfrågan att göra, att försöka skänka litet fred över det hela och att vi å ömse sidor skulle lojalt respektera den uppgörelse, som då var träffad. Jag såsom anhängare av den fyraåriga realskolan har vid alla tillfällen, då jag haft möjlighet att därom någonting uttala, sagt: »Vi skola göra den femåriga realskolan så bra som möjligt. Man skall lojalt låta den få chanser att under så gynnsamma förutsättningar som möjligt arbeta och få sin bärighet prövad.» Men jag har också måst hävda den meningen, att den fyraåriga realskolan, byggd på bottenskolan, även bör ha sin chans att under lojal behandling och under normala förhållanden få utveckla sig och visa sin bärkraft och sina företräden. Det hade varit ofantligt mycket lyckligare för vår skola, om man på den menings-sida, som statsrådet representerar, icke med alla möjliga medel försökt mot-arbeta den fyraåriga realskolan utan givit den möjlighet att under lugna och normala förhållanden arbeta i stället för att slå på den trumman, att den redan visat sig undermålig och därför bör revideras.

Vad ha ni egentligen, mina herrar på regeringsbanken, för erfarenhet om den femåriga realskolan att bygga på mer än om den fyraåriga? Den fyra-åriga realskolan fick börja hösten 1928. Den sjätte klassen var i förväg ut-pumpad på barn, som sökt sig över till läroverk under den gamla skolans tid. Hösten 1929 var förhållandet detsamma. De barn, som hade tänkt gå till läroverk, hade redan lämnat folkskolan på grund av den gamla läroverksorga-nisationen. Första gången man kan möta en folkskoleklass, som inte är ut-pumpad förut på sådana, som tänkt övergå till läroverk, är höstterminen 1930. Hade inte saklighet och hade inte, jag höll på att säga, politisk anständighet bort kräva, att man låtit den fyraåriga realskolan åtminstone ett enda år få prövas under normala förutsättningar? Det har inte, herr talman, varit om-sorg om att lojalt pröva de båda skolformernas bärighet och möjligheter att göra sig gällande, som givit skolpolitiken dess hittillsvarande inriktning åt-minstone vid 1930 års riksdag. Jag vill för min del så kraftigt jag kan ut-tala min protest emot, att ett parti på detta sätt försöker att fullständigt rycka undan möjligheten för en skolform att arbeta och bli prövad under normala och, herr statsråd, under lojala former.

Jag skall icke nu taga kammarens tid mera i anspråk, men jag har velat låta denna kungl. proposition få undergå en förhandsgranskning här, så att opinionsbildningen i varje fall icke skall ske endast på grundval av deras mening, som ha försökt att på allt sätt racka ned på 1927 års skolbeslut.

Herr statsrådet Lindskog: Herr talman! Det kan naturligtvis icke vara meningen att på ett så förberedande stadium som detta ingå på någon utförlig debatt i skolfrågan, men herr Rydén's anförande var av den art, att jag kanske kan taga kammarens uppmärksamhet i anspråk något längre, än som under andra förhållanden skulle ha blivit fallet.

Herr Rydén började med några formella anmärkningar, som i viss mån kanske kunna sägas mindre beröra mig än de skolsakkunniga. Han talade om det frågeformulär, som de skolsakkunniga utsände. Han tyckte, att de lämnade vederbörande skolmyndigheter alltför kort tid för frågornas besvarande. Jag vill säga, att nog har herr Rydén i sin läraretidning gjort allt vad han kunnat för att riktigt grundligt söka irritera stämningen bland skolstyrelserna. I num-

mer efter nummer har han sagt ifrån: »Ni skola naturligtvis inte svara. Ni ha för kort tid på er. Ni kunna inte svara. Det är omöjligt för er att svara. Ingen människa kan begära, att ni skola svara.» Nog har herr Rydén därvidlag gjort allt vad han kan. Jag ber att i det avseendet få ge herr Rydén mitt allra varmaste erkännande.

Herr Rydén nämnde, att man borde ha remitterat utlåtandet till kommunerna. Vi ha i departementet mycket utförligt övervägt frågan, om detta skulle vara nödvändigt, men vi funno, att utredningen var en direkt fortsättning i organisatoriskt avseende på det arbete, som nu under en följd av år utförts på skolans område. Lika litet som skolutskottet 1927, då det företog ganska genomgripande förändringar i Kungl. Maj:ts proposition, ansåg sig behöva fråga de olika kommunerna, lika litet ha vi ansett oss behöva göra det. Det enda vi ha gjort är, att vi undersökt, om förslaget skulle få sådana konsekvenser med avseende på skolornalen, att en dylik remiss vore nödvändig, och vår undersökning därvidlag har givit till resultat, att så icke var fallet.

Sedan kom herr Rydén fram till de mera reala frågorna. Han sade, att det föreliggande förslaget innebär ett upprivande av 1927 års skolbeslut. Ja, det beror ju alldeles på vad man inlägger i ordet upprivande. För min del vill jag kalla det för en revidering därav på de punkter, där erfarenheten har givit vid handen, att det bör och måste revideras. Herr Rydén gav mig på slutet en slags komplimang, för att jag skulle vara hans överman i fråga om skolpolitik. Nej, herr Rydén, vi stå inte här för att ge varandra komplimanger, men det vill jag säga, att på den punkten böjer jag mig i djupaste vördnad för herr Rydéns storhet. När jag gått till verket, har det icke varit med skolpolitiska spekulationer, utan jag har som departementschef haft kännning med de väldiga svårigheter, som våra läroverk på många håll kämpa med. Rektor efter rektor har kommit till mig och sagt: »Hur skola vi göra med det här? Vi kunna inte ordna upp det.» Jag har funnit, att det helt enkelt var en nödvändighet att klara upp en del saker.

Herr Rydén sade, att det nu framlagda förslaget om en förenad linje var, som han uttryckte sig, en spekulation av en gammal pedagog. Om jag inte missar mig, syftar herr Rydén på förra generaldirektören Bergqvist. Ja, herr Rydén, det förefaller mig, att när herr Rydén får medhåll av en person, så är denne en stor man, men när han inte längre håller med herr Rydén, är han en sjunken storhet. Ingen har starkare än herr Rydén upphöjt herr Bergqvist. Herr Rydén har kallat honom — det var på herr Rydéns fyrtioårsdag, och jag har citatet här — »för nutidens resligaste gestalt i svenskt skolliv, som varit en outtröttlig medhjälpare och rådgivare, utan vars oerhörda arbetsinsats den praktiska ungdomsskolereformen säkerligen icke kunnat så snart förverkligas.» Han tillade, att i den mån det årets stora skolreformer berodde på enskilda personers insatser, så knöto sig i hans medvetande främst två mäns namn, Fridtjuf Bergs och Bergqvists, vid desamma. Jag tror sålunda icke, att man bör yttra sig alltför föraktligt om generaldirektör Bergqvist; åtminstone har inte herr Rydén anledning att göra det.

Med avseende på den förenade linjen klandrade herr Rydén, att Kungl. Maj:t är efter år skulle få ordna upp den saken, och han frågade, om riksdagen vill finna sig däri. Ja, det har just varit min tanke, att Kungl. Maj:t skulle ordna upp detta år efter år, just därför att felet med den nuvarande skolorganisationen är dess brist på smidighet. Man finner, hur 1927 års skolbeslut fixerade vissa bestämda linjer, av vilka den ena skall vara här, den andra skall vara där o. s. v., under det att det nu framlagda förslaget vill genomföra en smidigare anpassning efter behovet, som det ena året är ett och det andra året kanske ett helt annat. Därför menar jag, att en dylik smidig anpassning helt enkelt är nödvändig. Det är icke minst av ekonomiska skäl, som jag tänker mig, att en dylik linje

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.*
(Forts.)

i anslutning till skolsakkunnigas förslag är lämplig. Därigenom får man mindre ogynnsamma förhållanden än nu, då det kan inträffa, att det i en klass är tre eller fyra elever, medan en parallellklass är så stor, att icke alla inträdesökande få rum i den. Det är sådana förhållanden, som givit anledning till förslaget om den förenade linjen. Herr Rydén vill gärna slå fast, att den innebär en avvikelse från 1927 års skolbeslut. Ja, naturligtvis gör den det i vissa avseenden. Men vad som för mig står som den viktiga och bärande grundprincipen i 1927 års skolbeslut är dock bibehållet, nämligen att varje barn ifrån folkskolans sjätte klass, vars föräldrar det önska, kan övergå till realskolan. Detta har för mig stått som det bärande momentet, och det momentet upprätthålles på samma sätt nu, ja, man kan till och med säga bättre efter det nu föreliggande förslaget, ty förr kunde det dock hända, om det kom en eller två elever från sexårig folkskola, att man fann det abderitiskt att upprätta en särskild klass endast för dem. Med den förenade linjen behöver aldrig någonting dylikt befaras. Smidigheten gör, att man verkligen kan få in varje barn från den sexåriga folkskolan.

Sedan kom herr Rydén in på kapitlet om lyceerna och sade, att han icke bar ansvaret därför. Ja, det är mig fullkomligt okänt, att herr Rydén här icke skulle bära ansvaret, men det får han göra upp med sina medansvariga för 1927 års skolbeslut. Vad jag vill på det bestämdaste protestera emot är, att herr Rydén vill lägga ansvaret för misslyckandet på läroverkslärarna. Så mycket kan jag med bestämdhet säga, att i de två städer, där jag känner stämningen och vet vad som förekommit, nämligen i Malmö och Lund, har det varit en mycket stor iver för dessa lyceer. Rektor Ekedahl i Malmö har till och med i radio sökt arbeta för desamma. Jag har hört, att han hållit föredrag och försökt agitera för dem. Man får ju erkänna, att han i så måtto lyckats, att Malmö läroverk är det enda i Sverige, där en lyceelinje kunnat upprättas, ehuru med förvånande litet lärjungeantal. Vi veta av skolpropositionen i år, att rektor Mjöberg i Lund varit mycket intresserad. Från läroverket i Lund har man kommit in och begärt, att de skulle få behålla denna linje, något som jag för min del själv icke ansett vara riktigt, då Malmö och Lund ligga så nära varandra, att det icke kan vara lämpligt att i Malmö hava en linje med fyra till fem lärjungar och i Lund en linje med fyra till fem lärjungar. Det har jag inte ansett vara förenligt med en klok ekonomi, och därför har jag inte kunnat vara med på detta, trots det att jag därmed gått emot mina goda vänner och valmän i Lunds stad.

Så kom herr Rydén in på kostnadsfrågan och talade då om, huru den förnämsta experten på det området, byråchefen Göransson, fått göra upp siffrorna och att herr Lindman ställde sig skeptisk. Han sade, var så god att jäva mina siffror och kalkyler! Var snäll och lägg fram andra siffror o. s. v.! Och så sade han, att om inte siffrorna i fortsättningen hålla streck, så skulle man inte skylla på honom utan i stället på den nuvarande departementschefen, som lagt fram ett så dyrt förslag. Jag vill då säga, att jag har haft tillfälle att senast vid uppgörandet av budgeten finna, att beräkningarna för 1927 års förslag icke alls hållit. Eftersom herr Rydén lagt så stark tonvikt härpå, ber jag att få lägga fram några siffror. Då herr Rydén kallade byråchefen Göransson för vårt lands störste expert på området, får jag väl säga, att jag stöder mig på vårt lands näst störste expert, nämligen undervisningsrådet Wallin, och han har för mig gjort upp siffror i detalj. Jag har dem här framför mig, och de visa, att herr Rydéns utfästelser från år 1927 inte alls hålla streck. Det har visat sig, att de hava överskridits med ett belopp av ej mindre än 640,000 kronor, och jag har också fått i detalj klarlagt, varpå detta beror. Det beror i första hand på, att icke allt kommit med i beräkningarna. Det var för det första högre lärarinneseminarieutvidgning med en realskolelinje och de förberedande klas-

sernas ombildning och utveckling till en sexklassig folkskola. Anslagen till nämnda seminarium hava sedan budgetåret 1926—1927 ökat med 29,630 kronor, och för budgetåret 1930—1931 har man att räkna med en ytterligare ökning å 8,745 kronor. Vidare hade skolutskottet förordat en särskild arvodesförhöjning åt äldre extra lärare. Denna höjning var inte med i beräkningarna. Härav föranleddes en utgift, som i 1929—1930 års riksstat är upptagen till 55,000 kronor men icke är inräknad i utskottets merkostnader. Vidare är anslaget till manlig slöjd höjt med 5,000 kronor samt ett nytt anslag för täckande av utgifter för allmänna läroverkens ljus- och vedkassar, 132,000 kronor, infört. Anslaget till de allmänna läroverken till bokinköp och bokbindning skall jag icke nämna i detta sammanhang, då det varit behöfligt redan förut.

Sammanfattar man sålunda vad man nu nämnt, kan man säga, att dessa merkostnader gå till ungefär 230,000 kronor. Vad som gjort den största felberäkningen är dock det förhållandet, att antalet lärare var oriktigt. Man får nog beräkna, att åtminstone 75 lärare behövas utöver vad skolutskottet beräknat. Det är synnerligen utförliga kalkyler som föreligga, men jag skall inte närmare gå in på dem. Det är helt enkelt ett faktum. Herr Rydén sade, att detta berodde på, att skolreformen utförts på ett annat sätt, än skolutskottet beräknat. Det skulle i så fall i viss mån vara en anmärkning, som drabbar min ärade företrädare i ämbetet. För min del vill jag säga, att den anmärkningen är fullkomligt obefogad. Jag tror, att den förre departementschefen har med största lojalitet genomfört skolutskottets intentioner därvidlag. Jag har åtminstone vid de gjorda undersökningarna inte kunnat finna något annat.

Så förhåller det sig alltså med kostnadsberäkningarna. Erfarenheten har visat, att utgifterna faktiskt kommit att ställa sig mycket dyrare, än vad herr Rydén år 1927 utlovade. Jag kan så innerligt väl förstå, att det är ytterst angenämt för herr Rydén att, när utgifterna i framtiden stiga, komma och säga: För detta ha vi intet ansvar, utan det är naturligtvis högerregeringens skull, som kommit med detta förslag, om det nu går igenom. Men därför kan det vara värdefullt att redan nu hava slagit fast, hurusom utgifterna redan i år springa upp till helt andra belopp, än man förut tänkt sig — dels på grund av felaktiga beräkningar, dels på grund av att det fanns åtskilliga utgifter, som icke medtogos vid dessa beräkningar. Herr Rydén sade t. ex., att om den förenade linjen kommer till stånd, blir det dyrare. Jag kan vara med om, att det blir något dyrare — åtminstone till en början. Jag tror emellertid, att det i fortsättningen kommer att bli billigare. När man får en organisation, som på ett effektivt sätt anpassar sig efter det verkliga förhållandet, måste nämligen detta i grund och botten bli ekonomiskt fördelaktigare, än om man har en organisation, som är stel och föga anpassad efter verkligheten.

Herr Rydén sade ytterligare, att detta förslag även var en avvikelse från 1928 års beslut. Ja, naturligtvis i så måtto att 1928 års beslut saknade vissa punkter, som nu kommit fram. Jag skulle vilja säga, att det nuvarande förslaget är med avseende å flickläroverken en fullkomlig konsekvens av 1929 års beslut. Sistnämnda beslut ställde sig på den ståndpunkten, att det skulle vara en fullkomligt ny och förutsättningslös utredning av behovet beträffande flickläroverken. Således kan man säga, att 1929 års beslut, som ju ändå är riksdagens t. v. sista ord i frågan, var utgångspunkten. Men man kan också säga, att därmed har man fastslagit, att man skall gå efter denna utredning, som jag också tillät mig sätta igång omedelbart efter riksdagens beslut. Det är de skolsakkunniga, som gjort utredningen, och det är på grundval av deras förslag, som föreliggande proposition vilar.

Herr Rydén påpekade, att även här skulle vissa förhållanden komma att medföra nya kostnader. Jag tror inte, att detta är förhållandet. Jag tror inte, att man här kan beräkna några nya kostnader. Så mycket är i varje fall sä-

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

kert, att i jämförelse med kostnaderna för de nio fullständiga högre flickläroverken, som 1927 års riksdag enligt min mening beslöt — fastän riksdagen sedan tolkade saken på annat sätt, än jag tänkt mig — så voro dessa kostnader större än för den flickskoleorganisation, som jag tillåtit mig föreslå i propositionen. Jag kan för resten inte låta bli att tycka, att det är så egendomligt med herr Rydén, att när det gäller någonting, som han vill ha igenom, frågar han inte mycket efter kostnaderna. År 1927 sade han: Vad är en miljon i jämförelse med den väldiga budget, som vi hava! Men då det är något, som han inte vill hava, är han så förskräckligt sparsam. Då är han riktigt den store rikshushållaren. Bönderna äro slösare, och vi skola inte tala om, vad högern då blir. Men om herr Rydén alltid vore konsekvent i sin sparsamhet, så skulle det verkligen vara mera tilltalande. Då herr Rydén sade, att jag var den, som tog munnen allra fullast i fråga om kostnaderna vid 1927 års debatt, får jag för resten säga, att jag yttrade mig ytterst obetydligt om denna sak. Om herr Rydén läser igenom mitt anförande, tror jag, att han inte skall finna mycket belägg för denna anmärkning.

Slutligen kom herr Rydén in på det illojala sätt, på vilket man redan nu satt i gång ett förslag om ändring av organisationen; skolformen skulle icke vara utprövad. Han sade, att folkskolan var utpumpad på barn, som kunde gå in i realskolan. Ett av de kanske allra starkaste motiven för skolorganisationen av år 1927 var ju just motsatsen. Om herr Rydén slår upp den kungl. propositionen år 1927 på sid. 101 och följande — de sidor, som herr Björek har skrivit, om jag inte är oriktigt underrättad och som sålunda få anses i viss mån vara ett uttryck för herr Rydéns uppfattning — är hela tankegången denna. Det är den föreliggande organisationen som gör, att man icke kan få in gossar i läroverken ifrån folkskolorna. Läs igenom t. ex. sid. 101, så står där en hel statistik över, hur orättvist det är fördelat. Inom de s. k. arbetande yrkena är det blott en liten procent lärjungar, som komma in, medan man däremot inom vissa bättre gynnade yrken kommer in i större utsträckning. I propositionen stod det, att »i varje fall tyda de på en — ur social synpunkt sett — betydande brist i den nuvarande organisationen. Och det råder intet tvivel, att den bristen är att söka i den olämpliga anknytningen mellan läroverket och folkskolan.» Vägen har varit stängd så tillvida, »att vederbörande ha varit hänvisade antingen att taga plats», etc. Man hade sålunda med andra ord väntat sig — efter hela denna tankegång, som står på sid. 103 i fortsättningen — att för stora befolkningslager inom städerna de nuvarande allmänna läroverken skulle vara alltför svårtillgängliga. Här står det uttryckligen, att om bara anordningen blir ordentlig, kommer det, såsom när man öppnar en damm, att välla fram pojkar från folkskolan till denna skolorganisation. Men herr Rydén sade nu, att det är utpumpat. Huru hänger detta ihop? Herr Rydén får ställa sig antingen på den ena eller på den andra ståndpunkten. Antingen är herr Rydéns motivering för skolorganisationen felaktig, eller också är herr Rydéns nuvarande resonemang felaktigt. Jag kan sålunda icke finna, att det är fog för herr Rydéns starka ord, att politisk anständighet skulle kräva, att man avvaktade ytterligare år av erfarenheter. Detta är oriktigt, och det är så mycket oriktigare, som jag också — vilket jag framhållit i propositionen — inte alls skulle ha gått med på en sådan här ny anordning, om inte denna nya anordning ger möjligheter för att varje barn fortfarande, ja, i ännu större utsträckning än nu, skulle från folkskolan kunna komma in i läroverken. Herr Rydén har lagt stark tonvikt vid, att det skulle vara en pedagogiskt dålig linje. Det bestrider jag. Det är inte min uppfattning, och jag har noga tänkt igenom detta problem och kan inte finna annat än att det är en pedagogiskt mycket tillfredsställande linje. Därmed vinner man också stora ekonomiska fördelar. Dessa pedagogiska olägenheter blevo för resten ganska grundligt utdebatterade

redan vid 1928 års riksdag, då den kommunala folkskoletypen debatterades, och jag kan inte säga, att det egentligen är några större olägenheter med det nu föreliggande förslaget, särskilt om man företar den inom skolöverstyrelsen föreslagna åtgärden att få en längre anpassningslinje för dem, som komma från folkskolans sjätte klass.

Det är, herr talman, blott och bart några få synpunkter, som jag nu har tagit fram, och jag föreställer mig, att det blir riklig anledning att komma fram och öka ut dessa synpunkter i en debatt längre fram.

Herr Almkvist: Herr talman, mina herrar! Då jag dels har ett visst ansvar för det beslut, som fattades år 1927, och dels deltagit såsom en av de skol-sakkunniga i utredningen för den senaste skolpropositionen, som av herr statsrådet framlagts, skall jag be att få säga några ord. Det är huvudsakligen för att återställa denna fråga till de dimensioner, som den rätteligen bör hava, innan ärendet nu remitteras till vederbörande utskott.

Det är åtskilligt, som är ägnat att väcka en viss uppmärksamhet, och i det avseendet vill jag erinra om, att det i trontalet förebådades, att en revision skulle äga rum av 1927 års skolbeslut, men att propositionens titel är en helt annan. Den talar blott om vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor. Herr Rydén går ut ifrån, att det nu skulle vara fråga om upprivande av grundprinciperna för 1927 års skolbeslut. Båda dessa påståenden, om revision och om upprivande, som komma från motsatta håll, äro oriktiga. 1927 års beslut uppbars av den meningen, att i varje läroverkssamhälle skulle det beredas möjlighet för lärjungar, som genomgått fullständig folkskola, att utan större svårigheter komma in i något allmänt läroverk i orten. Den plan för realiserandet av detta riksdagens beslut, som uppgjordes efter 1927 års beslut, visade sig år 1928 hava till ungefär 60 % blivit realiserad. Det hade icke mött svårigheter att upprätta vare sig femårig realskola eller en fyraårig i så stort antal fall. Beträffande återstående läroverk ha emellertid svårigheter yppat sig på grund av olika förhållanden, för vilka jag inte här närmare skall redogöra, då det skulle taga alltför lång tid. Nu är frågan den: finns det på grund av de erfarenheter, som redan vunnits, anledning att vidtaga vissa jämkningar i 1927 års beslut? Det har vid verkställda undersökningar framgått, att vid 22 läroverk dylika mindre jämkningar i planen äro av förhållandena motiverade. Antingen är elevantalet på den fyraåriga linjen allt för ringa eller ock har den fyraåriga linjen icke kunnat upprättas på grund av att ett allt för litet elevantal anmält sig. Därmed har också kommit att inträffa, att lärjungar, som gått igenom folkskola, icke kunnat mottagas, därför att den fyraåriga realskolan icke blivit upprättad. Under sådana omständigheter måste man säga, att åtgärder, som avse att för sådana elever underlätta deras fortsatta studier, stå i full anslutning till den grundprincip, som uppbar 1927 års beslut. Och när man tar i betraktande, att det inom landet finns 80 läroverk och 54 kommunala mellanskolor, som äro eller skola förstatligas, och vi alltså hava att röra oss med ett läroverksantal av 134, om jag minns rätt, är det som nu föreslås, nämligen att det vid 22 olika läroverk skulle företagas vissa jämkningar i syfte dels att åstadkomma en bättre mot behovet svarande fördelning av linjerna, dels att bereda möjlighet — på orter, där sådan nu ej föreligger — för dem, som gått igenom folkskola, att verkligen få komma i åtnjutande av den fortsatta undervisning vid läroverk, som man velat åt dem åstadkomma, en mycket liten jämkning, och man kan inte tala vare sig om upprivande av 1927 års beslut eller om revision av detsamma, utan det hela gäller praktiska lämplighetsåtgärder.

Nu har herr statsrådet i vissa hänseenden frångått det förslag, som fram-

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

ställdes av 1927 års skolsakkunniga. Detta beklagar jag. Men jag skall inte närmare gå in därpå, ty det skulle föra för långt. Jag skall i stället be att få ägna några ord åt frågan om flickläroverken och om kostnaderna.

Då herr Rydén talade om vad de skolsakkunniga anfört och om statsrådets och chefens för ecklesiastikdepartementet relaterande av de skolsakkunnigas yttranden, framställde han detta ensidigt och utan att tillräckligt klarlägga uttalandena, varför de av kammarens ledamöter, som åhörde hans anförande, möjligen kunde få den uppfattningen, att här vore det fråga om ett helt nytt och vittgående program för den kvinnliga undervisningen, som kommer att för staten medföra oerhört ökade kostnader. I detta avseende omnämnde herr Rydén bl. a., att under det att 1927 års skolutskott gått ut ifrån, att kommunala flickskolor skulle inrättas i 36 städer, hade däremot i propositionen talats om ett femtiotal. Där står 45, sade han, men för min del räknade herr Rydén med att det måste bli ett femtiotal. Något sådant har icke framhållits vare sig i skolsakkunnigas betänkande eller — såvitt jag kunnat läsa propositionen riktigt — i form av förslag, utan man har övervägt olika åtgärder, som befunnits lämpliga för att tillgodose den kvinnliga ungdomens uppfostran. Då har man kommit till det resultatet, att det vore lämpligt, om vederbörande kommuner toge initiativet och prövade frågan om inrättandet av kommunala flickskolor i de städer, som äro uppräknade. Sedermera skulle dessa initiativ från kommunernas sida givetvis prövas av Kungl. Maj:t, och först om Kungl. Maj:t finner anledning föreligga, går frågan till riksdagen, som ju i sista hand bibehåller bestämmanderätten genom att bevilja eller avslå anslag. Här är sålunda alls inte fråga om att på något som helst sätt för framtiden binda genom något vittgående program, som skulle medföra ökade kostnader för statsverket. I stället innebär de sakkunnigas förslag, som i någon mån frångåtts av statsrådet, beträffande inrättande av statliga högre flickläroverk en avsevärd besparing, som kan räknas i flera hundra tusen kronor. I stället för att först och främst få de år 1927 beslutade fyra högre allmänna flickskolorna och sedermera de i de motioner, som dock avslagits, ifrågasatta ytterligare nio statsläroverken, upprättas, om de sakkunnigas förslag i hela dess vidd genomfördes, endast de redan beslutade fyra plus tre och därjämte ett mindre antal flickrealskolor, som skulle ersätta de förut omtalade ytterligare nio högre allmänna flickläroverken. Envar inser ju, att detta måste innebära en betydande besparing. Men nu är det inte ens fråga om att genomföra de sakkunnigas förslag på en gång eller att riksdagen skulle binda sig för något program, utan det gäller endast att fatta beslut om ett statligt högre flickläroverk och de övriga skulle, enligt departementschefens förslag, för närvarande skjutas åt sidan.

I fråga om kostnaderna har dessutom anmärkts — det var av herr Rydén — att den förenade linjen skulle i sin mån bidra till att öka kostnaderna för läroverksorganisationen. Ja, det beror alldeles på, huru man ser saken. Om de sakkunnigas förslag godtages, innebär detta en vinst av $31\frac{1}{2}$ veckotimmar och kan sålunda i jämförelse med de kostnader, som äro beräknade, anses utgöra en besparing. Skulle däremot den andra av de sakkunniga blott antydda men icke föreslagna linjen följas och man sålunda även beträffande de enkellinjiga läroverken, vare sig fyra- eller femåriga, besluta deras utrustande med en förenad linje, så skulle en ökning i jämförelse med nuvarande förhållanden med ungefär 10 lärarkrafter bli följd. Men denna sak är icke upptagen, och påståendet från herr Rydéns sida är alltså därvidlag oriktigt.

Nu skall jag icke upptaga tiden med att gå in på frågan om den pedagogiska lämpligheten eller olämpligheten av den förenade linjen. Denna fråga avgjordes principiellt i samband med beslutet om den kommunala flickskolan. Men om jag säger, att någon skillnad i undervisningen endast kommer att göra

sig gällande på tre olika punkter, skola kammarens ledamöter själva kunna reducera även denna fråga till dess rätta proportioner. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att de, som skola komma in i den andra klassen av den femåriga realskolan, gått två år längre tid i folkskolan. På grund härav äro de eventuella lärjungarna i den andra klassen överlägsna såväl i modersmålet som i matematik, men däremot hava de icke åtnjutit någon undervisning i tyska. På grund härav vidtoges den åtgärden enligt de sakkunnigas förslag, att särskild undervisning i tyska meddelas dessa från folkskolan direkt kommande lärjungar under det första läsåret, men sedan sammanfaller deras undervisning med de andras. Enligt skolöverstyrelsens av statsrådet godkända förslag kommer denna särundervisning att fördelas på två år, och det är givet, att finns den senare anordningen, medför den vissa fördelar, som måhända äro av beskaffenhet att böra vinna företräde framför den andra. Samtidigt äro dessa direkt från folkskolan kommande elever befriade från viss undervisning i modersmål och matematik, men i övrigt läsa de samma kurser som sina kamrater, vilka genomgått den första klassen av den förenade linjen, och dessa kurser sammanfalla med dem, som gälla för den fyraåriga realskolan. Erfarenheten visar, att dessa kurser äro synnerligen väl utarbetade och anpassade efter de ändamål, de ha att tjäna. Jag tror därför att det är obefogat att säga, att den förenade linjen ur pedagogisk synpunkt är förkastlig. Den vinst, man erhåller genom dess införande, består alltså i att så långt ifrån att man hindrar en ytterligare tillämpning av bottenskoleidén, möjliggör man i stället tillämpningen av den på platser, där de nuvarande förhållandena hindra en sådan. Och vidare är det ju föreskrivet, att så snart vid ett läroverk antalet elever i den särskilda fyraåriga linjen går över tio, skall denna linje bestå. Därigenom har man ju en garanti för att, när elevantalet är tillräckligt stort, kommer denna skillnad, som herr Rydén nu ur pedagogisk synpunkt sätter så stort värde på, att upprätthållas.

Som torde framgå av dessa kortfattade antydningar, är det här inte fråga om någon revision eller om några stora omstöpningar utan endast om en ändring på vissa punkter av i jämförelse med hela organisationen mycket små dimensioner, och jag ber särskilt att få erinra om att när 1927 års beslut fattades det särskilt med anledning av de förändringar, som 1927 års skolutskott vidtog i Kungl. Maj:ts proposition, betonades mycket starkt från dåvarande statsministerns och jämväl från min sida, att man icke fick anse, att denna organisationsplan var av så bindande beskaffenhet, att man inte, därest erfarenheten visade, att vissa jämkningar voro nödvändiga, också skulle gå in för sådana. Jag anser mig ha varit med om att infria det då givna löftet genom att på det sätt, som nu föreslagits av de skolsakkunniga och vilket också i huvudsak tagits upp av departementschefen, försöka att bidra till en ytterligare och jämnare tillämpning av grundprinciperna för 1927 års beslut.

Herr Rydén: Jag skall inte gå in på en ofruktbar diskussion, men jag ber att få påpeka, att den siste ärade talaren hade missuppfattat mig, då han sade, att det var i 1927 års skolutskott, som beräkningen angående de kommunala flickskolornas antal skulle ha ägt rum. Vi gingo där aldrig in på den frågan. Den beräkning, jag åsyftade, förekom i utskottets behandling av 1928 års kommunala flickskoleproposition, då undervisningsrådet Wallin och byråchefen Göransson voro tillkallade som särskilda experter. Vi anhöllo då, som alla avdelningens ledamöter veta, att de skulle med den sakkunskap, de representerade, ge oss en ungefärlig föreställning om, hur stor och dyr den kommunala flickskoleorganisationen skulle bli. Då kommo de efter att ha räknat med sannolikheter till, att det skulle behövas 36 flickskolor. Sedan är det ju alldeles

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

klart, att i den kungl. propositionen här på sid. 33 beräknas antalet städer till 45. Jag vill inte trötta kammaren med att räkna upp alla 45, men förteckningen börjar med Arvika, Borås och Eksjö och slutar med Ystad, Örebro och Östersund. Det kan väl inte fränkommas, att detta större antal, som man räknar med nu i stället för det, som man räknade med år 1928, ett femtiotal plus ett antal treåriga, skall representera större kostnader både för stat och kommun än de 36, som inte dåvarande statsrådet Almqvist står för, men som de sakkunniga den gången räknade med. Det är visserligen sant, att det ligger inte i dag förslag framlagt om att riksdagen skall så att säga taga ställning för detta väsentligt ökade antal kommunala flickskolor, men Kungl. Maj:t utber sig ju riksdagens principiella bemyndigande att i administrativ väg pröva ansökningar om anslag till kommunala flickskolor, och det torde vara tämligen säkert — annars skulle jag överskatta betydelsen och värdet av 1927 års skolsakkunnigas utredning och överväganden — att de platser och det antal, de räknade med, kommer verkligheten ganska nära.

I hela det resonemanget, som vilade på antingen en otydlighet eller felsägning från min sida eller en missuppfattning från herr Almqvists, ha vi alltså inte funnit varandra, därför att vi resonerat från olika utgångspunkter. Min kritik av detta förslag, som innebär, att det nu föreliggande förslaget måste komma att bli väsentligt dyrare än 1928 års kommunala flickskoleorganisation ställde i utsikt, lär inte kunna på något sätt bortresoneras. Det är jag säker på, att herr Almqvist själv erkänner, då jag fått göra denna rättelse av ett missförstånd, som uppstått.

Jag skall inte fördjupa mig i frågan om de pedagogiska förutsättningarna, men herr Lindskog försökte arbeta upp en stämning med att tala om de ord, som jag sagt på min fyrtioårsdag, då man ville hedra mig för genomförandet av 1918 års skolbeslut. Då sade jag, att det är inte jag, som har största förtjänsten av detta, utan det är Fridtjuv Berg, som varit den, som brutit mark för tanken, och Bergqvist, som varit min ovärderlige medhjälpare vid propositionens avfattande. Han var även sekreterare i statsutskottet vid sakens behandling där. Detta kände jag då ett behov att ge uttryck åt, ty jag vill ej taga äran för andras arbete. Jag har i dag sagt, att den förenade linjen är utpekulerad av en gammal pedagog, och nog kan väl herr Lindskog erkänna, att en människa åldras och att den, som är invävd med hela den gamla skolorganisationen, som i så stor utsträckning var hans eget verk, inte gärna kan företräda de pedagogiska erfarenheter och uppfattningar, som i dag leva och röra sig bland pedagoger i medelåldern. Aldringar äro åldringar, sådan är naturens ordning. Jag kan ju personligen få göra det erkännandet, att jag tror vi ha en mycket betydande framtidsman i det unga undervisningsrådet Hänninger; jag tror, att han kommer att bli en man, som man kommer att lyssna till i framtiden, och han företräder helt andra uppfattningar i denna fråga än de i propositionen knäsatte. Herr Almqvist tror på denna nya organisation. Jag tror inte på den, och jag skall kunna vid tillfälle, då tid erbjuder sig, ge skäl och mycket goda skäl för denna uppfattning. Men vad jag vänder mig emot, är ju detta: Varför skola vi bygga denna ändrade skolorganisation på ett system, som icke är prövat i en enda skolklass i en statlig eller kommunal skola i Sverige? Ha de som stå för detta räknat fel, och det håller jag före att de ha, då komma vi att bygga denna förändrade skolorganisation på en felaktig kalkyl. Mera för livet står väl inte detta, än att man skulle kunna låta åtminstone en enda skolklass i Sverige pröva detta oprövade system. Nästa år blir det ju tillfälle att pröva det i Landskrona, men nog tycker jag, det är oförsiktigt att på detta sätt gå in för en typ av realskola, som är fullständigt oprövat i levande livet, i varje fall så vitt det gäller statliga eller kommunala läroanstalter. Det sammanhänger inte med den försik-

tighet och varsamhet, som man krävt av dem, som kämpat för en ny skolorganisation på andra områden.

Sedan ett par ord till herr Lindskog. Han yttrar sig i viss mån älskvärt men alltid ganska spydigt mot mig och gör alltid en hel del utläggningar om min anspråkslösa person. Jag har kanske rätt att bli förstådd, om jag säger, att jag, sedan jag var ung, har kämpat för en övertygelse på skolans område, som jag försökt arbeta för och som jag tror varit riktig. Detta kanske i någon mån lyser fram i vad jag skriver och säger. Kanske statsrådet Lindskog inte på samma sätt hängivet kämpat för en idé under en så lång följd av år, som jag i detta fall har gjort. Men så mycket tycker jag man har rätt att fordra av ett statsråd, att om han nu kommer och skall vederlägga mina kalkyler eller rättare sagt byråchefen Göranssons kalkyler, skall han röra sig med sannfärdiga uppgifter i kammaren. Jag beklagar, herr talman, att jag måste säga, att den som lämnat de uppgifter, herr statsrådet nyss föredrog, kan jag icke hänföra till kategorien av dem, som lämna sådana uppgifter, som kunna betecknas som sannfärdiga. Detta gäller de två huvudsakerna, och jag skall nu lägga fram saken dokumentariskt, så att det inte behövs någonting om den vidare.

De två ekonomiskt betydande huvudpunkter, kring vilka undervisningsrådet Wallins kritik av 1927 års kostnadsberäkning rörde sig — de mindre betydande kan jag inte på rak arm svara på i dag — voro frågan om anslaget till extralärare och anslaget till läroverkens ljus- och vedkassa. Jag går ut ifrån, att statsrådet inte har kommit ihåg detta, som jag nu uppvisar, men det är ju alldeles klart, att skolutskottet 1927 icke kunde taga med dessa saker, och det nämnde självt, att det inte tog med dem i beräkningen, eftersom utskottet inte visste något säkert. Beträffande anslaget till läroverkens ljus- och vedkassa innehöll 1927 års utskottsbeslut följande: »att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t må efter verkställd utredning framlägga erforderligt förslag i syfte att obemedlade lärjungar vid statens läroverk må kunna erhålla fullständig befrielse från terminsavgifterna till läroverkens ljus- och vedkassor». Det var således en skrivelse till Kungl. Maj:t om att denna sak skulle läggas fram, och den kunde därför inte, och detta utgavs heller aldrig, tagas in i de kostnadsberäkningar, som gjordes, därför att det var en fråga, som inte då avgjordes utan skulle komma till riksdagen senare. Den ställdes utanför i både majoritetens och minoritetens beräkningar.

Riksdagen beslöt också en skrivelse i en annan sak, som naturligtvis inte heller kunde tagas med, men som herr Lindskog med de av Wallin använda metoderna om något år kanske skall kunna förebrå skolutskottet, att det inte tagit med. Det var en skrivelse av följande lydelse: Riksdagen anhåller, »att Kungl. Maj:t må verkställa utredning rörande möjligheterna att bereda ekonomisk hjälp under studietiden åt fattiga, studiebegåvade lärjungar vid statens läroverk och med dessa jämförliga läroanstalter samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kan giva anledning». Den skrivelsen har ännu i dag inte föranlett någon åtgärd, men lika litet som skolutskottet gav sig ut för att eller kunde ta i beräkning läroverkens ljus- och vedkassor, varom det utgick en skrivelse, lika litet kunde utskottet ta dessa utgifter i beräkning. Men om herr Lindskog sitter om ett par år, kan han möjligen säga, att skolutskottet 1927 räknade fel, för att det beräknade inte storleken av de understöd, som skulle lämnas åt fattiga studiebegåvade barn.

Vad lärarna beträffar — jag skall framföra min personliga ursäkt, om mitt minne sviker mig, men jag är ganska säker på, att det inte gör det — så innehöll skolutskottets beslut 1927 i fråga om extralärarna inte någonting annat, än att man uttalade den meningen, att det skulle vara skäligt, att de på grund av de försämrade befordringsförhållandena — jag har inte hittat ordalagen nu

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

i hastigheten — skulle få någon kompensation, och den frågan kom sedan. Det kunde inte beräknas då. Man visste inte, hur en kommande riksdag skulle besluta, och det utgavs aldrig för att vara beräknat. Men detta visar, herr talman, mina herrar, vilka metoder som man på vissa håll använder gentemot skolutskottet, då man i en kalkyl, som lägges fram för ecklesiastikministern, räknar på det sättet, att man säger, att vi felkalkylerade, därför att vi inte togo med sådana saker, om vilka vi skrevo till Kungl. Maj:t för att begära utredning, om man skulle vidtaga sådana åtgärder. Jag vill inte tillåta mig att karakterisera sådana saker med deras rätta benämning.

Därmed vill jag sluta nu. Man kommer säkerligen inte ifrån vid den prövning, man ägnar detta förslag, att det blir dyrare.

Då säger herr statsrådet: det är märkvärdigt, att herr Rydén kan vara så rundhänt, då det gäller miljoner, och sedan vara en sådan hushållare i andra fall. Ja, herr Lindskog, 1927 gällde det att genomföra rättvisa för den kvinnliga ungdomen i Sverige, för vilken staten icke hållit en enda skola utanför statens normalskola i Stockholm, så att den skulle få möjligheter till lika billig och god undervisning som den manliga. Det gällde att skapa möjligheter till undervisning för fattiga barn, som av skolorganisationen stängts ute från möjligheten att utan ansträngningar, som många gånger voro omöjliga att övervinna, få tillgång till skola, och det gällde, herr Lindskog, att alla dessa nya samhällen, köpingar och municipalsamhällen, stora kyrkbyar o. s. v., där staten inte på många årtionden byggt ett enda statsläroverk, skulle få sin rätt i samhället. Då såg jag inte så noga på miljonen — det erkänner jag gärna, herr talman — när det gällde att genomföra en stor och rättfärdig sak, som berörde hälften av vår ungdom och ett stort antal av våra unga samhällen, så att de skulle få samma rätt som de andra haft. Men däremot är det klart — och det tror jag, jag har visat — att sådana utgifter, som inte tjäna något verkligt allmänt gott syfte, och sådana utgifter, som man kan undvika, utan att man går miste om vad man velat vinna i huvudsak, har jag alltid strävat emot efter råd och möjlighet, och därmed hoppas jag, att herr Lindskog skall förstå, att den gången, då det gällde att genomföra den stora skolreformen, då kunde jag vara med på att ikläda staten litet utgifter, men jag har svårare att vara med på att ikläda staten utgifter för vad jag betraktar som ett försämrande av den skolorganisation, som vi nått efter så svåra strider.

Det må till slut ännu en gång framhållas, att jag förvånar mig över, att herr Lindskog med sina insikter på mångahanda områden och efter de många diskussioner som varit, ändå inte kan uppfatta en så enkel sak som den, att före 1927 års beslut var det ju så, att de barn, som gingo i folkskolan och tänkte gå till läroverken, gingo från folkskolan efter tredje året, och 1928, när skolreformen trädde i kraft, hade de gått sin väg från skolan i stor utsträckning. Det var inte många barn, som stodo beredda och tänkte komma till läroverken den hösten. Det är klart, att det blev ett och annat barn från landet, en del flickor, som fingo en möjlighet o. s. v., men inte många. 1929 var det samma förhållande. De barn, som då voro i sjätte folkskoleklassen, voro två år tidigare gallrade, och det är först med 1930, som vi för första gången efter 1927 års skolreform möta en folkskoleklass i sjätte klassen, vars elever ha att taga ställning till, om de skola gå över till läroverken. Jag förstår inte, att inte herr Lindskog kan fatta, att vi ha rätt i de anmärkningar, vi göra. Och varför äro herr Lindskog och hans meningsfränder så rädda för att låta den nya organisationen verka några år under vad jag kallar lojala och normala förhållanden? Det har visat sig, att det för varje års statistik blivit ett ökat antal barn, som kommit till den fyraåriga realskolan, och det har visat sig, för resten rakt emot vad man tänkt sig, att dessa barn, som gå i den fyraklassiga realskolan, i stort sett ha en hög, i många fall en påfallande hög procent av god-

kända. Kuggningsprocenten bland dessa barn är avsevärt mindre, på många håll endast en ringa del av vad den är beträffande de andra. Låt dessa erfarenheter verka, så kan man ju diskutera om detta.

Jag skall nu inte besvara kammaren mera, men jag har inte kunnat underlåta att efter vad som sagts här yttra detta.

Herr Björck: När den nuvarande statsministern vid regeringsbildningen sökte snärja den förutvarande statsministern i sina garn, var, om jag minns rätt, ett av lockbetena en revision av skolbeslutet. Jag håller den förutvarande statsministern räkning för, att han bestämt avvisade att medverka på detta villkor. Nu spårar man, som den föregående talaren redan erinrat, i årets frontal återigen denna punkt på högerens kampprogram: revision av skolbeslutet, och det spörsmålet har inställt sig, huruvida vi i den proposition, som riksdagen nu fått mottaga, ha att se ett effektuerande av detta högerens programuttalande. Jag tror, att man skulle kunna karakterisera förhållandet så, att viljan har varit synnerligen god men att man av vissa skäl nödgats i någon mån för tillfället begränsa sina pretentioner.

Att viljan varit god, det spårar jag bland annat på sid. 16, där departementschefen anför, att han gått till denna prövning i anslutning till den uppfattning, han vid skolfrågans tidigare behandling i riksdagen hävdade, och det lider nog intet tvivel om, att den uppfattningen satt sin prägel på mycket i denna proposition för att inte säga på allt.

Nu kan det ju inte bestridas, vad en annan talare redan framhållit, att det här rör sig om en skolpolitisk framställning. Sedan kan man ju konstatera, att herr Almkvist, som nyss hade ordet, uppenbarligen hade varit angelägen om att vid de skolsakkunnigas förhandlingar bygga vissa barrikader till försvaret för 1927 års beslut. En av dessa har nu ecklesiastikministern stormat — det gäller de förutvarande flickläroverkens organisation. Där fanns en sådan barrikad, men den har man sökt komma förbi.

Den andra barrikaden var uppenbarligen den, att den jämkning, som skulle komma till stånd beträffande den s. k. förenade linjen, inte fick avse de enkel-linjiga realskolorna och inte heller de förutvarande kommunala mellanskolorna. Den barrikaden har det nuvarande statsrådet icke vågat forcera, men hans livliga intentioner komma i alla fall fram i propositionen, då det säges någonting om »uteslutande av statsfinansiella skäl icke för närvarande böra ifrågasättas». Vi skönja alltså ganska tydligt grundkonturerna för den revision av skolbeslutet, som från högerhåll påkallats och som nu tydligen skall serveras i småportioner. Det är intet tvivel om att den förenade linjen är en hävstång, med vilken man så småningom tror sig kunna kasta över ända de anknätningsregler, som 1927 fastställdes av riksdagen. Och jag skulle vilja säga, att det förvånade mig något, att herr Almkvist inte gjorde en bestämd distinktion här, ty den förenade linjen 1928 och den förenade linjen 1930 röra sig dock om väsentligt olika saker. Det fanns större skäl för en sådan ståndpunkt 1928, när det i propositionen då av den dåvarande ecklesiastikministern sägs: »Såsom skäl för en dylik anordning har såsom mig synes med rätta framhållits, att det därigenom skulle bli väsentligen lättare för skolan att förverkliga den bildningstyp, som den nuvarande flickskolan företräder.» Alltså, man hade ett bestämt flickskoleintresse den gången, som man ville tillgodose, en viss längd på skolan, och den skulle man kunna garantera genom att gå in för den förenade linjen.

Vidare vill jag säga, att den förenade linjen i en sexårig skola naturligtvis är något helt annat än den förenade linjen i en fyraårig. Lärjungarna måste undervisas tillsammans på annat sätt i den kommunala flickskolan av 1928 än vad fallet skulle bli i en realskola, sådan den här framträder 1930. Och

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.*

(Forts.)

Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)

går man att närmare undersöka skälen för en sådan förenad linje, kan jag inte neka till att man blir överraskad i flera avseenden. Motivet skulle vara de uppnåeliga besparingarna, men om vi gå till vissa av de läroverk, där sådana förenade linjer skulle införas, finna vi, att i Västervik har man för närvarande 28 lärjungar, i Arvika 30, i Söderhamn 31 och i Åmål 33. Det ligger ju i sakens natur, att om man får ytterligare ett par lärjungar till den fyrklassiga realskolan, vilket man säkerligen kommer att få i höst, kommer lärjungeantalet att överstiga de 35, som man kan hålla ihop, och då måste man således dela klasserna vad som än i år kan beslutas. Om man skall göra allvar av att inga lärjungar skola avvisas från sjätte folkskoleklassen, innebär detta, att om det tagits in 35 i första klassen och det så kommer en eller två lärjungar till, måste man dela upp klassen, ty då har den överskridit maximumtalet, och då kan man inte längre uppehålla den förenade linjen. Man får inrätta två klasser, och det är just vad man kan förutse i de fall, där man skulle ordna den förenade linjen och opererar med lärjungeantal mellan 28 och 33.

Men sedan har man förbisett en sak, och den sammanhänger med vad som anfördes från herr Rydén's sida. I kalkylerna för 1927 års skolreform ingå ju, att de statsunderstödda flickskolorna till ett antal av omkring 13 skulle nedläggas, och staten skulle spara kostnaderna för dem. Detta vidhölls ännu 1928, då både undervisningsrådet Wallin och byråchefen Göransson vid sina beräkningar förutsatte som bestämt, att Kungl. Maj:t aldrig skulle kunna medgiva upprättande av kommunala flickskolor i städer, där man byggt ut läroverken med tanke på att flickskola och läroverk skulle sammanfogas. På den punkten gjorde man ett bestämt undantag i utlåtandet för 13 städer, och utskottet har i sina kostnadsberäkningar gått ut ifrån, att i dessa icke skulle kunna upprättas kommunala flickskolor. Nu dyka emellertid dessa städer på något enda undantag när upp igen såsom varande sådana, där Kungl. Maj:t i administrativ väg skulle kunna upprätta kommunala flickskolor genom att strypa till realskolan, anordna en förenad linje och göra den eventuella besparingen på denna linje. Därigenom tvingar man ju fram, att antingen den nuvarande privata flickskolan får bibehålla sitt statsunderstöd eller också att en kommunal flickskola får upprättas. I bägge fallen få vi ju en kostnadsökning, som inte är redovisad här. Men den fördyringen har inte tagits i betraktande varken av de skolsakkunniga eller av Kungl. Maj:t i propositionen. I Eksjö, Västervik, Arvika och Söderhamn skulle flickskolorna — möjligen med reservation för den sistnämnda staden, — ovillkorligen nedläggas och besparingar göras.

Jag skall inte yttra mig om den pedagogiska sidan av saken. Det blir kanske tillfälle att återkomma till den vid ett annat tillfälle. Men jag tror, att om man förutsättningslöst prövar denna fråga, kan det göras gällande, att det är ett missgrepp att anlägga precis samma studiegång för den fyra- och den femklassiga skolan. De mottaga lärjungar med skilda förkunskaper, men trots detta skulle undervisningen i begynnelsen läggas upp på samma sätt.

Jag har anledning, på grund av vad som från statsrådsbanken nyss yttrades, att lämna ett par upplysningar. När det från herr ecklesiastikministern betonades, att det var dock inte så fasligt med de här pockande massorna av barn, som inte kunde komma in, vill jag säga, att det beror alldeles på vart man riktar blicken. Om herr ecklesiastikministern går till sin egen proposition, finner han, att förhållandena i det fallet äro mycket växlande vid olika läroverk. I Karlskrona har man 30 elever, i Halmstad 25, i Sundsvall 35 och i Kristinehamn 36 i den 4-klassiga realskolans första klass, alltså fullkomligt fyllda klasser. Jag har ofta undrat över vad det kan bero på att det slagit så olika ut på olika ställen. Det kan inte gärna bero enbart på den sociala

strukturen, ty dessa fyra städer äro dock varandra ganska olika, utan det måste bero på, tror jag, det större eller mindre intresse, som man har visat på de olika ställena för att föra ut den nya läroverksorganisationen i livet. När man granskar katalogerna — en granskning, som jag tror skulle vara mycket upplysande även för herr ecklesiastikministern — är det av synnerligt intresse att konstatera, att i den nya 4-klassiga realskolan har man i mycket, mycket större utsträckning än i den 5-klassiga realskolan barn just från landsbygden och från fattiga hem. Det är mycket karakteristiskt, att i somliga skolor är den 4-klassiga realskolan så renodlad, att i första och andra klassen komma lärjungarna uteslutande från den kringliggande bygden. Det är saker, som det är all anledning för statsutskottets andra avdelning att uppmärksamma, när den går att taga ståndpunkt till det föreliggande förslaget.

Jag nödgas också att säga några ord, herr talman, gentemot de erinringar, som från herr statsrådet Lindskogs sida gjordes gentemot skolutskottets kostnadsberäkningar. Jag skulle vilja komplettera vad som från annat håll i den punkten har sagts med att framhålla, att skolutskottet kan dock inte göras ansvarigt för sådana faktorer, om vilka skolutskottet inte hade någon aning eller kännedom. Det har till exempel införts manliga lärare i större utsträckning än vad som från skolutskottets sida beräknades. Jämkning skedde vid 1928 års riksdag i fråga om ämneslärarinnornas antal, och för närvarande ha vi ett vida lägre antal ämneslärarinnor än man 1927 ansåg sig ha anledning att räkna med. Det betyder en merutgift på åtskilliga tusentals kronor. Vidare kunde givetvis skolutskottet inte föta sina beräkningar på någon annan grundval än de timplaner, som då förelågo, och den organisation, som skolutskottet då föreslog. Nu visar det sig, att timplanerna i åtskilliga fall äro överskridna. Man har fastslagit större timsummor för de olika klasserna än som vid de förberedande utredningarna hade räknats med. Vidare togs franskan upp som ett halvobligatoriskt ämne, vilket skolutskottet inte hade godtagit. Ytterligare är att märka, att vi fingo fem obligatoriska ämnen på gymnasiet i stället för de av skolutskottet beräknade fyra. Och i samband med gymnasiereorganisationen får inte heller förbises, att man införde ordningen med tre kärnspråk i stället för ett. Jag har redan i ett annat sammanhang tillåtit mig framhålla, att skolutskottet hade tänkt sig, att engelskan skulle vara kärnspråket på gymnasium. I engelskan skulle alltid undervisning meddelas, medan i franska och tyska språket undervisning endast skulle meddelas, om ett tillräckligt antal lärjungar anmälde sig. Nu har emellertid den anordningen vidtagits, att även om en lärjunge önskar läsa tyska eller franska, måste man tillhandahålla obligatoriska timmar i samtliga dessa tre ämnen.

Slutligen kan jag inte neka mig att än en gång erinra om, att maximitalet 35 lärjungar har man inte heller hållit sig till, utan man har uppdelat klasserna även om antalet elever understiger 35. Den merutgiften för sista läsåret har jag själv kunnat approximativt beräkna, och den uppgår till ungefär 75,000 kronor, om man förutsätter, att denna undervisning uppehålls uteslutande genom extralärare.

Det finns således åtskilliga ting, som skolutskottet givetvis inte kunde förutse, och sedan har man också här förbisett, att i fråga om privatläroverken räknade man med vissa besparingar på ganska stora belopp, som fördes utom marginalen såsom en särskild säkerhetsventil. Dessa besparingar har man ännu inte kunnat diskontera bland annat därför, att privatläroverken ha erhållit en något längre avvecklingstid än man från början tänkt sig. Beträffande den förut berörda stridsfrågan om extralärarnas arvoden vill jag nämna, att det beräknades av skolutskottet, att den merkostnaden skulle kunna bestriidas genom de vakanssättningar av ordinarie tjänster, som man förutsåg skulle

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skollfrågor.
(Forts.)*

bli en bestämd följd av genomförandet av skolorganisationen. Dessa vakanssättningar ha sedermera genom administrativa åtgärder inte fått den omfattning, som man beräknade i skolutskottet, vilket torde sammanhänga med att ämneslärarinnornas antal har nedskurits.

Jag har velat rikta uppmärksamheten på dessa förhållanden, och jag hoppas, att när denna proposition behandlas slutgiltigt det skall vara möjligt att förebringa en bestämd kostnadsberäkning, som visar vad i dessa merkostnader föranledes av dispositioner, som skolutskottet icke kunnat förutse och över vilka riksdagen inte kunnat råda, och vilka kostnader som till äventyrs kunna betingas av felkalkyler i skolutskottets förslag.

Herr statsrådet **Lindskog**: Herr talman! Det kan inte vara mycket tackesamt att inför en kammare, som är så pass glest besatt, som här är fallet, gå in på en utförlig debatt i denna fråga, helst som väl debatten återkommer.

Jag vill emellertid taga upp ett par spridda punkter, och jag kan då börja med vad jag bäst kommer ihåg, nämligen herr Björcks sista anförande om kostnadsberäkningarna. Han talade om vissa anledningar, varför dessa kostnadsberäkningar skulle ha överskridits, utan att skolutskottet hade kunnat veta om det. Jag har förresten framför mig hans anförande under remissdebatten, vilket går ut på detsamma, och det är kanske bättre, att jag följer det, då det är precis samma sak, han nu här säger som där, nämligen »för det andra har man mot riksdagens klart uttalade vilja infört icke ett kärnspråk, utan tres». Ja, vad angår talet om, att riksdagen klart uttalade sin vilja år 1927, så får man ha ganska små pretentioner, om man skall säga, att det är en klart uttalad vilja, och åtminstone så små pretentioner, att man måste förlåta herr Pauli, som sitter här, om han som extra tillkallad sakkunnig icke kunde tolka skolutskottets betänkande på det sättet. Och jag får säga, att när jag läste det, har jag inte heller kunnat tolka det så. Sedan fortsätter herr Björck — jag tar det från remissdebatten —: »Förhållandet är alltså det, att om jag har 30 pojkar i en ring och de 28 välja till exempel engelska till kärnspråk på gymnasiet, en väljer tyska och en franska, så skall ovillkorligen vid alla läroverk meddelas undervisning för denna enstaka pojke i både tyska och franska.» Det är i stort sett rena konstruktioner, därför att erfarenheten har visat, att dessa språk äro de, som i regel äro tillvalsspråk, och således förekommer inte denna kombination, som herr Björck nu säger skulle fördyra det hela så betydligt.

Sedan kom herr Björck in på en annan fråga, då han säger, att »man delar klasser, innan de uppnått 35 resp. 30 lärjungar, utan att någon effektiv kontroll synes föreligga». Han nämner också, att kostnaderna därigenom skulle ha stegrats med ungefär 75,000 kronor per år. Det är från en sida sett alldeles riktigt, herr Björck. Det är nämligen faktiskt så, att ungefär 20 klasser i hela Sverige, vilket man får anse vara ett mycket ringa antal, ha på hösten ansett sig böra bibehålla ett visst antal lärjungar för att icke kasta om schemat, men herr Björck har glömt en synnerligen betydelsefull omständighet därvidlag, nämligen att det är 35 klasser, som ha fått rätt att bibehålla ett högre antal än 35 lärjungar, trots att de strängt taget skulle ha delats, och det kompenseras mer än väl utgifterna för dessa 20 klasser. Förhållandet är ju det, att när man på våren och sommaren gör upp schemat, har man mycket svårt att kunna lägga fram med bestämdhet, att så och så många lärjungar blir det i de olika klasserna. Man gör upp schemat på basis av det, som vid vårens slut är det riktiga, och så visar det sig på hösten, att en jämkning är nödvändig, men då är det opraktiskt att göra en ändring. Det skulle medföra en omkastning av schemat, och därför bibehåller man kanske i det ena fallet dessa för små avdelningar, under det man på andra håll i samma skola kanske bibe-

håller ett högre antal lärjungar, än man strängt taget enligt stadgarna har rätt till. Men, som sagt, det ena väger upp det andra därvidlag.

Vidare talade herr Rydén om, att en person, som jag använt såsom expert på området, nämligen undervisningsrådet Wallin, skulle ha lämnat vilseförande uppgifter — ja, han använde till och med de ganska skarpa orden »icke sannfärdiga uppgifter». Han anförde därvidlag det exempel, som jag nämnde, om anslaget för täckning av utgifterna för de allmänna läroverkens ved- och ljuskassa och menade, att det var blott ett direktiv av skolutskottet och, om jag inte missförstod honom, ett direktiv, som man således inte kunde räkna in i själva organisationskostnaderna. Han nämnde även arvodesförhöjningarna åt extralärarna. Där måste jag i varje fall säga, att när organisationen medför den konsekvensen, att man anser sig i billighetens namn böra gå in för att kompensera dessa extralärare, måste man väl ändock räkna in det i kostnaderna för organisationen. Dessutom tillkommer, som jag förut nämnt, en hel del poster, och slutligen kommer den egentliga huvudposten, nämligen den felaktiga beräkningen av lärarantalet. Jag skall emellertid icke vara så säker som herr Rydén var 1927, att jag säger, att mina kalkyler i alla väder skola hålla. Herr Rydéns exempel har visat mig, om jag inte visste det förut, att man skall vara försiktig med att säga, att kalkyler hålla. Det är ju alldeles klart, att på ett så vanskligt område som detta kalkyler kunna vara felaktiga, och alldeles givet är också, att man naturligtvis kan räkna på olika sätt. Man kan fråga sig: är det eller det med i själva organisationsfrågan eller icke? Men vad som är alldeles säkert, och vilket jag i år vid uppgörandet av budgeten har fått en synnerligen obehaglig förnimmelse och erfarenhet av, det är, att de utgifter, som kommit som en konsekvens av 1927 års skolbeslut, ha ökats på ett högst oangenämt sätt utöver vad man någonsin kunde tro år 1927.

Jag vill till allra sist, herr talman, nämna några ord även med anledning av herr Rydéns uppmaning till mig att ändå visa en viss försiktighet och varsamhet. Jag undrar bara, ifall den, som var ordförande i 1927 års skolutskott, vilket då genomdrev så många verkligen ganska oprövade nyheter, nyheter, som icke en gång varit framlagda av den stora skolkommissionen, här skall kunna tillvita mig en alltför stor ovarsamhet och oförsiktighet. Jag håller fullständigt med den förre departementschefen herr Almkvist däri, att man blåst upp dimensionerna på detta förslag i alltför hög grad. Vad som har skett är endast en anpassning efter verklighetens krav.

Herr Rydén frågade: Varför skall man inte vara rättvis? Jag svarar: Det skall man vara! Men man är inte rättvis, herr Rydén, emot dessa många barn, som söka komma in i den femåriga realskolan, men som avvisas därifrån på grund av den stelhet, som vidlåder den nuvarande organisationen. Man är alls icke rättvis mot dem.

Herr Rydén frågar: Varför skall man inte pröva? Jag säger till herr Rydén: Varför skall man inte få pröva dessa linjer med full likställighet dem emellan? 1928 års riksdag fastslog just detta, att det skulle vara full jämställdhet mellan de båda linjerna. Men den fulla jämställdheten har ingalunda funnits, då man faktiskt tar in på det ena hållet alla, som vilja komma in — därest det icke blivit ett alltför orimligt litet antal — medan däremot stora massor av dem, som velat komma in på den andra linjen, icke fått komma in. Det är därför jag menar, att man icke kan beskylla denna proposition för ovarsamhet, ej heller för obillighet.

Herr Björek: Herr talman! Endast några få ord! Med anledning av vad herr statsrådet sist anförde vill jag säga, att de »många, många barnen» inskränka sig, enligt vad propositionen uttalar, till summa 92 i hela riket vid 18 läroverk. Av dessa lärjungar komma dock 20 på Stockholm, och detta

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.*
(Forts.)

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

förhållande beror ju därpå, att alla de femåriga realskolorna här i staden ännu icke äro satta i gång. Dessa barn kunna vi alltså bortse ifrån. Då återstå 72 barn, fördelade på 15 läroverk, som icke kommit in i den femklassiga realskolan. Vad herr statsrådet kallade »många, många barn» blir i själva verket, efter vad jag kan se, fyra eller fem vid var och ett av dessa få läroverk. Vid de övriga läroverken har ingenstans barn behövt avvisas. Det gäller här följaktligen ett mycket ringa genomsnittsantal per läroverk räknat.

Nu är förhållandet som känt det, att särskilt i början av den nya organisationens genomförande ha flickorna i stor utsträckning sökt sig till realskolorna. De ha kommit från många olika klasser i flickskolorna. Om vi ge oss till tåls ett eller annat år, tror jag sålunda att även på de ställen — det är egentligen bara Uddevalla och Umeå — där någon egentlig trängsel råder, skall man snart ha kommit in i gängorna utan en förenad linje.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, då herr statsrådet gentemot mina beräkningar rörande antalet icke lagliga klassavdelningar, påpekade, att å andra sidan 35 klasser ha ett högre antal elever än 35. Denna siffra betyder som vederläggning av min anmärkning alls ingenting, förrän herr statsrådet upplyser, *hur många av dessa 35 klasser, som varit övertaliga från begynnelsen.* Ha de varit övertaliga från begynnelsen, vilket mycket ofta hänt i det man tagit in 36, 37 eller 38 elever, har man också erkänt, att de skola undervisas utan att man gör några anspråk på att få en ny lärarkraft. Om dessa klasser sedan i fortsättningen alljämt äro övertaliga, kan man icke säga, att detta kompenserar någonting annat. Har man tagit in de övertaliga lärjungarna med klar blick för att de skulle få åka snålskjuts, då kunna icke några sådana övertaliga klasser kompensera exempelvis det förhållandet, att man uppdelat låt oss säga 69 elever på tre klassavdelningar, icke bara i de obligatoriska ämnena, utan även i franska, där endast ungefärligen 50 procent deltaga i femte klassen. Jag menar, att sådant är slöseri, och det är betänkligt, att det får äga rum.

Vad så slutligen beträffar tolkningen av kärnspråksfrågan skulle jag nästan våga göra gällande, att det blir mycket svårt för herr statsrådet att bland 1927 års skolutskotts ledamöter få någon annan än den åberopade auktoriteten att vitsorda, att den tolkning, som herr statsrådet urgerade, var från skolutskottets sida avsedd.

Herr Rydén: Herr talman! Jag skall icke polemisera ytterligare mot herr statsrådet i annan mån än vad det gäller kostnadsberäkningarna. Det har bedrivits så mycket ofog på vissa håll beträffande framställningen i fråga om kostnaderna för 1927 års skolorganisation, att när jag nu fått åtminstone en antydning om, vad man stöder sina uppgifter på, skall jag icke släppa denna sak utan gå till botten med densamma. Jag hoppas att vederbörande avdelning inom statsutskottet därvid måtte vara behjälplig.

Jag vill emellertid nu endast konstatera, eftersom jag icke genast funnit denna passus i skolutskottets betänkande, att vad extraläraryrvodena beträffar ställdes de — och måste ställas — utanför de kalkyler, som skolutskottet rörde sig med. Jag skall be att få taga detta till kammarens protokoll. Där förekommer först ett resonemang om, att det kan medföra vissa svårigheter under övergångstiden för de nuvarande extralärarna på grund av skolreformen, och så yttrar utskottet på sidan 175 följande: »Utskottet håller därför före, att åtgärder böra vidtagas för att bereda sådana extralärare, som en avsevärdare tid komma att upprätthålla extra ordinarie lärarbefattning vid de allmänna läroverken, särskild arvodesförhöjning. Detta så mycket mer som de genom vakanssättning av lärartjänster uppstående besparingarna säkerligen skulle bliva avsevärt större än kostnaden för den ifrågasatta arvodesförhöj-

ningen. Givetvis skulle en sådan anordning erhålla allenast provisorisk karaktär och omfatta en begränsad tid.»

Det är sålunda aldrig något som helst resonemang om, att man i detta räknat in de ifrågasatt siffrorna. Det var för det första ett provisorium, som man ifrågasatte, och för det andra voro inga belopp beslutade, utan allt detta hänsköts till den senare riksdag, som fick att behandla detta spörsmål. Därför böra väl i det fortsatta resonemanget om kostnadskalkylerna de, som vilja handla lojalt, icke taga med sådant, som icke var inräknat, som aldrig angavs vara inräknat, och som helt enkelt icke kunde vara inräknat, därför att varken något riksdagsbeslut var ifrågasatt eller några siffror förelägo.

Jag skall i övrigt, herr talman, be att få hemställa, att motionstiden beträffande propositionen nr 119 måtte utsträckas till det sammanträde, som inträffar näst efter 20 dagar ifrån propositionens avlämnande.

Herr Pauli: Herr talman! Jag ser mig nödsakad att avgiva en kort replik till herr Björck. Han förklarade, att jag skulle stå alldeles ensam om min uppfattning angående den rätta tolkningen av 1927 års utskottsbeslut och riksdagsskrivelse i fråga om kärnspråken. Ett sådant påstående kan jag icke alls godtaga. Jag skall emellertid icke förlänga debatten med någon närmare redogörelse för detta en smula invecklade ärende. Jag vill endast nämna, att den bestämda uppfattning jag härvidlag hyser, den har jag grundat dels på ett noggrant studium av de olika skikt av förslagstryck, som inom utskottet förelägo i denna fråga, och dels på en intervju med en person, som vid modifikationen av dessa olika skikt spelade en avgörande roll, nämligen bondeförbundets representant i den delegation inom utskottet, som närmast handlade dessa ärenden.

Det är sålunda tydligt, att jag ingalunda kan anses stå så isolerad i fråga om min ståndpunkt i denna tolkningsfråga, som den ärade talaren ville göra gällande.

Herr statsrådet Lindskog: Herr talman! Jag skall inte alls blanda mig i den lilla tråtan mellan representanterna för den forna utskottsmajoriteten, utan endast säga ett ord med anledning av det uttalande, som herr Rydén nyss läste upp ur skolutskottets betänkande för att visa, att här berörda utgifter icke voro medtagna i skolutskottets kostnadskalkyler. Först och främst vill jag förklara, att jag icke kan finna, att detta uttalande bevisar vad herr Rydén ville bevisa. Att denna sak framställdes som ett provisorium är ju en sak för sig. Men jag vill här läsa upp, vad herr Rydén yttrade i debatten i kammaren, nämligen att hela denna organisation icke kommer »att kosta mer än 740,000 kronor i runt tal utöver nuvarande kostnader, och denna ökade kostnad kommer icke i sin helhet att föreligga, förrän hela organisationen är färdig, d. v. s. om tio år. Jag vill beträffande dessa siffror säga, att det icke kan göras någon saklig invändning mot dem.»

I detta sitt uttalande i riksdagens andra kammare gör icke herr Rydén någon som helst reservation för vissa kostnader, som ytterligare skulle komma till. Man får av detta hans uttalande det intrycket, att här har man verkligen den summa, som skolbeslutet kommer att kosta. Jag kan för min del inte komma till ett annat resultat. Vad herr Rydén här anför, kan jag icke anse vara något motbevis.

Herr Rydén: Jag har nu icke möjlighet att närmare gå in på vad som yttrats i några anföranden av mig. Men det aktstycke, som man har att hålla

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

*Kungl.
proposition
ang. vissa
skolfrågor.
(Forts.)*

sig till, är utskottets utlåtande, och där fortsattes till yttermera visso på följande sätt: »Då utskottet nu icke är berett att utan föregående utredning föreslå ett positivt beslut i ärendet, har utskottet stannat vid att med angivande av dessa allmänna synpunkter uttala sin förväntan, att Kungl. Maj:t vid den fortsatta handläggningen av skolorganisationens genomförande tager under omprövning, vilka framställningar till riksdagen, som må anses påkallade för ordnande av denna angelägenhet.»

Herr statsrådets påståenden är ju alldeles att vända upp och ned på vad som förekommit i denna sak. Här föreligger i utskottsbetänkandet en kalkyl om alla de kostnader, som voro klara och som ingå i själva organisationen, men allt vad som ligger därutöver, på grund av riksdagsskrivelser, som avlåtits, och sådant, kan icke ha ingått i beräkningarna och har aldrig angivits såsom inberäknade i kalkylema. Vad som sålunda senare beslutats har ju herr Lindskog för övrigt varit med om själv, och vilken skolorganisation vi än hade tagit år 1927, hade dessa ytterligare kostnader blivit desamma.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition till statsutskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

På särskild proposition beslöt kammaren, med bifall till herr *Rydéns* under överläggningen därom framställda yrkande, medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr 119, utsträcktes till det sammanträde, som infölle näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 129, angående försäljning av vissa delar av övningsplatsen Backamo.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 31—34 samt bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 14—21.

Herr **Almkvist** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Då denna kammare hade att behandla frågan om antalet suppleanter i det särskilda utskott, som skall tillsättas för behandling av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till det svenska jordbrukets stödjande, bestämdes detta antal till 12. Jag ber, herr talman, att få hemställa, att kammaren ville besluta att öka detta antal med en och att alltså tillsätta 13 suppleanter.

Denna hemställan bifölls.

Vid föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna hänvisades av dessa nr 102, 141, 149, 163, 167 och 171—173 till jordbruksutskottet, nr 118, 132, 135, 140, 150, 151, 155, 159, 161, 164, 168 och 169 till statsutskottet, nr 136—139, 143, 144, 146—148, 152, 158 och 166 till bankoutskottet, nr 145 till bevillningsutskottet, nr 153, 160, 170 och 174 till behandling av lagutskott samt nr 156, i vad den avsåg anslag till upprätthållande av kontrollstyrelsens verksamhet, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet, varemot propositionerna nr 111, 154, 157 och 165 nu på begäran bordlades.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Riksdagens första kammare.

Åberopande bilagda läkarbetyg får jag härmed anhålla om förlängd ledighet från riksdagsgörömlen under mars och april månader.

Stockholm, Maria sjukhus den 22 februari 1930.

Jonas Andersson,
riksdagsman för Gävleborgs län.

Riksdagsman *Jonas Andersson* från Forssa vårdas sedan den $\frac{8}{2}$ d. å. härstädes för hjärtsjukdom och är på grund av denna sjukdom oförmögen att delta i riksdagsarbete t. v. och minst under 2 månader från dato, vilket härmed intygas.

Maria sjukhus, Stockholm, den $\frac{25}{2}$ 1930.

K. Ingolf,
legit. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om införande i grundlag av bestämmelser, varigenom politisk rösträtt och valbarhet göras beroende av i viss utsträckning fullgjord betalning av påförda utskylder med mera.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 1 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Företogs val av tolv ledamöter i särskilda utskottet. Därvid avlämnades 86 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckning »Den gemensamma listan» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

- herr Möller,
- » Sederholm,
- » von Stockenström,
- » Sandler,
- » Jönsson,
- » Linders,
- » Gustafsson, Per. J.,
- » Carlsson, Carl A.,
- » Gabrielsson,
- » Örne,
- » Öhman,
- » Björnsson.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Anställdes val av tretton suppleanter i särskilda utskottet. Därvid avlämnades 55 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckning »Den gemensamma listan» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

- herr Norling,
- » Gustafson, J. Fritiof,
- » Andersson, Elof B.,
- » Ström, Torsten E.,
- friherre Lagerfelt,
- herr Åkerberg,
- » Andersson, Henrik,
- » Abrahamsson,
- » Thelin,
- » Sandén,
- » Bengtsson,
- » Berling,
- » Fehr.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

Företogs val av sex ytterligare suppleanter i konstitutionsutskottet. Därvid avlämnades 48 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckning »Den gemensamma listan» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

- herr Wagnsson,
- greve Lagerbjelke,

herr Hansén,
 » Kropp,
 » Nylander,
 » Andersson, Per.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 111, angående godkännande av en i Genève den 17 juni 1925 dagtecknad konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen, ammunition och krigsmateriel.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 154, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar m. m.:

Propositionen hänvisades, såvitt angick förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar och förslaget till förordning om erkända sjukkassor, till behandling av lagutskott samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 157, angående disposition av lappskolbordet i Gällivare.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 165, angående visst ägoutbyte mellan kronan och Nitroglycerinaktiebolaget.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 11.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag rörande avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922;

nr 33, i anledning av väckt motion om smörexportens stödjande genom en lånefond för en ångfärjelinje mellan Sverige och England; samt

nr 34, i anledning av väckt motion angående förbättring av avlönings- och pensionsförhållandena för telefonföreståndarepersonalen på landsbygden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställning angående ändrad ordning för prövningen av vissa ärenden om understöd åt efterlevande efter i statens tjänst anställda personer jämte en i ämnet väckt motion.

Ang. ändrad ordning för prövningen av vissa pensionsfrågor.

Under elfte huvudtiteln av den till innevarande års riksdag avlätna statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t, med stöd av vad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1930 anfört i fråga om ändrad ordning för prövningen av vissa ärenden

Ang. ändrad
ordning för
prövningen av
vissa pen-
sionsfrågor.
(Forts.)

om understöd åt efterlevande efter i statens tjänst anställda personer, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer, till ett sammanlagt belopp av högst 30,000 kronor om året besluta om understöd åt änkor och barn efter anställningshavare i statens tjänst att utgå å allmänna indragningsstaten eller beträffande understöd åt efterlevande efter personer, anställda vid de affärsdrivande verken, av de medel, av vilka verkets omkostnader bestredes.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehått en i anledning av detsamma inom andra kammaren väckt motion nr 240, vari fru *Nordgren* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsverkspropositionen angivna riktlinjerna, till ett sammanlagt belopp av högst 30,000 kronor om året besluta om understöd åt änkor och barn efter anställningshavare i statens tjänst att utgå ur allmänna indragningsstaten eller beträffande understöd åt efterlevande efter personer, anställda vid de affärsdrivande verken, av de medel, av vilka verkets omkostnader bestredes, eller, om detta icke kunde bifallas, att riksdagen måtte besluta, att det anslag, som fastställdes för ändamålet, måtte upptagas som förslagsanslag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och den i ämnet väckta motionen II: 240, måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet angivna riktlinjer, till ett sammanlagt belopp av förslagsvis 30,000 kronor om året besluta om understöd åt änkor och barn efter anställningshavare i statens tjänst, att utgå å allmänna indragningsstaten eller beträffande understöd åt efterlevande efter personer, anställda vid de affärsdrivande verken, av de medel, av vilka verkets omkostnader bestredes.

Reservation hade anförts av herrar *Bäcklund* och *Lovén*, vilka yrkat avslag å såväl Kungl. Maj:ts förevarande framställning som utskottets i ämnet gjorda hemställan.

Herr Östergren: Herr talman! Den fråga, som riksdagen nu kommer att ta ställning till, har ju förut varit föremål för överläggningar, särskilt vid de två föregående riksdagarna, varvid uttalades önskvärheten av, att dessa pensionsärenden borde handläggas på ett annat sätt, än som under de senare åren varit fallet. Vid frågans behandling i följ uttalade man sig också för ungefär den linje, som nu föreslagits av regeringen och i huvudsak tillstyrkts av bankoutskottet, men meningarna ha varit delade om själva sättet för den lösning, som borde ske. En annan riktning har gått ut på, att denna lösning borde ske mera effektivt, så att reglementsenliga former komme att tillämpas för de personalgrupper det här gäller.

Den nu föreslagna linjen innebär ju endast en förflyttning av ärendenas handläggning från riksdagen till finansdepartementet, och de direktiv, som i huvudsak hittills ha följts, skulle också i fortsättningen gälla. Däremot vore ju inte så mycket att invända, men enligt mitt förmenande innebär ett bifall till detta förslag en förskjutning av hela denna pensionsfråga och därmed även av familjepensionsfrågan för de kategorier det gäller. Det har ju under de senare åren varit så, att en del av de efterlevande fått understöd efter männens bortgång, och man kan väl inte säga annat, än att dessa beslut gått i rättvisans tecken. Men enligt mitt förmenande har ännu icke utbildats någon fullt

rättvis praxis, utan saken befinner sig på ett utvecklingsstadium, som borde förbättras rätt avsevärt. De direktiv, som skola ligga till grund, utsäga, att mannen skall ha varit i statstjänst i minst tjugo år och att hustrun måste ha uppnått en ålder av femtio år vid mannens död för att få understöd. Denna senare bestämmelse är ju alldeles ny. Den har icke förut praktiserats utan kommit fram vid frågans omläggning, och den har nu i huvudsak blivit tillstyrkt. Mot denna bestämmelse ha flera myndigheter gjort invändningar. De anse, att det skulle verka orättvist på många ställen, om man skulle fordra, att hustrun måste ha uppnått en ålder av femtio år vid mannens död för att kunna påräkna någon hjälp från statens sida. Emellertid ha vissa modifikationer ifrågasatts. Såväl departementschefen som bankoutskottet ha uttalat, att vissa undantag från denna regel skulle kunna göras i särskilt ömmande fall. Men när behandlingen av dessa ärenden nu överflyttas till ett departement, kan man inte på förhand överskåda, hur förändringen kommer att verka. Behandlingen kommer naturligtvis att omhänderhas av någon enskild tjänsteman, då departementschefen väl inte kan ha tid att ägna dessa spörsmål så ingående prövning, som önskligt vore i alla dessa fall, och det torde därför vara litet ovisst, huru dessa betämmelser komma att verka i praktiken. De äro ju också vitt skilda från de grunder, som tillämpas för familjepensioneringen, där reglementsenliga bestämmelser gälla för statstjänstemän och betjante i allmänhet. I det fallet göras ju inga undantag, utan familjerna tillförsäkras familjepensioner vid mannens död, oavsett hustruns ålder vid dödsfallet och oavsett det antal år, som han varit i statens tjänst.

Denna avsevärda skillnad kan inte anses vara rättvis. Skulden till, att här icke finnes något reglemente, enligt vilket befattningshavarna borde bidraga med avgifter till sin familjepensionering, torde åvila såväl statsmakterna som personalen själv, men mest torde det bero på statsmakterna, att icke denna stora pensionsfråga blivit löst. Under de senare åren ha utredningar pågått, men något förslag har ännu icke framlagts. Jag tror det är två år sedan den frisinnade departementschefen uttalade, när denna fråga då behandlades, att han önskade, att avlöningsförhållandena för dessa personalgrupper skulle bli ordnade på direkta löner, så att icke dyrtidstilläggen verkade förvillande. En dylik förändring torde också sedan dess ha skett i mycket stor utsträckning, och jag anser därför, att den anledningen icke längre bör hindra, att ett förslag framlägges.

Blir detta bankoutskottets förslag antaget, så torde det innebära, att den egentliga pensionsfrågans reglering uppskjutes, och det är främst av den anledningen jag icke vill medverka till den nu föreslagna ändringen i behandlingen av dessa ärenden. Jag vill därför yrka bifall till den reservation, som är fogad till bankoutskottets betänkande med avslagsyrkande å såväl Kungl. Maj:ts proposition som bankoutskottets förslag.

Herr Svensson, Carl: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren framhöll, att detta förslag endast innebär en förflyttning av handläggningen av vissa ärenden från riksdagen till Kungl. Maj:t. Det är riktigt, att det innebär en sådan förflyttning, men på det sätt detta är föreslaget att ske, innebär det ju även en legalisering av det beviljande av understöd till i statens tjänst anställda personer, vilket så småningom vuxit fram från fall till fall i riksdagen. Om personer av den kategori om vilka det nu är fråga uppfylla de villkor, som innefattas i motiveringen till förslaget, så ha de rätt att få och komma att få understöd efter dessa grunder av Kungl. Maj:t.

Jag tycker således, att man ur de synpunkter, som den ärade talaren gjort sig till tolk för, borde vara glad över det föreliggande förslaget i stället för att

*Ang. ändrad
ordning för
prövningen av
vissa pen-
sionsfrågor.*

(Forts.)

vara ledsen. Visserligen kan jag ju förstå, att man kan tycka det är tråkigt, att man mister ett så flitigt utnyttjat motionsämne, men detta är i varje fall icke ett skäl, som jag fäster något avseende vid för min del.

Ehuru han inte uttalade det direkt, syntes den ärade talaren hysa den meningen att Kungl. Maj:t kommer att gå strängare till väga än riksdagen vid tillämpningen av den praxis, som utvecklats sig, men i så fall finns det ju möjlighet att åstadkomma rättelse genom att bringa sådana fall, där Kungl. Maj:t avslagit gjord framställning, motionsvis under riksdagens prövning och således korrigerat Kungl. Maj:ts beslut, därest det skulle visa sig, att man hos Kungl. Maj:t skulle anlägga strängare synpunkter på dessa frågor än vad riksdagen gjort. Det kan således inte föreligga någon risk i detta avseende. Att det för riksdagen måste vara av betydelse att bli befriad från dessa massor av detaljfrågor varom här är fråga torde väl knappast behöva understrykas. Det är självfallet, att det är en fördel, att riksdagen slipper syssla alltför mycket med smådetaljer.

Som den ärade talaren ju också påpekade, har riksdagen redan i princip gått in för den här föreslagna anordningen genom sitt uttalande 1928. Vad som nu återstår och som innehålles i det nu föredragna utlåtandet är den närmare utformningen av vad som beslutades 1928. Jag tror, att riksdagen gör riktigt i att fullfölja den tanke, åt vilken den redan i fjol i princip gav sitt erkännande.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Östergren: Herr talman! Ja, den lilla insinuation, som bankoutskottets ordförande ville rikta till oss, vilka ofta väcka motioner i dessa frågor, tar jag med ganska stort lugn. Jag vill därtill säga, att bankoutskottets förslag just lämnar den vägen öppen för oss, att fortfarande motionera, så att om vi vore angelägna därom, borde vi ju understödja den av bankoutskottet föreslagna linjen. Den linje däremot, som jag förordat som en effektiv lösning på reglementsens grund, skulle åtminstone för de bygder, där jag är hemma, utesluta möjligheten att motionera, så att däri ligger inte anledningen till min avvisande hållning. När jag väckt motioner i dessa frågor, så har det varit för att hjälpa nödlidande familjer och inte för att jag själv skulle få ha den äran att vara motionär.

Herr statsrådet Dahl: Herr talman! Efter utskottsordförandens anförande kan jag fatta mig helt kort. Jag skulle endast gentemot herr Östergren vilja erinra, att den prövning av de angivna direktiven, som av Kungl. Maj:t kommer att tillämpas, naturligtvis inte, som herr Östergren ville förmoda, skall anförtros åt någon underordnad befattningshavare i departementet, utan den kommer givetvis att i ett sammanhang företagas under ansvarigt utövande av departementschefen. Jag tror således, att herr Östergren i detta avseende inte behöver hysa några farhågor.

Jag skulle emellertid i detta sammanhang vilja göra en liten reservation till det uttalande, som utskottets ordförande här gjorde, då han ville göra gällande, att man här stadgade en rätt för dessa understödstagare. Jag tror, att det kanske inte är alldeles adekvat med de förutsättningar, som här äro givna, att använda den termen, ty man förbehåller sig ju dock en ganska vidsträckt diskretionär prövning. Jag tror, att tillbörlig försiktighet kräver att man vidhåller, att här icke föreligger någon rätt, utan att man överlåter åt Kungl. Maj:t att utöva den diskretionära prövning, som tidigare från fall till fall här har förekommit.

Vad slutligen herr Östergren anmärkte därutinnan, att ett bifall till utskottets hemställan skulle kunna innebära ett ytterligare dröjsmål med pensionsfrågans lösning, så förstår jag inte, vari herr Östergren kan finna denna far-

håga. Så snart löneregleringskommitténs betänkande föreligger, har man ju också förutsättningarna klara för att slutföra arbetet med pensionsfrågans lösning. Denna kan ju på intet sätt fördröjas genom ett bifall till denna detaljfråga beträffande dessa tillfälliga understöd.

Jag tror således, att kammaren med tillförsikt kan biträda utskottets förslag, som i själva verket inte är något annat än ett fullföljande av den åsikt, åt vilken riksdagen redan förra året givit uttryck.

Herr Lindley: Herr talman! Det är två synpunkter, som jag tror, att man bör beakta vid denna frågas avgörande, två mycket viktiga synpunkter för resten.

Den ena är den, att det icke kan vara lämpligt och bra, att sådana ärenden, som det här är fråga om, nödvändigtvis skola behöva komma under riksdagens omprövning. De efterlevande efter i statens tjänst anställda personer, som det här är fråga om och vilka eventuellt skulle kunna göra anspråk på att på gamla dagar komma i åtnjutande av något understöd av statsmedel, äro hänvisade till att söka finna en riksdagsman, som är villig att framföra deras önskemål inför riksdagen, och på platser, där det icke finnes någon riksdagsman, som är villig att åtaga sig deras sak, lämnas deras önskemål fullständigt å sido. Om Kungl. Maj:t får behandla sådana ärenden, finnes det utsikt för vem som helst, som har grundade anspråk på att erhålla understöd, att få frågan vederbörligen prövad. Man bör icke lägga denna fråga så att det kan bli en sportmässig tävlan att väcka största möjliga antal understödsmotioner; att det kan bli en lokal tävlan om, vem som skall utmärka sig mest. Det är en mycket farlig princip.

Det finnes någonting liknande i andra länder. Jag har hört omtalas, att det i Frankrike lär vara praxis, att där söka riksdagsmännen utmärka sig genom att söka tillförsäkra sina kommittenter tobakshandlarerättigheter, vilka äro livligt åtrådade överallt, och att där pågår en ständig påtryckning av riksdagsmännen på regeringen för att tillförsäkra sina skyddslingar förmåner i samhället. Jag tror, att vi böra vara aktsamma att icke ställa oss på en sådan linje, att det blir en allmän sägen i vårt land, att våra krafter utnyttjas i en sådan riktning.

Jag tror, att det är mycket förmånligt, att saken blivit lagd på det sätt, som den här blivit föreslagen, och för resten har ju riksdagen fattat beslut i denna riktning och gjort hemställan därom till Kungl. Maj:t. Skulle nu riksdagen taga tillbaka sitt en gång fattade beslut, så skulle det säkerligen icke vara till gagn.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! Det förslag, som här föreligger, är enligt mitt förmenande ganska anmärkningsvärt i två stycken. Det ena är, att det bemyndigande, som här skulle givas åt Kungl. Maj:t, icke gives för ett år utan för all framtid, och det andra är, att det anslag å 30,000 kronor, som det här är fråga om, fått karaktären av förslagsanslag. När det förr i världen gällde handhavandet av besparingarna å huvudtitlarna, de så kallade allmänna besparingsfonderna, fick Kungl. Maj:t rätt att förfoga över dessa år för år. Sedan kom en tid, då det icke begärdes, utan Kungl. Maj:t fortgick enligt gammal praxis, men så hittade Kungl. Maj:t själv på, att tillstånd borde begäras för varje år, och ända tills allmänna besparingsfonderna upphävdes, begärde Kungl. Maj:t årligen i statsverkspropositionen dylikt bemyndigande av riksdagen. Här får Kungl. Maj:t ett bemyndigande, som gäller till dess det upphäves och med ett belopp, som kan belöpa sig till huru mycket som helst. Mig förefaller det, att en sådan anordning är

Ang. ändrad ordning för prövningen av vissa pensionsfrågor.

(Forts.)

Ang. ändrad
ordning för
prövningen av
vissa pen-
sionsfrågor.
(Forts.)

skäligen riskabel med hänsyn till, att man i denna stund absolut icke kan veta, huru en kommande Kungl. Maj:t kommer att göra i dessa fall.

Under sådana förhållanden är det, herr talman, önskligt, att ärendet återmitteras till bankoutskottet, för att utskottet skall bli i tillfälle att inkomma med nytt förslag.

Herr Rydén: Herr talman! Jag gillar i alla avseenden den tankegång, som framförts av Kungl. Maj:t och som omfattats av bankoutskottet, och jag är därför rädd för att göra ett inlägg, som skulle kunna tänkas leda till, att saken icke skulle komma till stånd.

Emellertid har jag precis samma uppfattning som den, åt vilken herr Reuterskiöld nyss gav uttryck. Det är dock så, att det enligt bankoutskottets förslag skall givas ett bemyndigande för obegränsad tid framåt och med en summa, som icke är fixerad utan som i själva riksdagsbeslutet skulle betecknas såsom förslagsvis 30,000 kronor. Jag tror icke, att Kungl. Maj:t har någon stark känsla av, att ett sådant anslag, ifall det önskades från Kungl. Maj:ts sida, skulle väcka några större betänkligheter inom riksdagen, och därför skulle jag vilja ifrågasätta, om icke det klokaste vore att taga Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Vad de allmänna principerna beträffar föreligger ingen skillnad mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Om vi taga Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, veta vi, huru vi ha det, och man får liksom känna sig fram något.

Jag har icke den ringaste fruktan för, att den departementschef, som framlagt detta förslag, skulle på något sätt missbruka det bemyndigande, som bankoutskottet föreslår, men vi få komma ihåg, vilka konsekvenser det skulle kunna medföra, när beslutet ligger några år tillbaka i tiden och en annan finansminister sitter, om man icke sätter en bom för anslaget. Det är enligt min uppfattning nyttigt, att man åtminstone tills vidare bibehåller föreskriften i Kungl. Maj:ts proposition om ett anslag av högst 30,000 kronor.

För min del skulle jag vara villig att rösta för bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som ju tagit bort det väsentliga av de betänkligheter, som kommit fram från herr Reuterskiöld och mig, men då herr Reuterskiöld yrkat återremiss och jag icke vet, om andra kammaren ännu har fattat beslut i frågan, skall jag, till dess under rättelse ingår, att andra kammaren fattat beslut, vara med om yrkandet om återremiss, så vida icke utskottets ordförande anser, att man här kunde vara med om att bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Svensson, Carl: Herr talman, mina herrar! De ändringar, som utskottet vidtagit i Kungl. Maj:ts förslag, ha haft till syfte att bryta udden av de invändningar, som från olika håll, från järnvägsstyrelsen och framför allt inom utskottet, riktats mot, att Kungl. Maj:t skulle vara bunden av visst belopp. Man har invänt mot detta, att det kunde innebära en orättvisa, om det bleve en ojämn tillströmning av understödssökande och det bleve så många understundom, att Kungl. Maj:t icke hade medel till förfogande, utan en del av dem, ehuru berättigade till understöd enligt fastställda grunder, icke kunde få något understöd eller i varje fall bleve nödsakade att vänta, tills Kungl. Maj:t finge pengar för ändamålet.

Jag vill göra gällande, att vad utskottet föreslagit icke kan innebära några olägenheter eller någon fara av det slag, som herr Rydén befarade. Jag vill påpeka, att det uttryckligen sagts, att till varje års riksdag bör lämnas uppgift å de av Kungl. Maj:t under nästföregående år beviljade understöd och de beslut, som Kungl. Maj:t har fattat på grundvalen av det Kungl. Maj:t meddelade bemyndigandet. Dessa meddelanden komma sedan att behandlas i utskottet och riksdagen, och det finnes således möjlighet att korrigera, vilket jag emellertid icke tror skall komma att behövas.

Jag tror således, att den olägenhet eller den oformlighet, som enligt vad man velat göra gällande skulle ligga i utskottets förslag, icke är av sådan beskaffenhet, att den bör hindra riksdagen från att bifalla utskottets förslag.

Herr talman! Jag hemställer fortfarande om bifall till utskottets förslag.

Ang. ändrad ordning för prövningen av vissa pensionsfrågor.

(Forts.)

Greve Lagerbjelke: Herr talman, mina herrar! Jag delar de betänkligheter, som framförts av herrar Reuterskiöld och Rydén mot att giva detta anslag karaktär av förslagsanslag.

Visserligen skulle Kungl. Maj:t använda beloppet i huvudsaklig överensstämmelse med av riksdagen givna riktlinjer, men det är ändå ett förslagsanslag. Och även om det i detta fall icke skulle komma att medföra några större äventyrligheter, är det dock önskligt, att riksdagen giver så få förslagsanslag som möjligt; och det har också hittills visat sig vara riksdagens uppfattning. Skulle man här göra ett undantag, vilket anses ganska onödigt, är vägen öppen för icke önskvärda eventualiteter.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till herr Reuterskiölds förslag om återremiss.

Herr Lindley: Herr talman! Då vi behandlade detta ärende inom utskottet, diskuterades det, att om man fastställde det föreslagna beloppet till högst 30,000 kronor för år, det något år kunde inträffa, att endast ett fåtal ansökningar inkomme, men då funnes ingen möjlighet alls att säga, att det överskjutande beloppet eventuellt skulle användas ett annat år då ett större antal ansökningar förelågo, och det kunde inträffa, att Kungl. Maj:t då nödgades säga nej åt fullt meriterade personer.

Jag tror icke, att man behöver hysa några farhågor på detta område, ty det belopp, som ärligen plägar anslås för ändamålet utgör endast 25,000 kronor. Här är det föreslaget 30,000 kronor, och alltså finnes det ett överskott att taga i bruk. Om man icke gör detta anslag till förslagsanslag utan fixerar beloppet, så tror jag icke, att man vinner mycket med det. Om det fallet skulle inträffa, att fullt meriterade personer icke kunde få något understöd, vad hindrar då, att motioner framkomma i riksdagen med begäran, att beloppet skall höjas. Jag tror, att plus och minus taga ut varandra. Jag tror icke, att man vinner någonting på, om det vore ett fixerat anslag. Jag tror, att när Kungl. Maj:t har saken om hand, Kungl. Maj:t kommer att därvid anpassa sig på ett sätt, som är fullt tillfredsställande för riksdagens vidkommande.

Herr talman! Jag ber fortfarande att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rydén: Herr talman! Då andra kammaren ännu icke påbörjat behandlingen av det här ifrågavarande utskottsutlåtandet, ber jag nu att få avsluta mig till yrkandet om återremiss. Det torde icke vara någonting att invända mot en återremiss ur de synpunkter, som herr Lindley anförde, och icke heller kan det i och för sig vara något att invända mot, att det gives tillfälle att något mera överväga denna sak även ur de rent konstitutionella synpunkter, som herr Reuterskiöld anförde i fråga om avgränsningen i tid. Kammarens ledamöter erinra sig säkerligen, att vi i fjol hade en stor principöverläggning i kammaren ur rent konstitutionella synpunkter beträffande ett likartat ärende. Om ärendet återremitteras till utskottet kunde även den sidan av saken särskilt tagas under övervägande. Jag tror, att vi böra handla så, att vi kunna svara inför framtiden, och att vi därför icke för obegränsad tid böra lämna åt Kungl. Maj:t så stor rörelsefrihet, som här föreslagits.

Herr talman! Jag går numera positivt över till yrkandet om återremiss.

Ang. ändrad
ordning för
prövningen av
vissa pen-
sionsfrågor.

(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats slutad yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle avslås; samt 3:o) att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på återremiss vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Carl*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till utskottets hemställan, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att bankoutskottets utlåtande nr 14 skall visas åter till utskottet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 59.

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial nr 15, angående anvisande av medel för anskaffande av lämplig hyllningsgård i anledning av isländska altingets 1,000-årsjubileum.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om gratifikationer åt änkorna efter två hos riksdagen anställda befattningshavare.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Ang.
gratifikation
åt vakt-
mästaren O.V.
F. Sondéns
änka.

I två likalydande motioner, nämligen inom första kammaren nr 93 av herr *Kvarnzelius* m. fl. samt inom andra kammaren nr 111 av herr *Anderson* i Råstock och herr *Wiklund* i Brattfors, hade hemställts, att riksdagen måtte åt vaktmästaren hos statsutskottet O. V. F. Sondéns änka *Elin Kristina Sondén*, född *Carlsson*, såsom gratifikation anvisa ett belopp av 1,500 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 93 och II: 111, måtte åt vakt-

mästaren hos riksdagens statsutskott O. V. F. Sondéns änka Elin Kristina Sondén, född Carlsson, såsom gratifikation anvisa ett belopp av ettusen kronor, att utgå av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus.

*Ang.
gratifikation
åt vakt-
mästaren O. V.
F. Sondéns
änka.
(Forts.)*

Herr Kvarnzelius: Detta ärende har kommit på kammarens bord genom en motion, framlagd av mig i denna kammare och av vice ordföranden i statsutskottet i andra kammaren. Det gäller här en gratifikation, ett engångsanslag, på 1,500 kronor enligt motionen, till en änka efter en vaktmästare i statsutskottet, som varit i utskottets tjänst i 19 år. Bankoutskottet säger nu i sin motivering, att tillräckliga skäl ha inte förebragts, varför man skulle ge mera åt denna änka än åt den i första punkten omnämnda änkan, som nyss tillerkänts ett belopp av 1,000 kronor. Men enligt min uppfattning äro förhållandena i dessa båda fall något olika. Den änka, som det nyss fattades beslut om, har fortfarande något av sin arbetskraft kvar, under det däremot änkan Sondén på grund av sjukdom är fullständigt oförmögen till försörjningsarbete; hon har inte någon som helst inkomst, och bouppteckningen visade brist. Hon är således i ett synnerligen bekymmersamt läge. Jag föreställer mig, att både bankoutskottet och kammarens ledamöter i övrigt skulle ta det med jämnmood, ifall ett beslut i denna kammare ginge i den riktningen, att änkan fick de 1,500 vi motionerat om. Det är ju ur statens synpunkt en fullständigt betydelselös summa, men för änkan är det klart, att det är av en viss betydelse, om hon får 500 kronor mer eller mindre. Det är ju för henne av en mycket större betydelse än vad det är ur statens synpunkt.

För övrigt är det ju så, att det rått växlande praxis inom bankoutskottet och riksdagen angående beviljandet av pensioner. År 1920 beviljades åt en änka 1,500 och 1925 åt en annan änka likaledes 1,500 kronor. Det var under ungefär liknande förhållanden som i fråga om änkan Sondén. Det vill därför förefalla mig, som om praxis, som redan förut varit olika, även i detta fall, utan att några verkliga intressen trädas för nära, skulle kunna medge ett bifall till motionen i dess helhet.

Jag tillåter mig därför, herr talman, med hänsyn till de ömmande omständigheter, som här föreligga, och då, som jag förut nämnt, det endast gäller ett engångsanslag, som inte har några som helst konsekvenser, hemställa, att riksdagen måtte bifalla motionen i dess helhet, till vilken jag yrkar bifall.

Herr Lindley: Herr talman! Visserligen är det ju mycket framstående namn, som stå faddrar för denna framställning till riksdagen, men detta bör ju å andra sidan inte utgöra någon anledning för oss att begå orättvisor i andra liknande fall.

Bankoutskottet har här tillstyrkt ett engångsanslag på 1,000 kronor till en änka, vars avlidne man haft en statstjänst, som inte ens uppgått till 20 år, var-till kommer, att mannen inte haft ordinarie anställning utan extra. Beloppet kan ju sägas vara ganska litet och, som herr Kvarnzelius uttryckte det, kan det inte innebära någon större förskjutning av praxis att höja det. Herr Kvarnzelius åberopade också några andra fall, men han nämnde inte detaljerna; det var en änka 1920, tror jag han sade, och en 1925, som tilldelades ett högre belopp. Jag känner inte till de fall, som åberopas, men det måste vara något särskilt i samband med dem, antingen en mycket, mycket lång tjänstetid eller några andra omständigheter, som spelat in. I andra fall, likartade med detta, ha vi aldrig gått högre än upp till 1,000 kronor. Skulle vi då i ett tag höja beloppet med 50 procent, så kunna herrarna vara alldeles övertygade om, att en ny praxis genast blir satt. I det föregående fallet, som vi just har beslutat,

Ang.
gratifikation
åt vakt-
mästaren O.V.
F. Sondéns
änka.
(Forts.)

ha de riksdagsmän, som framlagt motionen, velat vara blygsamma och följa vedertagen praxis, och det är alltså blygsamheten, som gör, att den de lagt sig ut för får en lägre ersättning än vad den andra skulle få. Jag tycker mycket bra om generösa människor, men generositet med statens och allmänna medel tycker jag inte är så förskräckligt mycket att yvas över. Jag tror inte det finns någon möjlighet att i detta fall kunna gå högre. Men vad som intresserar mig är att se statsutskottets representanter yrka på ett högre anslag än vedertaget är. Jag har alltid uppfattat statsutskottet som en inkarnation av sparsamhet och nedprutning. Det tycker jag är den mest intressanta delen av denna framställning, att ledamöter av detta utskott vilja bryta udden av vedertagen praxis och höja beloppet. För min enskilda del kan jag icke acceptera förslaget utan att åtminstone höja min stämma däremot. Vill riksdagen besluta att höja beloppet med 50 procent, ja, herregud, det har jag inte det ringaste emot, men herrarna kunna vara alldeles övertygade om, att bankoutskottet kommer inte ifrån detta faktum vid framtida tillfällen, utan beloppen bli då höjda med 50 procent. Punkt och slut. Vill riksdagen besluta det, så gärna för mig, men jag måste givetvis yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Kvarnzelius**: Eftersom den siste ärade talaren ville veta, vilka fall jag syftade på, skall jag lämna upplysning därom. År 1920 beviljades 1,500 kronor åt vaktmästareänkan Uppgren och 1925 åt portvaksänkan Jonsson. Det är således fullständigt belägg på, vad jag i detta fall meddelat. När jag nu i alla fall har ordet och då ju herr Lindley var rätt sympatiskt stämnd mot mitt yrkande, fastän han å dragande kall och ämbetets vägnar ansåg sig böra gå emot det, ber jag att utöver vad jag förut yttrat få meddela, att den änka, som i förra fallet fick 1,000 kronor, därjämte har ett årligt gratial på 500 kronor från Storkyrkoförsamlingen, under det att denna änka inte har någonting att klara sig med. Jag tycker detta visar, att det är så pass olika förhållanden och att den änka, som det beslöts om i föregående punkt, är i en betydligt gynnsammare position än denna änka kan anses vara. Om jag en gång uppträder här som den något rundhäntare, så må det förlätas mig. Så vitt jag kan erinra mig är det andra gången under min mer än 30-åriga riksdagsverksamhet, som jag motionerat i en fråga som denna. Förra gången gällde det en gammal stenhuggare, som blivit blind i statens tjänst. Den motionen bifölls av riksdagen och mannen har uppburit sin pension sedan dess. I detta fall tycker jag, att förhållandena äro ungefär lika ömmande, och jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Lindley**: Ja, det är riktigt, att det är lika ömmande omständigheter i båda fallen, och därför är det mycket svårt att tilldela den ena ett engångsanslag på 1,000 kronor och den andra ett på 1,500 kronor. I ena fallet har, som herr Kvarnzelius påpekar, änkan ett gratial på 4—500 kronor, men den andra änkan har en dotter, som uppges ha en månadslön på 200 kronor, alltså en årsinkomst på 2,400 kronor, och det må jag säga är väl mera gynnsamt för två personer att kunna leva av än den andra änkans lilla gratial. Jag kan icke avgöra huruvida det är någon skillnad i den ekonomiska ställningen änkorna emellan, men jag har den uppfattningen, att det skulle verka orättvist att tilldela den ena 1,000 kronor och den andra 500 kronor mera.

Jag vidhåller därför mitt yrkande, att riksdagen måtte besluta i överensstämmelse med bankoutskottets utlåtande.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till

de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kvarnzélius* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om pension åt förra skolföreståndarinnan Anna Sandström.

*Om pension åt
förra skolföre-
ståndarinnan
Anna
Sandström.*

I en inom första kammaren väckt, till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisad motion, nr 190, hade herr *Bergman* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att f. d. föreståndarinnan för Anna Sandströms skola och Anna Sandströms högre lärarinneseminarium i Stockholm fröken Anna Sandström finge från och med den 1 juli 1930 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 4,068 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet anfört:

»Enligt vad utskottet inhämtat, har Kungl. Maj:t genom beslut den 31 januari 1930 funnit den hos chefen för ecklesiastikdepartementet gjorda framställningen om pension åt Anna Sandström icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Såsom utskottet tidigare i liknande fall framhållit, bör uppenbarligen varsamhet iakttagas, när det gäller att åt personer, vilka icke haft statsanställning, bereda pension såsom uttryck av erkännande för förtjänstfull verksamhet utom statens tjänst. Men hänsyn härtill och i betraktande jämväl av den ställning, Kungl. Maj:t numera intagit i frågan, har utskottet — som icke känt sig övertygat att tillräckliga skäl i detta fall föreligga för beredande av statspension — funnit sig böra avstyrka bifall till motionärernas framställning.

Utskottet får sålunda hemställa, att förevarande motion I: 190 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Reservationer hade avgivits av herrar *Bjurström* och *Wikström*, vilka hemställt om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr *Bjurström*: Herr talman! Då jag inom utskottet framfört en avvikande mening mot den, som utskottets majoritet slutit upp om, så har det ej skett på den grund, att jag icke är intresserad av, att statens utgifter väl avvägas, innan de utanordnas, men jag är av den åsikten, att ehuru fröken Sandström visserligen ej varit i bokstavig mening statsanställd, så har hon

Om pension åt
förra skolföre-
ständerinnan
Anna
Sandström.
(Forts.)

med sin långa verksamhet gjort en gedigen och ståtlig insats i en fostrar-gärning, som är värd icke endast en i ord framförd honnör utan också ett synligt bevis på, att hennes arbete uppskattas i vida kretsar. Hon har i genombrottstider av framträngande bildnings- och kunskapssträvanden tagit initiativ till utbildande av goda och uppskattade lärarkrafter i det av henne inrättade seminariet, vilka under en lång följd av år en hel del av landets kommuner och dess undervisningsväsen haft god och värdefull nytta utav. Det är väl helt säkert också sådana synpunkter, som gjort, att de båda myndigheter, kungl. skolöverstyrelsen och statskontoret, som hördes i ärendet då frågan förra året fördes fram, avgivit tillstyrkande utlåtanden. Att seminariet nu nedlagts har berott på den indragning av statsbidraget, som nuvarande konjunkturer i avseende på tillgången på lärarinnor för den högre undervisningen ansetts göra nödvändig. Jag klandrar icke dessa åtgärder, men staten synes även av denna anledning ha en viss förpliktelse mot den, som måst se sitt livsverk spolierat.

Utskottet har i sitt utlåtande anfört, att stor varsamhet bör iakttagas vid beviljande av pension åt den, som ej haft direkt statsanställning. Jag delar helt den tanken, om detta fall skulle medföra vissa konsekvenser, men tillåt mig säga, att det helt säkert ej förefinnes så stort urval av kandidater, jämbördiga med den, som nu frågan gäller, vilka kunna komma att bli föremål för statens omsorg och beskydd. Det vore helt säkert en erkännansvärd handling av denna kammare att giva sin anslutning till en för fröken Sandström lycklig lösning av föreliggande spörsmål.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min avgivna reservation, som innebär bifall till i ärendet väckt motion.

Herr **Svensson, Carl:** Herr talman! Jag skall för ögonblicket inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Björck:** Herr talman! Jag tillhörde vid fjolårets riksdag dem, som biträdde utskottets dåvarande mycket välvilliga avstyrkande av en i detta ärende väckt motion, och jag måste säga, att när bankoutskottet skrev så välvilligt, kunde detta inte tolkas annat än som en direkt uppfordran till Kungl. Maj:t att framlägga ett förslag. Hade så skett vid detta års riksdag, så skulle det ha varit mig en stor glädje att få biträda detsamma. Men när det gäller en så exceptionell åtgärd som att lämna pension av statsmedel till en låt vara mycket förtjänt medborgare, som dock inte verkat en enda dag i statstjänst, kan jag för min del inte finna, att man kan gå någon annan väg än den bankoutskottet har gjort, sedan Kungl. Maj:t den 31 januari 1930 funnit framställning om pension åt Anna Sandström icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. När Kungl. Maj:t inte vågat sig på denna sak trots den rent provokatoriska skrivningen från utskottets sida i fjol, måste detta tolkas såsom innebärande farhågor för konsekvenser, vilka inte nu låta sig överblickas. Därför måste jag i likhet med den siste ärade talaren yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Bergman:** Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren gjorde gällande, att det i fjol hade uttryckts, som han tyckte, från utskottets sida — man skulle nästan kunna säga även från kamrarnas sida, nämligen genom de meningsyttringar, som förekommo vid anförandena, bl. a. den stora mängden instämmanden, i synnerhet i andra kammaren — den förhoppningen, att Kungl. Maj:t borde lägga fram en proposition i ärendet. Däri instämmer jag fullkomligt med honom. Men då han därav drager den slutsatsen, att, när regeringen nu prövat saken och funnit sig icke böra framlägga proposi-

tion, så kan man inte heller bifalla en motion i saken, då får jag säga, att jag vill draga den fullkomligt motsatta slutsatsen. Så länge man väntade på en proposition, kunde det ju med något skäl låta säga sig, att på enskild motion behövde man ej bevilja en sådan pension, men då Kungl. Maj:t nu har förklarat, att framställningen icke föranleder någon åtgärd — trots den enhälliga tillstyrkan, som ägt rum från de hörda myndigheternas sida —, synes det vara skäl att bifalla en framlagd motion. Orsaken till regeringens beslut att ej framlägga proposition är uppenbarligen den, att man anser sig bunden av det formella skälet, att fröken Sandström icke varit i statstjänst. Regeringen anser sig tydligen böra vara mycket sträng i sådana fall, då det gäller föresläende av pension. Riksdagen känner sig emellertid icke lika bunden i detta avseende, det har riksdagen visat vid ofantligt många andra tillfällen. Jag skall anföra några exempel, och skulle man fullständigt gå igenom riksdagsförhandlingarna för en följd av år, så skulle det sannolikt visa sig, att så gott som varenda riksdag fattat något beslut, som står i analogi med vad i nu föreliggande motion yrkas.

Riksdagen beslöt sålunda år 1921 att bevilja fil. doktor Per Carl Hjalmar Dusén, med hänsyn till det mångåriga arbete han nedlagt och de förtjänster han inlagt om de svenska vetenskaperna, under hans återstående livstid ett årligt understöd av 3,000 kronor, på vilket dessutom skulle få utgå dyrtidstillägg och pensionsförhöjning. Detta beslöts till förmån för en man, som inlagt förtjänster om vetenskapen och det allmänna, men som icke var berättigad till sådan pension på grund av statstjänst. Det är ett ganska analogt fall. Och 1924 års riksdag beviljade åt fil. doktor Allen Vannérus ett årligt understöd på allmänna indragningsstaten till ett belopp av 3,800 kronor på grund av hans förtjänster som filosofisk författare, ehuru Allen Vannérus inte på grund av statstjänst kunde göra anspråk därpå. Hans författarskap på detta område ansågs vara av den betydelse, att staten borde ge ett erkännande åt detsamma. Vidare får jag erinra därom, att förra årets riksdag beviljade en pension åt den äldre konstnären Forsberg, som inte heller hade statstjänst att åberopa. 1928 års riksdag beviljade på motion av mig — det var förresten mot ett enhälligt bankoutskotts avstyrkande, utan det villkor, som bankoutskottet velat fästa därvid, ett villkor, som troligen icke i längden kunnat uppfyllas — till den sedan 40 år för svenska intressen verksamme sekreteraren för Skandinaviska föreningen för konstnärer och vetenskapsidkare i Rom, Sven Christensson, ett årligt ålderdomsunderstöd. Han hade icke varit i statstjänst. Flera pensioner och understöd, jämförliga med det sistnämnda, har riksdagen många gånger beviljat. Jag erinrar t. ex. om understödet åt lappmannen Johannes Olofsson Tuuri (1921) och om det, som samma år beviljades på grund av enskild motion åt smeden och fornforskaren Per A. Edholm i Bjärträ socken i Ångermanland. Det skulle kunna anföras en mängd exempel på, hur riksdagen på detta sätt visat sin uppskattning av och sin erkänsla för enskilt arbete till det allmännas åtnåd.

Nu frågar jag, om i något av de fall, som jag uppräknat, den av staten sålunda belönade verksamheten kan anses mera förtjänt av sådant offentligt erkännande än den sällsynt betydelsefulla under c:a 50 år i vårt land utövade och för vårt uppfostringsväsen banbrytande livsgärning, som Anna Sandström efter i år uppnådda 76 års ålder har bakom sig. Jag skall inte inlåta mig mera vidlyftigt på hennes betydelse, dels därför att jag utförligt behandlade den saken vid debatten i denna kammare i följ, dels därför att denna betydelse är så erkänd av alla, som yttrat sig i saken. Framställningen om denna pension har varit remitterad till skolöverstyrelsen, som enhälligt tillstyrkt densamma. Den har också varit remitterad till statskontoret, som minsann inte brukar vara så särskilt hågat att utan vidare hoppa på förslag om extra-

*Om pension åt
förra skolöver-
styrelserinnan
Anna
Sandström.*
(Forts.)

*Om pension åt
förra skolföre-
ständerinnan
Anna
Sandström.*
(Forts.)

ordinära utlägg ur statskassan, men statskontoret har också tillstyrkt och därvid i sin motivering anført, att detta är ett så enastående fall, att man icke torde behöva befara några betänkliga konsekvenser därav. Det är ju dessa konsekvenser, som bankoutskottet fruktar. Vidare ha de främsta auktoriteterna i den pedagogiska världen i vårt land i en motiverad framställning, som gjordes till Kungl. Maj:t redan för ett par år sedan, uttalat sig på sätt som torde vara väl bekant. Hennes enastående betydelse för svenskt undervisningsväsen är fullkomligt enhälligt erkänd. De, som möjligen inte känna till densamma, kunna hänvisas till de allmänna uppslagsverken, där de kunna få bekräftelse på att jag icke överdriver, när jag här nu och i följ framhållit vad hon betytt för vårt folk. Läs t. ex. den stora och sakkunniga artikel, som finns i Nordisk familjebok. Den är författad för omkring halvtannat årtionde sedan. Redan då stod det klart för sakkunskapen, att hon gjort vårt land utomordentliga tjänster. Anna Sandström är kort sagt ett namn, som står på samma linje som de största gestalterna i vår uppfostringshistoria. Hon kan nämnas i raden av sådana personligheter som Anders Fryxell, Torsten Rudenschöld, Per Adolf Siljeström och Fridtjuv Berg. Då jag nämner Fryxell, så tänker jag icke på hans historieskrivning utan på hans betydelse som pedagog; han gällde för 100 år sedan som förgrundsgestalten bland reformvännerna inom pedagogiken på den tiden. Jag ber att få vädja till dem, som minnas så långt tillbaka som till 80- och 90-talen, huruvida icke Fridtjuv Berg och Anna Sandström då betraktades som de främsta idébärarna för den framtidens skola, vilken man då på alla framåtsträvande håll arbetade för. Mycket av vad dessa kulturpersonligheter då strävade för har nu genomförts tack vare deras arbete, deras både teoretiska och praktiska insatser.

Anna Sandström går ännu ibland oss, böjd av de 76 åren men en gestalt av sällsynt andlig resning. Hon tillhör vår samtid, men på samma gång tillhör hon redan historien. Detta må nu vara nog sagt om hennes betydelse.

Den avgörande punkten skulle då vara faran för konsekvenser, om detta erkännande från statens sida bleve henne förunnat. Som jag sökt visa, föreligger denna fara icke, såsom ju redan statskontoret uttalat — med hänsyn till den enastående beskaffenheten av detta fall. Och för det andra föreligger det ju en hel massa fall — av vilka jag redan anført en del och man kanske kan få höra flera anföras från andra håll under debattens fortsättning — i vilka fall riksdagen, då det gällt mången gång långt mindre betydande livsverk, satt sig över konsekvensfaran. Man får ju bedöma varje fall efter dess art.

Jag erinrar om de allmänna sympatier, som mötte framställningen i följ. Det var i följ — vill jag minnas — endast ett par röster, som fattades i denna kammare för bifall och detta churu man då ännu kunde vänta framställning från Kungl. Maj:t. Kammaren fann saken vara så klar, att den var nära att bifalla motionen, därför att man resonerade som så, att då hon var 75 år gammal — vilket hon ju år 1929 var — borde man ej dröja ett år, om man verkligen ville att staten skulle giva henne detta erkännande. All utredning var redan då förebragt och alla myndigheter hade tillstyrkt framställningen. Nu i år är ju skälet mot dröjsmål ännu starkare. Jag hoppas, att denna kammare med sina gamla kulturtraditioner bifaller förslaget, och det är väl ej osannolikt, att då även andra kammaren gör det. Ty jag har sällan iakttagit en så allmän anslutning som den, som i följ, fullständigt spontant och inte på något sätt förberedd, förekom i andra kammaren från alla partiernas representanter efter motionärens anförande där. Svenska riksdagen skulle hedra sig själv genom att visa sin uppskattning av denna historiska livsgärning.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till herrar Bjurströms och Wikströms reservation, vilket ju innebär detsamma som bifall till motionen.

Häri instämde herrar *Almqvist, Johan Peter Johansson, Rosén, David Bergström, Thelin, Fredrik Ström, Thorén* och *Vennerström*.

Om pension åt förra skolföreståndarinnan

Anna Sandström.
(Forts.)

Herr **Svensson, Carl:** Herr talman! Jag nödgas något mera prosaiskt än den siste ärade talaren göra ett ytterligare inlägg och komma med några inläggningar i denna sak.

Det är nödvändigt, att man från riksdagens sida iakttar mycket stor försiktighet, då det gäller att utdela ärespensioner. Jag ber inom parentes att i detta sammanhang få fästa uppmärksamheten på, att motionärerna inte ha i denna sak åberopat det skälet, att fröken Sandström skulle befinna sig i prekära ekonomiska omständigheter, utan de ha lagt sin framställning helt och hållet på den linjen, att det här är fråga om att ge ett erkännande åt henne och göra det i den formen att, ehuru hon inte varit i statstjänst, ändå bereda henne statspension. Jag yttrade, att det är nödvändigt att iakttaga försiktighet, och jag kan ju illustrera detta mitt påstående därmed, att här förekomma två sådana frågor till behandling efter varandra. Om man icke prövar saken mycket sorgfälligt och ser till, att det måste föreligga uppenbart starka, oomtvistliga skäl för beviljande av sådana pensioner, lär nog antalet sådana komma att väsentligen ökas med tiden. Jag fäster också uppmärksamheten på, att riksdagen alltid varit mycket försiktig, då det gällt sådana saker. Herr Bergman åberopade en rad av fall, där riksdagen beviljat pension, utan att vederbörande på grund av innehavd statstjänst varit berättigade att erhålla sådan. Men om man studerar de sålunda uppräknade fallen, skall man finna, att i vart och ett av dem föreligga alldeles speciella omständigheter av skilda slag. För övrigt vill jag erinra, att både Vannérus och Dusén, vilka herr Bergman omnämnde, ha varit i statstjänst. Vannérus var amanuens i kommerskollegium, och den pension, han erhöll av riksdagen, beräknades dels med hänsyn till den statstjänst, han innehafte, dels ock med hänsyn till det författarskap, han utövat, och som ansågs särdeles förtjänstfullt, en omständighet, som alltså föranledde en förhöjning av den pension, han eljest skulle ha erhållit av riksdagen. Vad Dusén beträffar, har även han innehafte statstjänst, ehuru inte så länge. Men han har hopbringat och överlämnat till statens samlingar mycket betydelsefulla forskningsresultat. Vad det tredje av de nämnda precedensfallen beträffar, nämligen arbetaren Edholm — som var smed och fornforskarer — och vilken fick ett årligt understöd på 600 kronor, så befann han sig i fullständigt utfattiga omständigheter, och det torde ha varit detta förhållande, som vid beviljandet spelade en väsentlig roll. När nu herr Bergman åberopat, vad statskontoret anført i nu föreliggande ärende, så måste jag erinra om, att statskontorets yttrande är mycket försiktigt. Statskontoret sade, att ämbetsverket givetvis självt inte hade någon uppfattning om, huruvida Anna Sandströms livsgärning var av beskaffenhet att böra föranleda någon sådan här åtgärd, men av innehållet i skolöverstyrelsens yttrande och den framställning, som ingivits till Kungl. Maj:t, föreföll det, som om fallet var ganska enastående, och därför ville statskontoret inte motsätta sig, att det föreslogs en pension till henne. Detta är alltså något helt annat, än att statskontoret skulle, såsom herr Bergman sade, ha tillstyrkt pensionen. När riksdagen förra året i överensstämmelse med bankoutskottets utlåtande avtog framställningen härom, var det på en motivering, där utskottet, såsom redan erinrats, framhöll, att »frågan, huruvida denna verksamhet är av beskaffenhet att motivera ett dylikt erkännande från statens sida, synes utskottet emellertid böra i första hand bedömas av Kungl. Maj:t». Kungl. Maj:t har också bedömt den saken så nyligen som för en månad sedan eller under nu pågående riksdag. Och med hänsyn därtill, att denna fråga varit föremål för så ingående diskussion vid förra riksdagen, får man väl utgå från, att Kungl. Maj:t ägnat saken

Om pension åt
förra skoljöv-
ståndarinnan
Anna
Sandström.

(Forts.)

mycket sorgfällig och ingående prövning. Vid sådant förhållande kan man icke undgå att taga hänsyn till, att Kungl. Maj:t för sin del inte funnit sådana skäl föreligga, att ett erkännande bör beredas fröken Sandström i den ordning motionärerna föreslå.

Jag slutar med att ännu en gång understryka vikten av, att riksdagen i sådana här frågor inte låter sig ledas bara av stämningar, som kanske lätt nog kunna åstadkommas, utan verkligen gör klart för sig, att det kan leda till icke önskvärda konsekvenser, om man bifaller den ena framställningen efter den andra om sådana här statsutgifter.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till bankoutskottets förslag.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Jag instämmer till fullo i allt vad som sagts om Anna Sandströms gärning både av reservanten och av herr Bergman, och jag har inte mycket att därutöver tillägga. Men jag kan inte låta detta tillfälle gå mig ur händerna att få betyga den stora värddnad, jag hyser för det arbete, som Anna Sandström utfört. Hon om någon har lagt in hela sin själ i sin livsgärning. Den ekonomiska sidan av saken har aldrig fått spela någon roll, då det gällt henne personligen. Jag vet, att hon under 10 år arbetade utan någon lön, då hon skulle arbeta fram sitt seminarium. Och att hon i många år sedan satt med 1,000 kronor om året i lön för en gärning, som upptog henne många gånger både natt och dag och som sträckte sina verkningar inte blott över denna stad utan över hela landet. De många dugliga lärarinnor, som utgått från Anna Sandströms seminarium, kunna bära vittnesbörd om betydelsen av den gärning, hon utfört. Jag tycker, att här vore ett tillfälle för staten att hjälpa henne ekonomiskt och på samma gång visa henne en honnör. Då den skola och det seminarium, som hon offrat hela sitt arbete och hela sin ekonomi för, hade kommit fram så pass långt, att de kunde börja stå på egna fötter och bära sig, då drogos de delvis in av staten. De utgifter, hon fått vidkännas under denna avvecklingsperiod, äro så stora, att jag vet, att det varit verkliga svårigheter för henne. Hon har en liten pension från Lärarinnornas pensionskassa, men den är så liten, att den, såvitt jag har mig bekant, inte uppgår till 2,000 kronor.

Det har här sagts, att man inte skulle vara berättigad att ge Anna Sandström något statsunderstöd därför att hon inte haft en enda dags arbete i statens tjänst. Jag frågar, mina herrar, vems är felet, att hon inte utfört sitt arbete i statens tjänst? Det är väl statens sätt att behandla flickornas undervisningsfråga, som gör, att Anna Sandström inte arbetat i statstjänst. Hade flickorna varit lika ställda med pojkarna, då det gäller utbildning och undervisning, så hade säkerligen Anna Sandström nu setat i lugn och ro med en statspension lika väl som de många både goda och dåliga lärare inom pojk-skolevärlden, vilka nu sitta med en sådan pension.

Jag tycker, att då staten nu har möjlighet att här visa sin erkänsla för hennes gärning, borde staten passa på tillfället. Det är inte alltid som staten hinner med att visa våra stora män och kvinnor, att den är tacksam för den gärning, som de gjort. Många ha hunnit gå bort, innan erkännandet kommit. Här finns ännu möjlighet att visa, att Sverige kan uppskatta det arbete, som göres för det allmänna bästa, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Ekman, Roos, Kobb, von Stockenström, Tamm* och *Forsberg*.

Herr Olsson, Oscar: Jag skall inte alls försöka att på något sätt vädja till känslorna, vilket ju bankoutskottets ärade ordförande ansåg mindre lämpligt

i sådana frågor som denna. Jag skall inte heller bry mig om att gå in på den diskussion rörande precedensfall, som bankoutskottets ordförande tog upp gentemot herr Bergman, ty även om bankoutskottets ordförande skulle ha aldrig så rätt i sina synpunkter på dessa fall, så betyder detta inte ett dugg för den ståndpunkt, riksdagen bör intaga i denna fråga. Lika litet skall jag ingå på något försök till jämförelse mellan fröken Sandström och de stora pedagoger, som här nämndes av herr Bergman, ty inte heller den saken anser jag spela någon avgörande roll för bedömning av denna fråga. Vad som emellertid kan spela en avgörande roll, var det, som bankoutskottets ärade ordförande citerade från statskontorets skrivelse i ärendet. Bankoutskottets ordförande menade, att statskontorets yttrande innebure ett ganska ringa stöd för dem, som önskade en statspension åt Anna Sandström. Statskontoret, som eljest inte brukar uttala sig med någon entusiasm i onödan, hade dock enligt det citat, som bankoutskottets ordförande själv meddelade, sagt, att så långt statskontoret självt kunde bedöma, var det här fråga om en enastående livsgärning. Jag tycker, att det räcker med ett sådant utlåtande, grundat på de handlingar, som kommit till statskontorets kännedom. Det är inte så många människor här i Sverige, som kunna uppvisa en enastående livsgärning, då det gäller svenskt kulturarbete.

Bankoutskottets ordförande försökte inte heller på någon punkt förringa värdet av Anna Sandströms livsgärning, och det hade nog inte heller varit lyckligt, om han kommit med ett sådant resonemang. Det enda han kunde göra var att ställa sig bakom Kungl. Maj:t, och jag måste erkänna, att Kungl. Maj:t försatt denna fråga i ett läge, som ingen drömde om förra året. Kungl. Maj:t har sagt ifrån så tydligt, som Kungl. Maj:t kan göra, att Kungl. Maj:t tycker, att här inte föreligger skäl att tilldela fröken Sandström statspension, och detta uttalande är ett mycket tungt vägande skäl för många riksdagsmän. Nu är emellertid frågan, om man skall anse, att den nuvarande Kungl. Maj:t i detta fall gentemot skolöverstyrelsen och gentemot en, så vitt jag kunnat finna, fullkomligt enhälligt opinion i den pedagogiska världen, skall tillmätas sådan pondus vid sin underskattning av detta arbete, att Kungl. Maj:ts uttalande skall väga mera än alla de meningar i motsatt riktning, som här haft möjlighet att komma till uttryck? Jag tycker ändå, att hur stort värde man i övrigt brukar sätta på Kungl. Maj:ts ord, har man i detta fall ingen anledning att tillmäta dem någon större betydelse, trots de uppseendeväckande former, under vilka saken här kommit fram. Det har inte bara här i kammaren vid den föregående behandlingen av frågan utan också av skolöverstyrelsen framlagts sådana skäl för bifall, att statskontoret fått det starkaste tänkbara stöd för sin uttalade mening, att här är det fråga om en enastående livsgärning. I och med att detta stöd lämnats, bortfalla också bankoutskottets farhågor för den prejudicerande inverkan som ett bifall till denna motion kan få för framtiden.

På grund härav tvekar jag inte det ringaste att yrka bifall till reservationen.

Herr Lindley: Herr talman, mina herrar! Jag erkänner villigt, att jag inte har den ringaste kunskap om fröken Anna Sandströms livsgärning, men det beror väl därpå, att jag inte rört mig i lärarkretsar och på sådana områden, där hennes verksamhet har varit mera framträdande än den framträder för den stora allmänheten. Följaktligen kan jag inte alls bedöma, huruvida hennes livsgärning varit av den stora betydelse, att hon här bör tilldelas nationalbelöning. Men jag måste opponera mig mot den siste talarens framställning, då han säger, att inte några farhågor här skulle finnas för eventuella konsekvenser, därest man nu skulle bifalla motionen. Och då han här åberopade vad statskontoret yttrat, vill jag säga, att jag står på en fullständigt motsatt stånd-

*Om pension åt
förra skolöver-
ständerinnan
Anna
Sandström.
(Forts.)*

Om pension åt
förra skolföre-
ståndarinnan
Anna
Sandström.
(Forts.)

punkt i det fallet. Jag tror, att ett beslut om pension skulle innebära mycket farliga konsekvenser och bli ett mycket farligt prejudikat. Jag tror nämligen, att man i vårt land säkerligen skulle kunna finna hundratals personer, som hava utfört ett mycket stort samhällsgagnande arbete, vilka på ålderdomen leva under betryckta ekonomiska förhållanden och som följaktligen gjort sig förtjänta av att bli ihågkomna med en nationalbelöning. Sådana personer finnas på alla möjliga verksamhetsområden här i vårt land, och att ett sådant fall som detta kommer att åberopas, kunna herrarna vara övertygade om. Jag tror, att mycket stora grupper av människor, som inte känna till fröken Sandström, känna återigen till Ranft — nästa utlåtande som här skall behandlas — och dessa skulle absolut komma att säga: ja, skall en nationalbelöning tilldelas fröken Sandström, så är det lika stort skäl att tilldela Ranft en sådan nationalbelöning i form av statspension, därför att han lever nu på ålderdomen i mycket snå ekonomiska förhållanden. Och det blir väl knappast möjligt att komma ifrån det, om man tilldelar fröken Sandström denna pension.

Nu säges det, att det här gäller ett litet belopp, 4,068 kronor — med dyrtidstillägg närmar det sig säkert cirka 5,000 kronor. Har hon då dessutom, som det här har upplysts, en förut utgående pension på 2,000 kronor, då ha vi kommit upp till ett ganska högt belopp, ett belopp, som många mycket framstående personer i statstjänst knappast få i pension. Jag måste säga: tro inte ni, mina herrar, att detta skall innebära ett mycket, mycket stort prejudikat för framtiden? Jo, alldeles säkert. Man kommer då att åberopa, att i detta fall var det till och med så, att personen i fråga hade en pension, visserligen liten men dock en pension, och så skulle av statsmedel beviljas henne denna tilläggspension, och vi komma då säkerligen inte att kunna tillbakavisa några framställningar av det slaget.

Herr Bergman påvisade här, att vi förut fattat beslut med denna innebörd. Ja, det ha vi. Sista gången inträffade detta, då det gällde en konstnär i Rom, som i fyrtio års tid där hade stått resande landsmän till tjänst, varit deras ciceron och hjälpt dem i ekonomiskt hänseende. Men vad yrkades för hans del? Jo, man yrkade på en pension, men inte med något dyrtidstillägg utan en pension, som skulle uppgå till 492 kronor per år. Bankoutskottet uppställde då ett särskilt villkor för denna pension. Vi ansågo nämligen, att beloppet var så litet, att det kunde den personen inte leva på. Därför sade vi, att denna pension skulle beviljas under villkor, att de, som sympatiserade med honom — det var visst en förening — skulle garantera ett motsvarande belopp, för att det på så sätt verkligen skulle bli någonting. Man lyckades i första kammaren genomdriva det beslutet, att detta villkor togs bort, och om jag inte minner mig blev det sedermera bifallet vid gemensam votering. Där gällde det alltså 492 kronor. Herrarna förstå, att detta fall knappast kan jämföras med detta pensionsbelopp på över 4,000 kronor — med dyrtidstillägg närmare 5,000 kronor, efter vad jag föreställer mig — och dessutom har här förut konstaterats, att personen i fråga förut erhåller en viss pension. Bifalla vi denna framställning, blir det oss sannerligen ganska svårt att komma ifrån sådana framställningar där man uppställer betydligt mindre fordringar. Är det någon, som inbillar sig, att inte detta skulle utgöra något prejudikat? Jag måste säga, att då försöker man nog stänga av förnuftet, ty varje förnuftig människa i denna kammare måste väl ändå vara fullt på det klara med, att det skulle medföra en hel rad motioner i samma riktning åt personer, som ha utfört ett stort och välsignelsebringande arbete till samhällets nytta och som man anser sig böra hedra genom att giva dem en nationalbelöning. Antalet sådana framställningar komme säkerligen att ökas i mycket hög grad, om detta förslag skulle bifallas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets avslagsyrkande.

Herr Hellberg: Herr talman! När denna fråga förledet år behandlades här i kammaren, tog jag, fastän även då medmotionär, inte till orda, och jag fick uppbära vissa förebråelser därför av min ärade vän huvudmotionären. Jag vill inte utsätta mig för sådana förebråelser en gång till, och jag känner mig dessutom av egen drift uppfordrad att säga några ord.

*Om pension åt
förra skolföre-
ständerinnan
Anna
Sandström.
(Forts.)*

Doek är det för mig liksom för herr Lindley inte så alldeles lätt att uttala mig i denna fråga, då jag i likhet med honom är lekman på området. Men jag har anlitat den utväg, som herr Bergman anvisade och som jag antar, att vi litet var bruka anlita, när det brister i våra insikter. Jag gick till Nordisk familjebok. Den sakkunniga uppsats, jag där läste, föreföll mig utgöra den allra bästa motivering, som skulle kunna anföras vid detta tillfälle. Jag skall tillåta mig att citera tre ganska korta satser. Det säges där om Anna Sandström: »Hon har... spelat en banbryterskas roll inte blott inom den svenska flickskolan, utan i fråga om vår undervisning över huvud taget.» Att flickskolan intar en självständig ställning och inte är en kopia av allmänna läroverken är hennes förtjänst. Hennes pedagogiska insats »är den kamp hon med framgång fört mot steril ordkunskap till förmån för levande kunskap om livets realiteter.» Jag anser detta innebära, att hon har varit en pionjär på sitt område, och jag vill erinra om att riksdagen har visat sig åtminstone ibland kunna uppskatta pionjärens gärning.

Jag erinrar, för att taga ännu ett exempel, som inte herr Bergman nämnde, om hurusom riksdagen lämnat ett rikligt tilltaget anslag till en banbrytare på jordbrukets område, herr Rösiö. Jag erinrar mig även ett annat tillfälle här i kammaren, som osökt träder fram för mitt minne nu vid denna frågas behandling. Jag tänker på när här förelåg förslag om att lämna ett statsanslag åt den första svenska flygarens änka, och jag minns mycket livligt, hur professor Gunnar Andersson vid det tillfället höll ett litet kort anförande, som han slöt med orden: »honnör åt pionjärerna!» Jag tror, att den svenska riksdagen handlar rätt, om den visar pionjärerna honnör. Och jag tror, i motsats till herr Lindley, att konsekvenserna inte bli farliga. Jag vore färdig att säga, att de tyvärr inte bli farliga, ty pionjärerna äro inte så många.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Möller: Herr talman! Jag hade inte tänkt deltaga i diskussionen, men då två av mina partikamrater äro de, som närmast föra utskottets talan emot denna pension, skulle jag doek vilja tillkännagiva, att det på socialdemokratiskt håll också finnes en annan uppfattning.

Jag förstår, att bankoutsottet är bekymrat, och jag har i och för sig icke det ringaste att invända emot utskottets ställningstagande. Det har ju att härvidlag tillvarataga vissa, jag vet inte hur pass nödvändiga, men i alla fall bestämda principer och föranledes därför ofta att avstyrka förslag och motioner, i fråga om vilka riksdagen tycker, att man kanske inte får så absolut fasthålla vid en principiell ståndpunkt utan vill laga litet efter lägligheten. Nu måste man ju taga definitiv ställning till denna sak. Vid förra riksdagen var ett avslagsbeslut icke oåterkalleligt, därför att man väntade, att Kungl. Maj:t eventuellt skulle framlägga en proposition. Nu är ett avslag oåterkalleligt. Om riksdagen i år avslår detta förslag, är möjligheten att från statsmakternas sida visa sin uppskattnings av denna livsgärning avklippt och avskuren.

Vad sedan frågan om prejudikaten beträffar, vill jag säga, att jag har den kanske för många ganska underliga uppfattningen, att jag tycker det är staten värdigt, om det finnes en något så när enhällig mening om att en bestämd gärning har varit av verklig betydelse för ett folk t. ex. i kulturellt avseende men även i andra avseenden, att när vederbörande på sätt och vis har slutat sin

Om pension åt
förra skolföre-
ståndarinnan

Anna
Sandström.

(Forts.)

livsgärning, ge ett erkännande åt den. Jag anser inte, att principen om nationalbelöningar är någonting, som man skall gå emot. Svårigheten ligger egentligen däri, att det finnes många livsgärningar, där man inte står så enig och där följaktligen somliga tycka, att en nationalbelöning skulle vara befogad, medan andra kanske betrakta hela den livsgärningen som skadlig. I detta fall tycks man vara fullständigt ense därom, att livsgärningen varit till gagn och kanske till och med till osedvanligt gagn. Under sådana omständigheter har jag den känslan, att den svenska riksdagen skulle handla riktigt, om den kunde visa, att den på en sådan punkt förstår att ge uttryck åt sin uppskattning av en livsgärning.

Den invändningen, att fröken Sandström inte har stått i statens tjänst, är, efter vad jag förmodar, fullkomligt avgörande för bankoutskottet, men jag tycker inte, att den bör vara alldeles avgörande för riksdagen, när den skall taga ställning till saken. Fröken Hesselgren har redan påpekat, att det väsentligen beror på den svenska skolpolitiken, att fröken Sandström inte varit i statens tjänst. Den tjänst, hon uppenbarligen har varit i, är det *allmännas* tjänst, och jag är rädd för att man inte så absolut kan upprätthålla en fullkomligt klar skiljegräns mellan statens och det allmännas tjänst, även om denna tjänsteställning till det allmänna har varit vald frivilligt. Jag skulle för min del nog tycka, och jag hoppas, att bankoutskottet inte tar alltför illa upp, att riksdagen kunde visa en generositet, som bankoutskottets principer förbjuda utskottet självt att visa.

Herr Vennerström: Herr förste vice talman! Jag har begärt ordet liksom herr Möller särskilt med anledning av herr Lindleys anförande. Vi känna ju allesammans i denna kammare vår vän herr Lindley som en av de mest generösa människor, som finnas i detta land, och därför är jag för min del viss om att herr Lindley själv innerst inne bekänner sig till den sida, som han nu bekämpar. Han nödgas å ämbetets vägnar föra sparsamhetens talan, som man är tvungen att göra inom herr Lindleys utskott. Men jag skulle misskänna min vän herr Lindley synnerligen mycket, om jag inte hade rätt i min förmodan, att han själv utan tårar skulle se, ifall riksdagen vore lika generös, som herr Lindley själv i vanliga fall med sitt nationella och patriotiska hjärta brukar vara.

Herr Lindley talade om de farliga konsekvenserna, och han staplade den ena konsekvensen ovanpå den andra. Han sade, att det blir mycket farliga konsekvenser, om man följer motionärerna; det blir ett mycket farligt prejudikat, och det finns ingen, som kan inbilla sig, att det inte blir ett farligt prejudikat — ingen människa med förnuft skulle kunna undgå att se de farliga konsekvenserna. Ja, allt vad herr Lindley i det fallet anförde stöter på motstånd från den förnämliga och ekonomiska institution, om vilken herr Oscar Olsson erinrade, nämligen statskontoret, som ju uppenbarligen säger, att ett bifall till framställningen knappast skulle innebära någon fara för vittgående eller betänkliga konsekvenser. Jag tycker, att då detta ämbetsverk, som har skyldighet att föra samma sparsamhetens talan som herr Lindley, fäller detta uttalande, så skulle herr Lindley själv med sitt, som jag sade, generösa hjärta, inte behöva vara mer konungsk än konungen själv.

Jag nödgas knyta detta ärende samman med ett ärende, som vi nyligen avgjorde utan debatt. Vi beviljade 25,000 kronor för att hylla det isländska altinget i anledning av dess tusenårsminne, och det är vissa av denna kammares ledamöter, som i sommar komma att göra resan upp till detta land. Ni skola då få erfara, att detta lilla land med 100,000 invånare, med en årlig statsbudget på ungefär 10,000,000 kronor, har tagit det djärva steget att upprepede gånger bevilja statliga livstidspensioner, och för närvarande utgår en

sådan åt deras främste skulptör Einar Jónsson, som är en medelålders man — *Om pension åt förra skoljeförståndarinnan Anna Sandström.* men han har aldrig någonsin varit i statens tjänst. Liknande pensioner har detta lilla land med sin höga uppskattning av de andliga värdena vid föregående tillfällen beviljat. Jag vill för min del säga, och däri instämmer jag med herr Möller, att vi gärna inom det svenska parlamentet kunna lägga oss till med den metoden, att vi honorera en ärlig livsgärning. Och jag tror inte, att vårt svenska samhälle tar någon skada av att vi visa generositet, när det gäller ett livslångt arbete till gagn för hela det svenska folket, även fastän det skett utanför statens tjänst. Vi kunna göra detta med vissheten om att de stora männen och de stora kvinnorna sannerligen inte äro så många, att vi riskera statlig bankrutt därför.

Herr Svensson, Carl: Det var ett yttrande av fröken Hesselgren, som föranledde mig att begära ordet för att påpeka en sak till beriktigande. Hon anförde som ett av skälen till att staten här borde bifalla motionen, att staten indragit fröken Sandströms seminarium. Detta kan möjligen av någon, som inte är fullt inne i saken, så fattas, att Anna Sandströms seminarium har blivit ett offer för skolreformen. Detta är emellertid inte fallet. För så vitt jag inte är oriktigt underrättad, så skedde denna indragning, innan riksdagen fattat sitt stora beslut i skolfrågorna, och det var väl föranlett av tidsförhållandena, av överproduktionen av lärare och lärarinnor och av den omständigheten, att utbildningen ju numera i mycket hög grad sker vid akademierna.

Herr Hellberg kastade ofrivilligt ett blixtljus över denna sak, då han, såsom den framstående kulturpersonlighet han ju ändå är, måste medge, att han kände så litet om den livsgärning, om vilken vi här tala, att han nödgades gå till Nordisk familjebok och där hämta sin kunskap. Detta innebär ett bevis på, att det blott är en trängre krets av nationen, som känner och till fullo kan uppskatta ifrågasvarande livsgärning.

Jag kommer ifrån detta konstaterande till det uttalandet, att jag för min del anser, att riksdagen i allmänhet icke är kompetent att bedöma en enskild persons livsgärning. Här äro för många huvuden och för många olika slags uppskattningar av enskilda medborgares gärningar, för att här skall kunna fällas en riktig dom. Och jag vill i detta sammanhang — med hänsyn till att jag känner det pinsamt att behöva deltaga i offentlig debatt om enskilda personers insatser på det ena eller andra området — uttala, att det synes mig vara riktigt, att innan man under riksdagens prövning bringar en motion om beviljande av anslag av denna art, bör man under hand sondera terrängen så långt, att man har klart för sig, att detta icke kommer att föranleda någon diskussion. Sådana fall kunna ju tänkas, men till sådana fall borde riksdagens befattning med frågor av denna art inskränkas.

Jag tror inte, att det är riktigt, att man går efter Nordisk familjebok. Jag medger visserligen, att det skulle kunna leda till en systematisering av sådana här ärendens behandling, ty man kan ju gå igenom Nordisk familjebok och göra upp en lista på personer, som där få mycket höga betyg, och så på det sättet få hela skalan klar, men jag vill ändå inte, trots min sympati för strikta linjer och principer i sådana här saker, rekommendera den vägen!

Jag tror, att de bästa skälen finnas på utskottets sida och att riksdagen i längden står sig bäst, om den även i denna fråga följer bankoutskottet.

Herr Bergman: Herr talman! Jag begärde ordet för att rätta ett par oriktiga uppgifter, som meddelats här under debatten. Det talades om att fröken Sandström redan skulle åtnjuta pension, och man tycktes vara rädd för att hon möjligen kunde få alldeles för mycket. Jag ber att få upplysa om hur det

Om pension åt
förra skolföre-
ståndarinnan
Anna
Sandström.
(Forts.)

förhåller sig i denna sak. Fröken Sandström åtnjuter från privatskolelära-
rinnornas egen pensionsanstalt, som lärarinnorna själva bildat, dit de betala
rätt höga avgifter och varifrån de sedermera få ett litet ålderdomsunderstöd,
1,000 kronor. Hon har vidare från svenska lärarinnornas pensionsförening
ett litet tillägg, som uppgår till 117 kronor. Det blir således tillsammans
1,117 kronor. På detta utgår visserligen något dyrtidstillägg, men hela belop-
pet, som kan variera något år efter år, går i varje fall icke upp till 1,700 kro-
nor. Vad som här har föreslagits är, att fröken Sandström skulle av staten
få en tilläggs pension, som gjorde det sammanlagda beloppet av hennes pension
lika stor som den, vilken en kvinnlig rektor för ett statens lärarinneseminarium
får. Det är inte meningen, att hon skall ha ett öre mer än detta. Beloppet är
exakt det som uträknats och föreslagits av statskontoret.

När man jämför beloppet i det fallet, då man gav en person, som tillhanda-
gått resande i Rom, 500 kronor, med det fall det nu är fråga om, då det gäller
en femtioårig banbrytande verksamhet för det svenska undervisningsväsendets
utveckling, en verksamhet, som är av den beskaffenheten, att den har historiska
mått, så anser jag att en sådan jämförelse icke behöver något bemötande.

Vidare sades det, och det var en annan oriktig uppgift, att Kungl. Maj:t
nu hade prövat saken och funnit hennes verksamhet icke vara förtjänt av denna
belöning utan förkastat tanken därpå. Detta är icke riktigt, det har jag för-
vissat mig om. Kungl. Maj:t har icke vägrat föreslå pension på grund av
att Kungl. Maj:t skulle anse fröken Sandström oförtjänt därav. Långt där-
ifrån. Men Kungl. Maj:t har ansett sig vara mera bunden än riksdagen av den
formella synpunkten, att hon ej varit i statstjänst. Kungl. Maj:t anger ju
aldrig officiellt skälen, när en framställning avslås. Men jag vågar med gan-
ska stor bestämdhet påstå att förhållandet är det av mig nämnda och icke nå-
got underkännande av den epokgörande betydelsen av Anna Sandströms livs-
gärning.

Det sades av den siste ärade talaren, bankoutskottets ordförande, att riks-
dagen inte är kompetent att bedöma problem som detta. Ja, det är tyvärr all-
deles riktigt, det är nästan komprometterande riktigt, det se vi dagligen och
stundligen exempel på. Det är nu emellertid så, att riksdagen måste taga ställ-
ning till en hel massa saker, som den själv icke är kompetent att avgöra. Men
då riksdagen har hand om statens pung, så måste vi ju fatta beslut i en mängd
dylika utgiftsfrågor. Men så som herr Svensson nu med anmärkningsvärd
blygsamhet resonerar, så resonerar man ju icke i andra fall, utan där tänker
man som så: vi skola höra sakkunniga i de frågor, som vi inte själva förstå.
Och det är ju också vad som faktiskt har skett här. Riksdagen handlar icke i
blindo i den här saken. Man har hört skolöverstyrelsen, som är den mest
kompetenta myndighet, som kan yttra sig om saken, och skolöverstyrelsen sä-
ger, att fröken Sandströms verksamhet »har varit av bestående värde för vårt
lands undervisningsväsen och utgör en kulturinsats av icke vanliga mått». Och
skolöverstyrelsen tillstyrker på det livligaste vad som föreslagits.

Det sades av samme ärade talare, att statskontoret ej skulle ha tillstyrkt
pensionen. Det har blott »icke avstyrkt» den. Jag erinrar om att när vi be-
handlade den tyska handelstraktaten, så hade bevillningsutskottet behandlat
den saken, och bevillningsutskottet förklarade, att det »ej ville avstyrka» trak-
taten. Anse herrarna verkligen, att det betydde, att utskottsmajoriteten ej till-
styrkte den? Då hade vi knappast behövt ha hela den debatt vi den dagen
hade. Statskontoret säger visserligen, att det ej för sakfrågans prövning är
den kompetenta myndigheten. Det är ju naturligtvis alldeles riktigt och helt
naturligt, att statskontoret skall säga det. Det är ju inte den kompetenta myn-
digheten att yttra sig om en pedagogisk livsgärning. Men statskontoret säger,
att av vad den sakkunniga myndigheten sagt framgår, att här gäller det en

livsgärning av så pass enastående art, att statskontoret anser, att saken ej kan få några betänkliga konsekvenser, och därför vill ej statskontoret avstyrka, d. v. s. det tillstyrker.

Vidare sades det av bankoutskottets ärade ordförande, att något av de exempel jag anförde ej skulle vara alldeles korrekt. Doktor Allen Vannérus skulle ha varit i statstjänst, amanuens i kommerskollegium. Ja, det hade han varit. Han har visst också en liten obetydlig pension på grund av den anställning han haft som amanuens i kommerskollegium. Den har han fått alldeles oberoende av den mig åberopade, av riksdagen särskilt beviljade pensionen. Vad riksdagen beviljat är en pension på 3,800 kronor på allmänna indragningsstaten, såsom erkänsla för hans filosofiska författarskap och ej för hans statstjänst. Här är det fråga om pedagogiskt författarskap och banbrytande arbete på undervisningsväsendets område. Fallen förefalla mig ganska analoga.

Jag ber slutligen att få säga, att om man jämför det ena och det andra, så får man komma ihåg, att det denna gång gäller en personlighet av den art, som ej precis växer på träd, som man säger. En sådan föregångspersonlighet som Anna Sandström uppträder ej så ofta i varje århundrade, det kan man lugnt säga. Jag ber få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Hellberg: Bankoutskottets ärade ordförande gjorde ett försök att spänna mig för sitt eget yrkande. Det kommer att misslyckas. Han motiverade detta försök därmed, att jag hade måst gå till Nordisk familjebok för att få reda på Anna Sandströms förtjänster. Den ärade utskottsordföranden kan vara förvissad om, att jag inte hade skrivit under motionen, om jag inte förut hade känt till hennes förtjänster. Jag visste vilken betydande gärning hon utfört inom vår undervisningsverksamhet, men det är ju så allt emellanåt, att man kan ha en mycket bestämd och deciderad allmänuppfattning, men när det gäller att i detalj motivera, så kan man få anledning att gå till uppslagsböckerna, som herr Bergman sade. Det kom en av kammarens ledamöter och talade med mig om vad utskottets ordförande hade sagt och gjorde då den erinran, att om det gällt att här för kammaren på ett mera sakkunnigt sätt motivera t. ex. en Linnés eller en Berzelii livsgärning, så finge nog även bankoutskottets ordförande gå till Nordisk familjebok, men allesamman äro vi naturligtvis på det klara med, att dessa personer utfört en betydande gärning.

Vidare gjorde utskottets ordförande den uppfattningen gällande, att då det vore fråga om att giva sådana här, man kan ju kalla det nationalbelöningar, så borde kammarens samtliga ledamöter känna till vederbörande kandidaters livsgärningar. Men om man tänker på en hel del av de fall, som herr Bergman anförde, så skulle jag vilja fråga, hur många av kammarens ledamöter, som verkligen känna till exempelvis Forsbergs livsgärning. Han fick ju 5,000 kronor i pension i fjol. Jag undrar, hur många av kammarens ledamöter, som kunna stå upp här och förklara vad hans gärning består i. De veta kanske på sin höjd, att han har målat en tavla, men därutöver ha de nog inte mycket att anföra. Och detsamma skulle man nog kunna säga om flera. Nej, det är riktigt, som det blivit sagt här förut i kammaren, att när sakkunskapen, som är mest kompetent att yttra sig, är enig om att här föreligger en sådan livsgärning, som kunde vara värd en nationalbelöning — och det tyckes ju allmänt vara erkänt, att så är fallet härvidlag — då tycker jag, att riksdagen kan handla i förlitande härpå, och så har också riksdagen handlat vid föregående tillfällen.

Herr Lindley: När jag hörde den här diskussionen, så rann det mig i tankarna, att jag förlidet år, som jag tror, i en publikation, som herrarna kanske

*Om pension åt
förra skolföre-
ståndarinnan
Anna
Sandström.
(Forts.)*

Om pension åt
förra skolföre-
ståndarinnan
Anna
Sandström.
(Forts.)

känna till, vilken utgives i Stockholm under namnet »Sunt förnuft», läste en skildring av en banbrytande gärning, som en lantbrukare hade utfört. Han hade brutit mark och fostrat upp en mycket stor barnskara, och artikeln slutade, om jag ej missminner mig, med ett yttrande, att personen i fråga borde tilldelas någon nationalbelöning för vad han hade uträttat. Om man tar bara det verksamhetsområdet, hur många hundratals fall skulle man ej kunna leta upp, som skulle kunna bli föremål för en riksdagsmotion med krav på, att en statspension eller nationalbelöning skulle tilldelas vederbörande på deras ålderdom? Jag är alldeles övertygad, att där ha vi allaredan uppslag till flera hundra dylika framställningar, och söker man även på andra verksamhetsområden, så är jag alldeles övertygad om, att man skulle kunna leta upp lika många. Det är jag alldeles säker på, ifall man går in för de här framförda principerna, och det till och med i sådana fall, där det ej föreligger den absoluta nöden såsom ett avgörande skäl. Jag skulle ha kunnat förstå, om det här varit fråga om att öka på pensionen något för att giva fröken Sandström en möjlighet att existera. Det belopp, som hon redan nu har i pension, det erkänner jag kanske får sägas vara ganska ringa, men därför behöver man väl ej i ett enda tag fastställa en pension till det belopp, som här är föreslaget. Det kommer säkerligen, anser jag, mer än något annat att locka till efterföljd på olika områden. Det är det, som jag ryggar tillbaka för, och jag tror verkligen, att även om vi här vid ett annat tillfälle skulle må väl av att tilldela folk nationalbelöningar, så är likväl vägen där ganska törnbeströdd och kommer säkerligen att förorsaka en hel massa med stora svårigheter för vårt vidkommande, om vi följa den linjen.

Jag har ej blivit övertygad av den argumentering, som här har förts på den motsatta sidan, och måste fortfarande stanna vid avslagsyrkandet å framställningen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;
Nej — 45.

Herr statsrådet *Bismarck* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 175, angående försäljning av de ett dotterbolag till Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 tillhöriga aktierna i Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om pension åt teaterdirektören Albert Ranft.

Om pension åt teaterdirektören A. Ranft.

I en inom första kammaren under nr 192 väckt, till bankoutskottet hänvisad motion hade herr *Teodor Julin* och herr *Fredrik Ström* hemställt, att riksdagen måtte besluta en årlig pension av 7,000 kronor att fr. o. m. den 1 januari 1930 räknat utgå till teaterdirektören Albert Ranft under hans återstående livstid.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion I:192 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Julin, Teodor: Här ha jag och en kamrat, herr Fredrik Ström, tillåtit oss att för riksdagen lägga fram frågan om en hederspension åt teaterdirektören Albert Ranft. Denna fråga, som vi alltså framburit, har sannerligen inte uppstått i våra hjärnor, utan tanken har under en lång följd av år blivit framförd på mångahanda sätt och från mångahanda håll.

Det rör sig här om en livsgärning, som ingen i denna sal, ingen i detta land är okunnig om vad den har betytt, och man kan rent av säga, att ingen i detta land finnes, som icke har bildat sig en mening om, huruvida den är värd att på något sätt honoreras eller ej. Denna fråga borde alltså ej behöva upptaga kammarens tid så länge som den föregående frågan har gjort. Bankoutskottet har funnit, att dessa frågor ligga varandra ganska nära och säger i sitt betänkande nr 18, som avhandlar denna sak, att jämväl i det här behandlade ärendet »grundas förslaget om pension icke på statsanställning utan på önskan att i form av ekonomiskt stöd giva uttryck av erkännande för en utom statens tjänst bedriven betydelsefull verksamhet». Utskottet har för sin egen del i saken ingenting annat åtgjort än att det har hänvisat till, att Albert Ranfts gärning ej fallit inom statstjänsten, utan att han har arbetat som privatman. Utskottet anser sig således nödgat att motsätta sig ett bifall till motionärernas framställning, med andra ord, utskottet lägger helt och hållet avgörandet av frågan i kamrarnas hand och har för sin del ingenting att tillägga. Det förhåller sig ju också, som jag nyss antydde, så, att det här gäller en fråga, i vilken alla kunna anses vara till fullo insatta, och det är naturligtvis så, som man får tolka bankoutskottets hållning gentemot densamma. Bankoutskottet har ingalunda varit utan möjlighet att, utöver vad motionärerna ha gjort, utreda saken och lägga fram de fakta, som kunna finnas på detta område som på varje annat, men utskottet har underlåtit det, väl vetande, att detta varit överflödigt, då här säkerligen var och en redan bildat sig en mening.

Utän att gå in på en närmare motivering för det förslag, som motionärerna ha ställt — vilket jag anser vara till fullo motiverat i den korta motion, som vi ha framfört — skall jag endast taga upp till bemötande den anmärkning, som bankoutskottet har kommit med och som går ut därpå, att den mans gärning det här är fråga om helt och hållet är privatmannens. Om man fäster så stort avseende vid, att staten ej skall intressera sig för en pensionsfråga förrän det gäller arbete i statstjänst, så kan man ju erinra om det av alla kända faktum, att Albert Ranft under två säsonger ledde statens egen teater, Kungl. Teatern — »Operan», som man säger — och det är just de två enda år, som

Om pension åt
teaterdirektö-
ren A. Ranft.

(Forts.)

denna rörelse icke gått med någon förlust för staten. Den ofrånkomliga förlust, som uppstod och som var mycket betydande, den tog Albert Ranft själv. Alltså: här har man att honorera, om man vill se saken på detta rent materiella sätt, ett arbete, som han direkt i statens tjänst har utfört och gjort på ett sätt, som åsamkat honom en förlust, som sannerligen icke någon statstjänare har måttat taga eller behövt taga.

Den uppoffring, som han där för statens skull gjorde, är så mycket större, som verkan av densamma sträcker sig fram ända in i vår tid trots att den nu ligger nära två decennier tillbaka i tiden. Bankoutskottet har nämligen fått besked om, hurusom de uppsättningar för Kungl. teaterns räkning, som Albert Ranft på sin tid bekostade, ännu på grund av sin gedigna beskaffenhet och sitt värde i övrigt rent materiellt i denna stund ha kvar ett värde, som teatern alljämt har nytta av, och som i pengar kan uppskattas till icke mindre än 70,700 kronor. Alltså, även om man anlägger den syn på saken, som bankoutskottet har gjort, så menar jag, att man har fullgoda skäl att taga i övervägande, huruvida ej Albert Ranft bör av staten på något sätt hedras, och varför ej hedras på det sätt, som här är föreslaget, så att det, när han nu är gammal, orkeslös och utfattig, tilldelas honom en pension, som skulle göra hans ålderdom i någon mån ljusare. Han har under så många år varit styrande inom den värld, som just har gjort till sin uppgift att lätta vårt liv, att göra det rikare genom att tillföra det högtid och glädje, att göra det rikare genom att ge oss möjligheter att finna uttryck för fest och högtid, något som vi tunga nordbor ha så svårt att spontant personligen finna, och vilka möjligheter vi därför måste skatta högt, när de tillföras oss utifrån, såsom det sker från vår högt stående skådespelarkårs sida. Just därför, att man i detta land kan tala om en högt stående skådespelarkår, så måste man minnas denna kårs ledare, som drivit upp densamma till den höjd, där den för närvarande står. Och jag tror, att ingen kan bestrida, att Albert Ranft har en mycket stor del i den höga nivå, på vilken vår skådespelarkonst och framför allt vår skådespelarkår för närvarande befinner sig. Vi ha försökt utveckla detta i motionen, och då den blivit avtryckt i utskottets betänkande, så skall jag ej här upptaga kammarens tid med att ytterligare gå in på denna sak.

Jag anhåller endast att med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till vår motion.

Herr Svensson, Carl: Efter utgången av den votering i en liknande fråga, som nyss ägde rum, skall jag inskränka mig till att under hänvisning till den korta motivering, som utskottet anfört, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag förstår, att man efter utgången av den föregående voteringen kanske ej kan hysa så stora förhoppningar om att man här skall kunna nå ett resultat, men jag vill i alla fall framhålla några synpunkter.

Det är ett verkligen tragiskt människoöde, som här upprullar sig för oss. Vi måste alla erkänna, att Albert Ranft under en hel lång livsgärning utfört ett mycket betydande kulturellt arbete och gjort en insats på det kulturella området, som endast få äro förunnade att göra. Vi se också, att han uppfostrat och skolat en skådespelarkår av den valör, att det ej är många länder, som kunna uppbringa ett motstycke. Vi se också, att under den tid, då han både i Stockholm och i mycket stor utsträckning även i landsorten ledde den svenska scenkonsten, har nivån blivit höjd i mycket väsentlig mån. Så gott som alla de stora svenska dramatiska författarnas verk och en hel rad av våra stora klassiska verk ha framförts under hans spira. När då den omständigheten tillkommer, att han under den tid han ledde en av statens teatrar, Operan.

led mycket stora förluster, som besparades staten, och det därtill ännu efter 20 års bruk finnes kvar dekorationer och kostymer, som den nuvarande operaledningen skattar till ett värde av 70,700 kronor i deras nuvarande skick och som alltså varje år bespara staten avsevärda utgifter, så tycker man, att det är bra hårt, om ej, när nu ålderdom, sjukdom och olyckor hopat sig över denne man, staten då skulle kunna känna sig förpliktad att på något sätt träda hjälpande emellan. Jag kan för min del ej tro, att det skulle kunna anföras några andra skäl däremot än de, som ligga uti vad här tidigare under föregående frågas behandling ha framförts från bankoutskottets sida, nämligen farhågan för konsekvenser, som skulle kunna bli för staten mycket betungande. Jag tror verkligen inte, att, i varje fall icke på detta område, några sådana farliga konsekvenser skulle göra sig gällande.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Winberg: Ja, herr talman, det torde nog ej finnas någon möjlighet att få riksdagen att besluta ett understöd i den form, som nu är föreslagen, nämligen i form av pension. Särskilt med hänsyn till utgången av den föregående voteringen är det väl självklart, att det ej kan ske. Det synes mig därför, att om man vill göra något i denna fråga, så måste man välja en annan väg. Såvitt jag kan förstå, föreligger alla skäl ur billighetssynpunkt för att, på grund av det ekonomiska läge, vari herr Ranft för närvarande befinner sig, staten anslår en engångssumma, särskilt med hänsyn till de besparingar, som staten gjort under den tid, då denne person ledde en av statens teatrar och personligen fick vidkännas en del förluster därpå. Om man vill giva något, så synes detta mig vara den enda väg, som det överhuvud finnes någon utsikt att gå, och jag skulle förmena, att staten därvidlag har en viss skyldighet att göra något, men jag tror ej, att staten bör gå in för att göra det i form av pension just på grund av de prejudicierande verkningar, som detta måste medföra.

Jag har, herr talman, ej något yrkande.

Herr Kobb: Ja, jag förstår, att ett yrkande om bifall är fruktlöst, och jag ber därför endast att få påpeka, att det försäkringstekniska värdet av den för Albert Ranft begärda pensionen skulle kunna uppskattas just till 70,000 kronor eller den summa, som man nu anser utgöra värdet av de kostymer, de dekorationer och sådant, som ännu finnes kvar. Jag vill bara lämna den upplysningen, för att man skall se, att det dock ej vore mer än ett staten värdigt understöd av denne man. Jag behöver ej tala om hans förtjänster som skådespelare, men jag tror, att han har höjt den klass, som han tillhör, han har höjt dess ställning i livet, i samhället och uti samhällets aktning till en nivå, helt annan än den, som denna klass hade, när han började sin verksamhet.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om fastställande av provisoriska pensionsbestämmelser för viss arbetarpersonal vid försvarsväsendet.

I en inom riksdagens andra kammaren väckt motion, nr 337, vilken hänvisats till bankoutskottets förberedande behandling, hade herr Andersson i

Om pension åt teaterdirektören A. Ranft.
(Forts.)

Om provisoriska pensionsbestämmelser för arbetare vid försvarsväsendet.

*Om
provisoriska
pensions-
bestämmelser
för arbetare
vid försvars-
väsendet.*

(Forts.)

Stockholm hemställt, att riksdagen måtte besluta, att arbetare vid försvarsväsendet, som på grund av ålder, sjukdom eller annan anledning, till vilken han själv ej vore vållande, måste lämna sin anställning skulle — intill dess pensionsfrågan för vederbörande personalgrupper komme att av riksdagen lösas — av vederbörande centrala förvaltningsmyndighet föreslås och av statskontoret tilldelas pension efter de grunder, som för beräkning av förtidspension funnes angivna i kungl. kungörelsen den 15 januari 1926 (Svensk författningssamling nr 10).

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motion II: 337 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Winberg: Herr talman! För ovanlighetens skull föreligger här, som herrarna se, icke något yrkande om någon pension utöver vad som förut utgått. Detta yrkande innebär endast ett krav på något slags rationalisering av behandlingssättet vid bestämmandet av de pensioner, som skola utgå till vissa befattningshavare vid försvarsväsendet. Vi få väl erkänna, att det knappast är några ärenden inom riksdagen, som behandlas så irrationellt som pensionsärendena, åtminstone då det gäller att bestämma pensioner från fall till fall.

Om förhållandena sålunda i allmänhet äro mindre tillfredsställande därvidlag, i det man går omvägar och dubbelgångar, som i många fall egentligen skulle vara onödiga, så gäller väl det i alldeles särskild grad den befattningshavargrupp, det nu är fråga om, därför att här har riksdagen en gång uppdragit grundlinjer, som återfinnas i Svensk författningssamling, för pensionering av denna personal. Men icke förty skall varje individuellt fall av dylik pensionering ändå föras inför riksdagen. Det krav, motionären framfört, är ju endast, att de bestämmelser, som en gång äro antagna och, som jag nämnde, återfinnas i Svensk författningssamling, tills vidare skola få tillämpas, och att Kungl. Maj:t och vederbörande verk skola få ordna dessa frågor, tills vederbörande personalgrupps pensionsförmåner blivit av riksdagen fastställda. Det är således en förenkling, som går i alldeles samma riktning som vad utskottet föreslagit i ett tidigare i dag behandlat betänkande rörande s. k. gratifikationer. Detta anser jag vara en mycket förnuftig åtgärd, och man skall inte hänga upp sig på att det blir en grundligare behandling, om frågorna i varje särskilt fall måste gå till riksdagen. Den, som varit med några år, vet ju, att den grundligheten ej alltid är så synnerligen utpräglad. Tvärtom finnes det inga frågor, där ståndpunkterna inom kamrarna kastas så om varandra som just i pensionsfrågorna. Och om man påstår, att det föreligger den risken, att det kan medföra konsekvenser, som riksdagen ej kan överblicka, så gäller icke det argumentet här, där grunderna redan äro uppdragna.

Utskottet har ej ansett sig kunna gå med på detta yrkande. Jag förstår sannerligen ej varför. Det heter i utlåtandet: »Utskottet vill erinra, att de i nyssnämnda kungörelse innefattade grunderna avvägs med hänsyn till de särskilda omständigheter, som föranlett entledigande av den i kungörelsen avsedda personalen, och sålunda torde få anses vara mindre lämpade att läggas såsom grund för bestämmande av vanliga ålderspensioner till här ifrågavarande befattningshavare.» Såvitt jag vet, tillämpas väl dock dessa grunder allt fortfarande för sådana befattningshavare. Visserligen är det självklart, att det, om varje fall drages inför riksdagens prövning, kan göras ändring. Det är självklart, men å andra sidan gäller det här endast ett provisorium, tills denna personalgrupps pensionsfråga blivit löst. Jag vill erinra om det av utskottet omnämnda, redan år 1921 framlagda förslaget till denna pensions-

frågas lösning. I likhet med en del andra frågor ligger denna fortfarande under utredning. Då ett beslut i överensstämmelse med motionärens förslag väl närmast skulle innebära ett förenklande av proceduren och bli till nytta för såväl riksdagen som vederbörande befattningshavare, i det att dessa ej skulle behöva gå och vänta, tills ärendena av riksdagen hunnit avgöras, finner jag alla skäl tala för att vidtaga en sådan förenkling av praktiska grunder, intill dess dessa pensionsfrågor blivit ordnade.

*Om
provisoriska
pensions-
bestämmelser
för arbetare
vid försvars-
väsendet.
(Forts.)*

Jag hemställer således om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Svensson, Carl: Jag delar ju den siste ärade talarens mening om önskvärdheten av att pensionsförhållandena för denna personal liksom för all övrig personal i statstjänst, för vilken dessa förhållanden icke äro ordnade, med det snaraste måtte bli det. Det är också denna synpunkt, som utskottet i detta sammanhang givit uttryck åt, liksom också riksdagen på bankoutskottets förslag vid flera tillfällen till Kungl. Maj:t har framfört angelägenheten av att pensionsförhållandena på ifrågavarande område, så fort ske kan, måtte bli lagfästa och ordnade på ett rationellt sätt. Men det är ju så, att denna fråga har hakat upp sig. Nu anser man icke, att det från Kungl. Maj:ts sida kan framläggas förslag till en sådan ordning, förrän den fråga, som för närvarande är föremål för utredning hos en lönekommitté, om inarbetande av dyrtidstilläggen i lönerna, således organiserandet av ett nytt lönesystem, blivit definitivt och slutgiltigt löst. Det ena hänger intimt ihop med det andra. Man kan icke lösa dessa pensionsfrågor först och så omedelbart därefter införa ett nytt lönesystem för att sedan få lov att ändra de nyss antagna pensionsbestämmelserna. I det avseendet har jag ingen annan uppfattning än den herr Winberg givit uttryck åt, att det vore önskligt, om detta kunde ske fortast möjligt. Men det är en sak.

Vad som föreslås i denna motion är, att de bestämmelser, som i samband med beslutet i försvarsfrågan år 1925 utfärdades för att tillämpas vid den tvångsavsckedning av personal, som blev en följd av beslutet i försvarsfrågan, skola upphöjas till pensionsbestämmelser för den här ifrågavarande personalen. Dessa bestämmelser, som då träffades med hänsyn till att det skulle ske ett tvångsavsckedande av en hel del personal, äro mera liberalt tilltagna än de, som tillämpas beträffande andra grupper av pensionstagare. Ett bifall till motionen skulle således sätta dessa anställda i en annan och betydligt gynnsammare ställning än den någon annan grupp av statstjänare kan komma i. Det kan icke vara riktigt. Jag tror dessutom, att det rent tekniskt sett möter stora svårigheter att tillämpa den här förordningen, som ju, som sagt, är avsedd för ett helt annat fall, nämligen ett tvångsavsckedande före pensionsålderns inträdande.

Det synes mig således icke finnas någon möjlighet helt enkelt att gå motionären till mötes. Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets yrkande.

Herr Winberg: Ja, uttrycket »liberalt» är ju ett tänjbart begrepp och kan fattas olika. För min del anser jag icke alls, att dessa bestämmelser äro för liberala för vederbörande befattningshavare. Dessutom förefaller det mig litet märkligt, att man skulle kunna ha fastställt mera liberala villkor därför att det ägt rum ett avsckedande i större utsträckning vid vissa tidpunkter, ett avsckedande av personal kanske vid relativt yngre ålder. Det finns väl intet skäl för att tillerkänna en yngre befattningshavare högre pension än en, som är äldre. Snarare borde det gå i motsatt riktning. Utskottets ordförande får därför verkligen ursäktas mig, om jag icke kan fatta de motiven för utskottets hemställan, men det var ju så tillvida en värdefull upplysning, som han lämnade, att man fick reda på att anledningen till utskottets hemställan om avslag på motionen

Om
provisoriska
pensions-
bestämmelser
för arbetare
vid försvars-
väsendet.

var den, att man ansåg dessa bestämmelser vara för tillfredsställande för vederbörande personalgrupp.

Då jag icke kan dela denna uppfattning, herr talman, vidhåller jag mitt yrkande.

(Forts.)

Herr Svensson, Carl: Ja, jag hade nästan väntat denna replik av herr Winberg och därför bemödade jag mig om att göra klart, att jag inte uttalade mig om huruvida ifrågavarande pensionsbestämmelser i och för sig äro för liberala eller generösa, utan jag sade tydligt, och det är vad jag nu ytterligare vill understryka, att bestämmelserna om förtidspensionering äro förmånligare än några andra pensionsbestämmelser och att ett bifall till motionen skulle sätta en grupp statsanställda i en speciell gynnad ställning jämfört med alla andra grupper. Jag förmodar, att herr Winberg själv måste anse att det icke kan vara riktigt, att man för ett speciellt avsnitt av statsförvaltningen inför bestämmelser, som man icke tillämpar på de andra områdena.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen: och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredros ånyo bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse; samt nr 21, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens avdelningskontor i Göteborg och Luleå.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredros och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 175.

Herr *Dalberg* väckte en motion, nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till motorfordonsförordning.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 10 angående reglering för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 35, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar m. m.;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Malmö stad;

nr 37, i anledning av väckt motion om anslag till utarbetande av en amiralitetskollegiets och den marina förvaltningsöverstyrelsens historia;

nr 38, i anledning av väckt motion om uppförande av en mässbyggnad för manskap vid Vaxholms kustartilleriregemente;

nr 39, i anledning av väckt motion angående beredande av ersättning till Badelunda kommun för skatteförlust till följd av avsöndring till flygfält av viss del utav en kronodomän;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till gäldande av ersättning för belopp, som förskingrats av förre landsfiskalen i Lycksele södra distrikt C. R. A. Carlsén;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för ett lån åt föreningen för bistånd åt vanföra i Norrland;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; samt

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för kontorsbiträdet Leila K:son Lindberg att för placering i löneklass tillgodoräkna viss tjänstetid;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om upphävande av andra stycket i 18 kap. 13 § strafflagen;

nr 12, i anledning av väckt motion angående lagändringar, åsyftande att företagande av abort må bliva tillåtet; samt

nr 13, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i lagen om polisväsendet i riket; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion om förbud i vissa fall för tobaksrökning i ämbetsverk och vid sammankomster av publik natur m. m.; samt

nr 2, i anledning av väckt motion om förbud i vissa fall för tobaksrökning i riksdagens och dess verks lokaler.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.18 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 4 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3.20 e. m.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne februari.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Turkiet slutet handels- och sjöfartstraktat;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 27 april 1923 angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående postavgifter för tidningar m. m.;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Persien slutet bosättnings-, handels- och sjöfartsavtal; samt

nr 61, i anledning av väckt motion om fortsatt giltighet för förordningen om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor m. fl. lyxvaror.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 62, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 10 och 35—43, första lagutskottets utlåtanden nr 11—13 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1 och 2.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd av regelbunden luftfart m. m.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Herr *Anderson, Erik*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till motorfordonsförordning.

Denna motion hänvisades till behandling av lagutskott.

Herr *Larsén* väckte en motion, nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt Erik Vilhelm Nilsson.

Denna motion hänvisades till bankoutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.38 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
